

Embassy of Greece in London - Education Office

Newsletter March 2019

<http://hellenic-education-uk.europe.sch.gr/newsletters-2015/>

«Ο Αλαφροϊσκιωτος» 1907

Άγγελος Σικελιανός

*Το πρόσωπό μου εφύλαγεν
η προσωπίδα η διάφανη,
που η μάνα, από τη όψη του
αγάλι-αγάλι βγάνοντας
χαμόγελα, αχνή, να με γνωρίσει....*

*Δάκρυά της αναλάμπαν στα ματόκλαδα
Μάνα, ιερότερη απ'τη φύση!.....*

*Πετιώμαι απάνω. Η αλαφροτή μου
Είναι ίσια με τη δύναμή μου.*

*Λάμπει το μέτωπό μου ολόδροσο,
στο βασίλεμα σείεται ανοιζιάτικο
βαθιά το κορμί μου.*

*Βλέπω γύρα. Το Ιόνιο,
και η ελεύτερη γη μου!*

Ακούστε, ακούστε με!

*Αν ετρέμανε στην κούνια τα βυζασταρούδια,
εμένα με νανούρισαν,
των αντρειωμένων τα τραγούδια.*

*Εμέ, λεχώνα η μάνα μου,
στην μπόρα τη μαρτιάτικη
πού'χε τα ουράνια ανοίξει,
εσκώθη και με πήρε στην αγκάλη της
τον πρώτο κεραυνό για να μου δείξει!*

*Μάνα φωτιά με βύζαξες
κ'είναι η καρδιά μου αστέρι;*

Περιεχόμενα

• • •

- [Άγγελος Σικελιανός: «Ο Αλαφροϊσκιωτος»](#)
- [Το πέταγμα του χαρταετού την Καθαρή Δευτέρα](#)

A. ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΡ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΤΩΝ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΕΓ

1. [Επιμορφωτική-ενημερωτική συνάντηση στο Liverpool](#)
2. [Η ετήσια χοροεσπερίδα του ΕΠΣ Αγ. Νικολάου στο Acton](#)
3. [Η γιορτή των τριών ιεραρχών στο St John the Baptist](#)
4. [Δράσεις στο ΕΠΣ Sheffield](#)
5. [Εκπαιδευτικές δράσεις από το ΤΕΓ-ΚΕΣ Manchester-Liverpool](#)
6. [Ξανασχεδιάζουμε την αυλή του σχολείου! ΤΕΓ Γκετεμποργκ-Μπόρος](#)
7. [Ένα ταξίδι στα ελληνικά έθιμα στο ελληνικό σχολείο του Windsor](#)
8. [Ήρθε η άνοιξη στο ΤΕΓ Δουβλίνου](#)

B. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΝΕΑ

9. [Μια εκδήλωση με αφορμή τα 90 χρόνια από την γέννηση του Τίτου Πατριτίου](#)
10. [Παράταση προθεσμίας υποβολής αιτήσεων για τις εξετάσεις Πιστοποίησης Επάρκειας της Ελληνομάθειας Μαΐου 2019](#)
11. [Παγκόσμια ημέρα ελληνικής γλώσσας στο ΕΠΣ Αγ. Νικολάου στο Acton](#)
12. [Premiere Performance "Odyssey" Hellenic Institute, Department of History, Royal Holloway University London](#)
13. [Υπερίων ο ερημίτης στην Ελλάδα](#)

Γ. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΝΕΑ / ΤΡΟΦΗ ΓΙΑ ΣΚΕΨΗ

14. [Αριστεία και διάκριση - Είναι εφικτή η ισότητα στην εκπαίδευση;](#)
15. [ΙΔΕΕΣ Ελληνικό Θέατρο: Πώς φτάσαμε εδώ;](#)
16. [Διονύσιος Σιμόπουλος: Ούτε κόκκος σκόνης δεν είμαστε κι όμως κατανοήσαμε το Σύμπαν](#)
17. [Νίκος Τσούλιας: Πώς επιδρά το σχολείο στους εκπαιδευτικούς;](#)
18. [Η αρχαία ελληνική τεχνολογία και τα θαυμαστά τα έργα της](#)
19. [Ανοίγει και πάλι τις πύλες του το Ελληνορωμαϊκό Μουσείο της Αλεξάνδρειας](#)
20. [Ευρώπη και μετανάστες](#)
21. [Σωκράτης της Αμαλίας Ηλιάδη](#)
22. [«Η παρακμή του αστικού πολιτισμού» του Παναγιώτη Κονδύλη](#)
23. [Γιώργος Κόσσυβας: Έλληνες νεο-μετανάστες και ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό](#)

Το πέταγμα του χαρταετού την Καθαρή Δευτέρα

Adam Emory Albright (1862-1957), Παιδιά που παίζουν με χαρταετό.

Το πέταγμα του χαρταετού την Καθαρά Δευτέρα είναι αγαπημένο έθιμο μικρών και μεγάλων. Γιατί όμως πετάμε χαρταετό την Καθαρά Δευτέρα; Ίσως για να γεμίζει ο ουρανός με χρώματα όπως σε λίγο η φύση θα γεμίσει με τα πολύχρωμα λουλούδια της άνοιξης. Άλλοι πάλι λένε πως το πέταγμα του χαρταετού συμβολίζει την ψυχή, που τη Σαρακοστή με τη νηστεία, θα ελαφρύνει και θα πετά σαν πουλί στον ουρανό. Όπως και να έχει, το έθιμο αρέσει σε όλους μας. Όλοι θέλουμε ο αετός μας να πετάξει ψηλά. Πολλοί συναγωνίζονται ποιος χαρταετός θα ανέβει ψηλότερα. Άλλοι τον στολίζουν με χαρτάκια, καθρεφτάκια, μηνύματα...

Το έθιμο του πετάγματος του χαρταετού έχει ρίζες στην Ανατολή, στην Κίνα και στην Ιαπωνία, ενώ τον 15ο αιώνα εμφανίζεται ως αγαπημένη συνήθεια της Ευρώπης, την οποία υιοθέτησαν και οι εύπορες οικογένειες στη Σμύρνη, τη Χίο και την Κωνσταντινούπολη. Μετά, το έθιμο εξαπλώθηκε σε όλη την Ελλάδα, ειδικά όταν ήρθαν οι Μικρασιάτες πρόσφυγες.

Χαρταετοί

*[...] Στις ανοικτές πλατείες τα παιδιά πετούν
χρωματιστούς αετούς από χαρτί.
Κόκκινοι, πράσινοι, κίτρινοι και κάποτε γαλάζιοι, οι
χάρτινοι αετοί λυσικόμοι και με μακριές ουρές,
πετούν επάνω από την πόλι, όπως επάνω από την
φτέρη των υψηλών βουνών οι αετοί.
Εκστατικά υψώνουν τα παιδιά τα χέρια. Δείχνουν
τους χάρτινους κομήτες με τις μακρυές ουρές [...]*

(Α. Εμπειρίκος, Οκτάνα, εκδ. Ίκαρος)

Δημήτρης Μυταράς (1934-2017), «Χαρταετοί

Α΄ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΤΩΝ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΕΓ

1. Επιμορφωτική-ενημερωτική συνάντηση του Συντονιστή Εκπαίδευσης στο ΤΕΓ-ΚΕΣ Βορειοδυτικού Λονδίνου στο Liverpool

Την **Τρίτη 16 Φεβρουαρίου 2019**, 1 μ. μ. -5 μ. μ. στο Ελληνικό Σχολείο Liverpool πραγματοποιήθηκε Ενημερωτική Συνάντηση γονέων ΤΕΓ-ΚΕΣ Βορειοδυτικής Αγγλίας (Μάνσεστερ-Λίβερπουλ) (Hellenic School of Liverpool Unit of Greek Language and Culture-Central Education Council of the Holy Archdiocese Northwestern England (Manchester-Liverpool)).

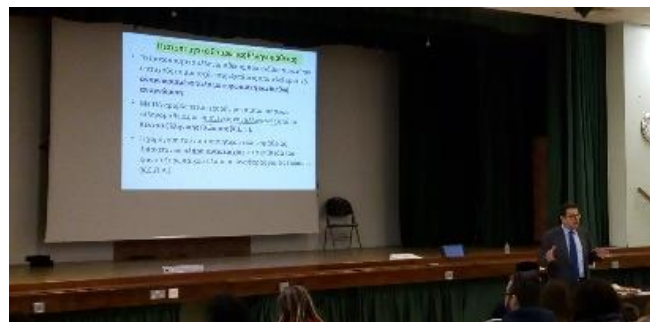
Εισηγητής: **Γιώργος Κόσσυβας**, PHD, Συντονιστής Εκπαίδευσης στην Ελληνική Πρεσβεία Λονδίνου.

Θέμα: «*Η Ελληνική Γλώσσα και το Κρατικό Πιστοποιητικό Ελληνομάθειας*».

Στην ενημερωτική συνάντηση έλαβαν μέρος γονείς του ΤΕΓ-ΚΕΣ Βορειοδυτικής Αγγλίας (Μάνσεστερ-Λίβερπουλ). Στη μέριμνα της προετοιμασίας και την φροντισμένη οργάνωση της συνάντησης συνέβαλαν η πρόεδρος της Σχολικής Επιτροπής του ελληνικού σχολείου κ. **Παναγιώτης Μαροπάκης** και η Ελληνίδα αποσπασμένη εκπαιδευτικός κ. **Βίκυ Ζαφειράκη** η οποία είναι και Διευθύντρια του σχολείου καθώς και όλα τα μέλη της σχολικής επιτροπής.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι γονείς στέκονται πάντα δίπλα στους εκπαιδευτικούς, άξιοι συμπαράστατες και αρωγοί, τόσο ατομικά ο καθένας όσο και με την ολοπρόθυμη βοήθεια της σχολικής επιτροπής του σχολείου. Χωρίς τη συμπαράσταση και την ολόπλευρη προσπάθεια όλων, θα ήταν αδύνατη η λειτουργία του ελληνικού παροικιακού σχολείου του ΤΕΓ- ΚΕΣ Βορειοδυτικής Αγγλίας (Manchester-Liverpool).

Ευχόμαστε προς τους γονείς καλή δύναμη για να συνεχίσουμε την πολύπλευρη παιδαγωγική μας προσφορά με την απαιτούμενη πίστη και αφοσίωση, για το καλό των μαθητών μας και της Ελληνόγλωσσης Εκπαίδευσης.

2. Η ετήσια χοροσπερίδα του ΕΠΣ του Αγίου Νικολάου στο Acton

Μεγάλη επιτυχία σημείωσε η ετήσια χοροσπερίδα του Ελληνικού παροικιακού Σχολείου του Αγ.Νικολάου που πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 9 Φεβρουαρίου 2019. Στην παράσταση – αναδρομή στα παραδοσιακά ακούσματα του τόπου μας που έλαβε χώρα στην κατάμεστη αίθουσα εκδηλώσεων του Ιερού ομώνυμου Ναού παρευρέθησαν γονείς, μαθητές και φίλοι του σχολείου μας.

Τη μουσικοχορευτική εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους η Επιθεωρήτρια- Προϊσταμένη της Κυπριακής Εκπαιδευτικής Αποστολής κ. Μαρία Παπαλούκα, ο Πρόεδρος της Σχολικής Επιτροπής κ. **Ηλίας Ντινένης**, η Διευθύντρια του Ελληνικού Δημοτικού Σχολείου του Λονδίνου κ. **Βαρβάρα Μασούρου**, ο κ. **Μιχάλης Κασσής** Πρώην Σύμβουλος Εκπαίδευσης της Υπάτης Αρμοστείας της Κύπρου στο Λονδίνο, η Προϊσταμένη του Ελληνικού Νηπιαγωγείου κ. **Αναστασία Μισιρλή**, ο **Αιδεσιμότατος Πατήρ Σταύρος** και η Διευθύντρια του Ελληνικού Παροικιακού σχολείου κ. **Ελευθερία Ξενοφώντος**.

Μικροί και μεγάλοι μαθητές του σχολείου ντυμένοι με παραδοσιακές φορεσιές παρουσίασαν χορούς της Κύπρου, της Ηπείρου, της Βόρειας & Δυτικής Θράκης, και ξεσήκωσαν πραγματικά το κοινό που συμμετείχε ένθερμα. Οι μεγαλύτεροι μαθητές χόρεψαν Καλαματιανό, γνωστό παραδοσιακό χορό τόσο στην Ελλάδα όσο και την Κύπρο. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή ήταν η χορογραφία « Φωτιές», χορός από τη Μυτιλήνη και τα παράλια της Μ. Ασίας που παρουσίασαν οι μαθήτριες του Α' Level κρατώντας αναμμένα κεριά.

Η βραδιά κύλησε υπέροχα με πλούσια ελληνικά εδέσματα, άφθονο κρασί, υπό τους ήχους ζωντανής ελληνικής μουσικής. Δάσκαλοι, μαθητές, γονείς και όλοι οι καλεσμένοι διασκέδασαν και έφθασαν στο κορύφωμα του κεφιού και της ευθυμίας. Ευχάριστο διάλειμμα ήταν η κλήρωση πολλών και ξεχωριστών δώρων με τους λαχνούς της λαχειοφόρου αγοράς. Την οργάνωση της παράστασης, αποτέλεσμα πολύχρονης προετοιμασίας επιμελήθηκαν η χοροδιδάσκαλος κ. **Μαριάννα Κουτσουράδη**, η κ. **Βαρβάρα Νικομάνη** που ετοίμασε τις παραδοσιακές στολές των μαθητών, η κ. **Άννα Τσοτσοβιένα**, η κ. **Ελένη Ιακομπούτση** και ο κ. **Νεκτάριος Καζίλας**.

3. Η γιορτή των τριών ιεραρχών στο St John the Baptist

Με επιτυχία στέφθηκε για άλλη μία φορά η Εορτή των Τριών Ιεραρχών των Παροικιακών Σχολείων του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή στο Βόρειο Λονδίνο. Η εορτή έλαβε χώρα μέσα στον Ιερό Ναό, παρόντων πολλών γονέων και κηδεμόνων, της διευθύντριας των Σχολείων Κας Άνδρης Καμένου, των εκπαιδευτικών των Σχολείων και φυσικά των παιδιών.

Ο π. Παύλος ξεκίνησε την εορτή με την προσευχή και το απολυτίκιον «Ευλογητός ει Χριστέ...», και, αμέσως μετά, τη σκυτάλη έλαβαν οι μαθητές με τους δασκάλους τους, οι οποίοι παρουσίασαν ένα πολύ πλούσιο πρόγραμμα. Η εορτή περιείχε παρουσιάσεις με προβολή στην οθόνη, ποιήματα και τραγούδια σχετικά με την Εορτή των Γραμμάτων και αποσπάσματα από τα σοφά λόγια των 3ων μας Ιεραρχών. Μετά το πέρας της εορτής, η Κοινότητα βράβευσε τους επιτυχόντες μαθητές της στις εξετάσεις GCSE και AS της περασμένης χρονιάς και τίμησε ταυτόχρονα και τους εκπαιδευτικούς που ανέλαβαν να καθοδηγήσουν τα παιδιά των Σχολείων μας στις εξετάσεις καθώς και όσους βοήθησαν με οποιονδήποτε τρόπο στο εξεταστικό μας κέντρο.

Ο π. Παύλος ευλόγησε και έκοψε την Βασιλόπιτα των Σχολείων και αμέσως μετά, μαζί με την διευθύντρια **Κα Καμένου**, πραγματοποίησαν την ετήσια κλήρωση της λαχειοφόρου αγοράς από όπου και δόθηκαν αρκετά και πλούσια δώρα.

Το Σάββατο 16 Φεβρουαρίου στο σχολείο του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή τιμήσαμε την Παγκόσμια ημέρα της Ελληνικής Γλώσσας. Ξεκινήσαμε με ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο συνέταξαν οι μαθητές της Στ' Τάξης, για το τί σημαίνει Ελληνική Γλώσσα και Ελληνικό Σχολείο στο Λονδίνο. Χωρίστηκαν σε ομάδες και το παρουσίασαν σ' όλες τις τάξεις του σχολείου το Σάββατο 9 Φεβρουαρίου, καταγράφοντας τις απαντήσεις των μαθητών. Κατόπιν οι μαθητές με δική τους πρωτοβουλία ετοίμασαν συλλογικά μία αφίσα με όλες τις πληροφορίες που συγκέντρωσαν. Οι μαθητές την παρουσίασαν μαζί με τα αποτελέσματα της έρευνας τους σ' όλο το σχολείο, το Σάββατο 16 Φεβρουαρίου. Ταυτόχρονα έγινε ανάγνωση του χαιρετισμού του **κ. Καζάκη** καθώς και απαγγελία από μαθήτρια της ΣΤ' τάξης, αποσπάσματος του 'Αξιον Εστί' του Οδυσσέα Ελύτη «Τη Γλώσσα μου έδωσαν Ελληνική».

4. Δράσεις στο ΕΠΣ Sheffield

Στο ΕΠΣ Sheffield εορτάστηκε με ιδιαίτερη συγκίνηση η παγκόσμια ημέρα της ελληνικής γλώσσας. Η πρόεδρος της ενορίας-κοινότητας του Sheffield, κ. **Δέσποινα Πασάλογλου**, με την πρόεδρο της σχολικής μας επιτροπής κ. **Γεωργία Χατζηγιαννίδου** και αντιπροσωπεία γονέων, παρακολούθησαν την παρουσίαση του Συντονιστή Εκπαίδευσης κ. **Γεώργιου Κόσουβα** για το πρόγραμμα της ελληνομάθειας στις 9 Φεβρουαρίου 2019. Παράλληλα στο σχολείο μας εκπαιδευτικό προσωπικό και παιδιά ετοίμασαν ακροστιχίδες με τα ονόματα Ελλήνων συγγραφέων και ποιητών, συζήτησαν για τα πιο γνωστά τους έργα, σκέφτηκαν λέξεις που τους αντιπροσωπεύουν και γνώρισαν καλύτερα τους πρεσβευτές της σπάνιας και σπουδαίας ελληνικής μας γλώσσας. Στα φωτογραφικά στιγμιότυπα οι μαθητές παρουσιάζουν περήφανα τις αφίσες τους κι είναι εμφανές το πόσο διασκέδασαν την συλλογή πληροφοριών.

5. Εκπαιδευτικές δράσεις από το ΤΕΓ-ΚΕΣ Manchester-Liverpool

Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες των μαθητών των τάξεων Α και Β στο ΤΕΓ-ΚΕΣ Manchester-Liverpool.

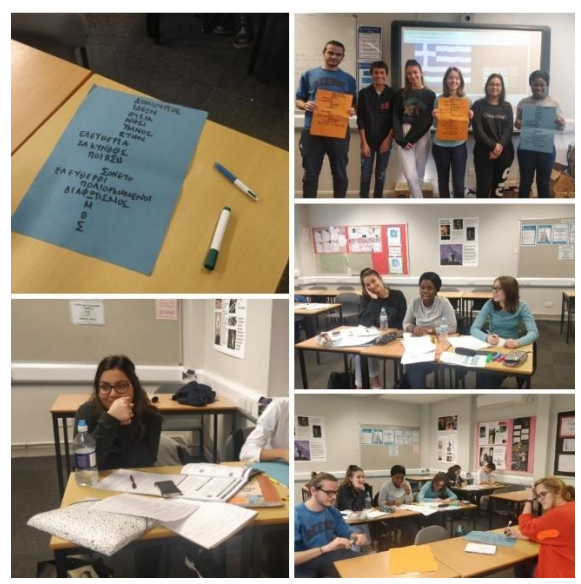
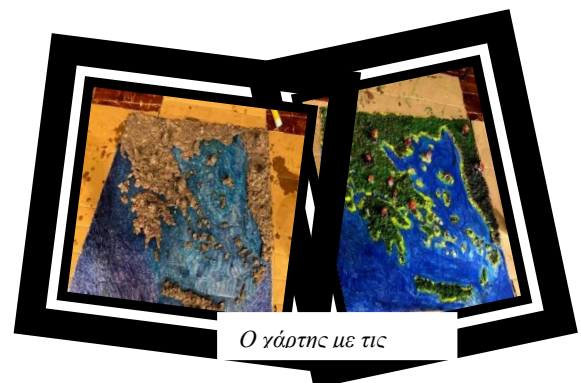
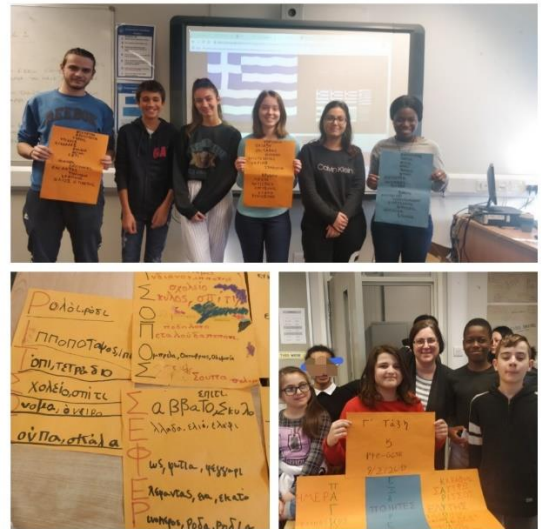
Οι τάξεις της κας **Βίκυς Ζαφειράκη** και της κας **Μαρίας Κουρτέση** ασχολήθηκαν με τις Φρυκτωρίες (αρχαίο τρόπο οπτικής μετάδοσης μηνυμάτων

μεταξύ υψωμάτων που απείχαν αρκετά χιλιόμετρα με συνδυαστικό σύστημα πυρσών ή καμενοβίγλων).

Αρχικά, τα παιδιά παρακολούθησαν ένα σύντομο βίντεο από το Μουσείο τηλεπικοινωνιών του ΟΤΕ της Ελλάδος στο οποίο βρίσκονται και εκθέματα Φрукτωριών. Συνδέσαμε τον σκοπό που εξυπηρετούσαν οι συγκεκριμένοι πύργοι σε διάφορους λόφους της Ελλάδος με την ιστορία της άλωσης της Τροίας. Εκεί, με απλοϊκή χρήση «πυρσείας» (προσυμφωνημένου μηνύματος) και δικτύου φрукτωριών που επινόησε ο Παλαμήδης, έγινε γνωστή σε μια νύκτα η άλωση της Τροίας στις Μυκήνες (Αισχύλος, «Αγαμέμνων»).

Οι φрукτωρίες του Αγαμέμνονα κάλυψαν 550 χιλιόμετρα και ακολούθησαν την εξής διαδρομή: Τροία – Ίδη – Έρμαιο Λήμνου – Αθως Αγίου Όρους – Μάκιστο Εύβοιας – Μεσσήπιο της Βοιωτίας – Κιθαιρώνας – Αιγίπλαγκτο – Αραχναίο – Παλάτι των Μυκηνών.

Με τη βοήθεια ενός χάρτη της Ελλάδος τα παιδιά εντόπισαν τις περιοχές αυτές κάνοντας έτσι σύνδεση και με τη γεωγραφία.

Τέλος, αποφασίσαμε να φτιάξουμε από χαρτοπολλό τον χάρτη της Ελλάδος και της Κύπρου και να τοποθετήσουμε τις φрукτωρίες του Αγαμέμνονα από την Τροία στις Μυκήνες.

Τα παιδιά ενθουσιάστηκαν με τη διαδικασία καθώς ήταν κάτι εντελώς πρωτόγνωρο για αυτά!

6. Ξανασχεδιάζουμε την αυλή του σχολείου! ΤΕΓ Γκέτεμποργκ-Μπορός

Στα πλαίσια της εξωστρέφειας του σχολείου, ο σύλλογος γονέων και κηδεμόνων του ΤΕΓ Γκέτεμποργκ-Μπορός φιλοξενεί με χαρά την φοιτήτρια Αρχιτεκτονικής **Νικολέτα Ζέγλη**. Η Νικολέτα βρίσκεται στο πανεπιστήμιο του Γκέτεμποργκ μέσω του ευρωπαϊκού προγράμματος Erasmus και εκπονεί την πτυχιακή της εργασία που εστιάζει στον ρόλο που παίζει η αρχιτεκτονική και ο αστικός σχεδιασμός στο παιχνίδι στις γειτονιές και σε εξωτερικούς δημόσιους χώρους στις ηλικίες 7-12, καθώς και στην σχέση αλληλεπίδρασης των παιδιών με το αστικό περιβάλλον. Στα πλαίσια της εργασίας της, η Νικολέτα δούλεψε με μία ομάδα παιδιών του σχολείου σε μία σειρά από workshops στον χώρο της αυλής του. Στην πρώτη συνάντηση εστίασε στις δυνατότητες του χώρου φωτογραφίζοντας τμήματα της αυλής. Στην συνέχεια ακολούθησε ομαδική συζήτηση για αυτά που τα παιδιά θεωρούν ενδιαφέροντα στην αυλή καθώς και για τους περιορισμούς που υπάρχουν στον χώρο. Σκοπός της δραστηριότητας αυτής ήταν να εισάγει τα παιδιά στην κριτική σκέψη σχετικά με τον σχεδιασμό ενός υπαίθριου χώρου με αποτέλεσμα να διεξαχθεί μία συζήτηση γύρω από τους πετυχημένα σχεδιασμένους χώρους για παιχνίδι. Στη συνέχεια θα οργανωθεί ένα τρίτο workshop στο οποίο θα δοθούν στα παιδιά υλικά όπως πλαστελίνη, χαρτιά, χρώματα, ξύλο και άλλα ώστε να μπορέσουν να σχεδιάσουν και να εκφράσουν τις δικές τους επιθυμίες μέσω καλλιτεχνικής ενασχόλησης. Τα παιδιά έδειξαν ενθουσιασμένα για τη ξεχωριστή αυτή συνεργασία και τις εμπειρίες που αποκόμισαν.

1ο workshop - Τα παιδιά φωτογραφίζουν τμήματα της αυλής που τους αρέσουν.

7. Ένα ταξίδι στα ελληνικά έθιμα στο ελληνικό σχολείο του Windsor

Ένα γλυκό ταξίδι στα ελληνικά έθιμα είχαν οι μεγάλες τάξεις του ελληνικού σχολείου του Windsor.

Σε συνδυασμό με τη διδακτική ενότητα "φαγητά - μαγειρική" οι μαθητές έφτιαξαν τις δικές τους βασιλόπιτες μαζί με τη βοήθεια της δασκάλας τους

Βάνας Σαρηπαλίδου και του προέδρου **Ανδρέα Εγγλέζου**. Αφού πρώτα παρουσίασαν τα υλικά, στη συνέχεια ακολούθησαν τα βήματα της συνταγής ένα προς ένα για την παρασκευή της βασιλόπιτας.

Όταν ψήθηκαν, οι μαθητές σχημάτισαν πάνω Ενθουσιασμό. Αφού μεζεύτηκαν όλοι οι μαθητές στην μεγάλη αίθουσα, η διευθύντρια κα Κωστή έκοψε τις βασιλόπιτες. Όλοι σχολίασαν πόσο γευστικές ήταν και πολλοί ήταν αυτοί που ζήτησαν και δεύτερο κομμάτι.

Άντε και του χρόνου με υγεία!

8. Ήρθε η άνοιξη στο ΤΕΓ Δουβλίνου

Με αφορμή τον ερχομό της Άνοιξης, με τους μικρούς μας μαθητές μιλήσαμε για τις εποχές γενικότερα και για την άνοιξη ειδικότερα και τους μήνες της. Την καλωσορίσαμε βάζοντας «μάρτη» για να μην μας κάψει ο ήλιος του Δουβλίνου!! Μιλήσαμε για τις αλλαγές που γίνονται στη φύση, για τα λουλούδια που ανθίζουν, για τα χελιδόνια που επιστρέφουν και ξαναχτίζουν τις φωλιές τους. Ζωγραφίσαμε λουλούδια και πεταλούδες. Ντυθήκαμε μασκαράδες και εξηγήσαμε τις ρίζες του εθίμου αυτού.

Με τους μεγαλύτερους μαθητές μας διαβάσαμε για τις απόκριες και το καρναβάλι. Μάθαμε για τα έθιμα των αποκριών σε όλη την Ελλάδα. Μάθαμε για τα έθιμα της Καθαράς Δευτέρας όπως γιορτάζονται σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, για τη Σαρακοστή και τις διατροφικές συνήθειές της.

B. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΝΕΑ

9. Μια εκδήλωση με αφορμή τα 90 χρόνια από την γέννηση του Τίτου Πατρίκιου

Ο ποιητής Τίτος Πατρίκιος τιμήθηκε σε μία συγκινητική εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στο Λονδίνο για τη ζωή και το έργο του, με αφορμή τα 90 χρόνια από την γέννησή του.

Στα κίνητρα που του δίνουν τη δύναμη να υπηρετεί τη γλώσσα και το έργο της ποίησης, αλλά και στην καθοριστική σχέση που ανέπτυξε με τον ποιητή Γιάννη Ρίτσο, κυρίως κατά τη διάρκεια της εξορίας τους στον Αη Στράτη, αναφέρθηκε μεταξύ άλλων ο ποιητής. Στις εννέα δεκαετίες της ζωής του, είναι ο μόνος εν ζωή Έλληνας ποιητής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς που κουβαλά στη μνήμη του και αποτυπώνει στα ποιήματά του κομβικά ιστορικά γεγονότα, όπως η γερμανική κατοχή, η εθνική αντίσταση και ο εμφύλιος πόλεμος. Όπως χαρακτηριστικά είπε στη διάρκεια της τιμητικής εκδήλωσης, ο αναπληρωτής πρέσβης, Νίκος Παπαγεωργίου, «ο Τίτος Πατρίκιος διατηρεί μία άμεση, αδιαμεσολάβητη σχέση» με γεγονότα της ιστορίας. Ένα κομμάτι της ιστορίας αυτής μετέφερε στο κοινό της εκδήλωσης ο τιμώμενος και βραβευμένος ποιητής, αναφερόμενος στη γνωριμία του με τον ποιητή Γιάννη Ρίτσο στον Αη Στράτη, όπου οι δυο τους είχαν εξοριστεί, και η οποία αποδείχθηκε καθοριστική για να συνεχίσει ο «μαθητευόμενος» τότε Πατρίκιος να γράφει.

«Μέσα στην παραζάλη εκείνης της περιόδου απέρριψα την ποίηση ως κάτι μικροαστικό που

εμπόδιζε την πραγματική ορμή της επανάστασης» θυμήθηκε ο ποιητής. Όταν, όμως, εξομολογήθηκε τις σκέψεις του στον Γιάννη Ρίτσο του απάντησε «να αφήσει τις βλακείες» γιατί η ποίηση ήταν το πεπρωμένο του. «Να μην ξανάρθεις εδώ (στον χώρο που διέμενε στον Αη Στράτη) χωρίς ποιήματα, μου είπε. Μου έδωσε κουράγιο, μου είπε πράγματα που με σημάδεψαν» ανέφερε ο Τίτος Πατρίκιος, που τελικά συνέχισε το ποιητικό έργο και τις συναντήσεις με τον Γιάννη Ρίτσο στην εξορία, αλλά και στην καθημερινότητα που ακολούθησε μετά από αυτήν. «Δεν διόρθωνε ποτέ τα ποιήματά μου. Μόνο αφαιρούσε. Μου είχε πει τον κανόνα να αφαιρώ τα μισά από όσα γράφω» είπε γελώντας και παραδέχτηκε ότι πολλές φορές διαπίστωσε την ορθότητα αυτού του κανόνα στο μέλλον. Αναφέρθηκε και στην «επιπόλαιη», όπως την χαρακτήρισε, σχέση του με τον Κωστή Παλαμά και τον Άγγελο Σικελιανό. Στην ηλικία των περίπου εφτά ετών, μέσω της ποιήτριας θείας του Λιλής Πατρικίου συνάντησε για πρώτη φορά τον Παλαμά, σε μία εκδήλωση που γινόταν προς τιμήν του. Η Λιλή Πατρικίου, που όπως αποδείχθηκε πρόσφατα μέσα από τα ερωτικά γράμματα του Κωστή Παλαμά προς την ίδια, δεν διατηρούσε μία απλή μαθητική σχέση μαζί του. «Με πήγε να φιλήσω το χέρι του. Ήταν ακίνητος, όπως το άγαλμά του που βρίσκεται στην Αθήνα, και το χέρι του παγωμένο. Νόμιζα ότι φυλάω το χέρι ενός νεκρού. Εκείνο το βράδυ δεν μπόρεσα να κοιμηθώ» είπε με χιούμορ ο Τίτος Πατρίκιος. Η δεύτερη φορά που είδε τον εθνικό ποιητή ήταν στην κηδεία του. Εκεί πρωτοσυνάντησε τον Άγγελο Σικελιανό. «Στην κηδεία του Παλαμά είδα όλους τους συγγραφείς που θαύμαζα, τον Βενέζη, τον Θεοτοκά, τον Μυριβήλη... Θα μπορούσα να γνωρίσω καλύτερα τον Σικελιανό, αλλά ήμουν πολύ συνεσταλμένος και ντροπαλός» είπε. Συνομιλώντας με τον Αντώνη Σκιαθά, πρόεδρο του Γραφείου Ποιήσεως, το οποίο διοργάνωσε την τιμητική εκδήλωση μαζί με τον Ελληνικό Κύκλο Βιβλιόφιλων του Λονδίνου (EKIVIL), ο Τίτος Πατρίκιος απάντησε με αυτοσαρκασμό και χιούμορ στο τι είναι αυτό που του δίνει δύναμη να υπηρετεί τη γλώσσα της ποίησης και το κοινωνικό της έργο. «Δίνω πολλές απαντήσεις σε αυτό. Άλλες φορές λέω ότι είναι η δίψα της γνώσης, να γνωρίσω τον

κόσμο και μετά να το εκφράσω με λέξεις. Μπορεί να είναι από την επιπολαιότητα να αφήνομαι στα όνειρα και στο παιχνίδι των λέξεων ή να είναι η άμυνά μου. Και η επιθυμία μου, ακόμη να προβληθώ, να κάνω τη φιγούρα μου, να μαγέψω μία γυναίκα που θέλω να πλησιάσω» είπε.

Ο Τίτος Πατρίκιος υποστήριξε ότι το μικρό κοινό της ποίησης οφείλεται μεν στη δυσκολία σύλληψης και ενσωμάτωσής της, καθώς απαιτεί προσπάθεια από την πλευρά των αναγνωστών, αλλά και στο γεγονός ότι για μία πολύ μεγάλη περίοδο - τουλάχιστον στην Ελλάδα - κλείστηκε στο χαρτί. «Ευτυχώς τα τελευταία χρόνια βλέπουμε και στην Ελλάδα να γίνονται αρκετές δημόσιες αναγνώσεις» είπε, ενώ αναφέρθηκε και στην αναγκαιότητα της μετάφρασης, που αν και δεν αποδίδει στο 100% την αντίληψη του ποιητή, χωρίς αυτή δεν θα μπορούσαν να γίνουν γνωστά στο διεθνές κοινό, σπουδαία ποιητικά έργα όπως η Ιλιάδα, η Θεία Κωμωδία ή ο Σαίξπηρ. Στον χαιρετισμό του ο αναπληρωτής πρέσβης στο Λονδίνο, **Νίκος Παπαγεωργίου**, δήλωσε ότι η ποίηση «υπονομεύει τις βεβαιότητες» και αποτελεί «ευεργεσία στο διηνεκές» που θα βρίσκει πάντα τον καθένα, άσχετα από πότε ή το που. Ο **Αντώνης Σκιαθάς** υποστήριξε ότι η εκδήλωση αποδίδει τιμή σε έναν ποιητή με διεθνές αποτύπωμα που «γνωρίζει το πώς και το γιατί των λέξεων». Ο επίτιμος καθηγητής Νεότερης Ελληνικής και Βυζαντινής Ιστορίας, Γλώσσας και Λογοτεχνίας, στο Kings College του Λονδίνου, Ρόντρικ Μπίτον, χαρακτήρισε τον Τίτο Πατρίκιο «μέγα επιζώντα της ελληνικής ποίησης», που εκφράζει κάτι από την ενοχή του επιζώντος και συνεχίζει ασταμάτητα να διοχετεύει στους στίχους του όλα όσα έζησε μέσα σε εννέα δεκαετίες. Από την πλευρά του ο καθηγητής Νεότερης Ελληνικής

και Συγκριτικής Λογοτεχνίας του ίδιου πανεπιστημίου, Ντέιβιντ Ρικς, δήλωσε ότι ο Έλληνας ποιητής δεν εγκατέλειψε ποτέ τον αγώνα να ρίχνει φως στη ζωή μας, και εξέφρασε την ελπίδα να υπάρξουν περισσότερα έργα του μεταφρασμένα στα αγγλικά, στα επόμενα γενέθλιά του. Στη διάρκεια της εκδήλωσης παρουσιάστηκε ντοκιμαντέρ για τη ζωή και το έργο του Τίτου Πατρίκιου με σταθμούς που αφηγείται ο ίδιος ο ποιητής: το πρώτο του παιδικό ποίημα σε μία κατασκήνωση, τις παιδικές του αναμνήσεις από την Σίφνο, τις εξορίες σε Μακρόνησο και Αη Στράτη, τη μακρόχρονη παραμονή του στο Παρίσι και εν συνεχεία στη Ρώμη. «Δεν μπορείς να έχεις δικό σου τόπο και δική σου ποίηση, χωρίς την δική σου γλώσσα» κατέληγε να λέει στο ντοκιμαντέρ. Απήγγειλαν ποιήματα του Τίτου Πατρίκιου, υπό τους ήχους του Ιταλού συνθέτη, Antimo Magnotta, σε ελληνικά και αγγλικά, ο πρώην πρέσβης της Βρετανίας στην Ελλάδα, Τζον Κίτμερ, η ηθοποιός και λέκτορας Νεοελληνικών σπουδών στο πανεπιστήμιο του Reading, Δήμητρα Τζανιδάκη - Krepis, και ο συγγραφέας, Κωνσταντίνος Αλσινός. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, του γραφείου Τύπου της Ελληνικής Πρεσβείας στο Λονδίνο και της Εταιρείας Συγγραφέων. Φιλοξενήθηκε στο Ελληνικό Κέντρο, όπου μεταξύ ελληνόφωνου και αγγλόφωνου κοινού, παρέστησαν επίσης η συγγραφέας Βικτόρια Χίσλοπ, και η κάτοχος της Έδρας Κοραή στο King's College του Λονδίνου, Γκόντα φον Στιν.

Πηγή: www.lifo.gr

10. Παράταση προθεσμίας υποβολής αιτήσεων για τις εξετάσεις Πιστοποίησης Επάρκειας της Ελληνομάθειας Μαΐου 2019

Σας πληροφορούμε ότι οι εξετάσεις για την απόκτηση του Κρατικού Πιστοποιητικού Ελληνομάθειας οργανώνονται κάθε χρόνο στα

εξεταστικά κέντρα όλου του κόσμου, τα οποία έχει ιδρύσει το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Οι προσεχείς εξετάσεις θα διεξαχθούν στα εξεταστικά κέντρα **στις 21, 22 και 23 Μαΐου 2019**.

Ειδικότερα στη Μεγάλη Βρετανία οι εξετάσεις Μαΐου 2019 θα διεξαχθούν σε 9 εξεταστικά κέντρα: **Λονδίνου, Εδιμβούργου, Γλασκόβης, Μπέρμινχαμ, Μάντσεστερ, Μπρίστολ, Κέιμπριτζ, Σέφιλντ και Μάνσφιλντ**.

Η προθεσμία εγγραφών των υποψηφίων για τις εξετάσεις Πιστοποίησης Επάρκειας της Ελληνομάθειας Μαΐου 2019 παρατείνεται **έως και τις 30 Μαρτίου 2019**. (<http://www.greeklanguage.gr/certification/application/index.html>).

Το εν λόγω πιστοποιητικό είναι τίτλος γλωσσομάθειας και χορηγείται από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ) που εδρεύει στη Θεσσαλονίκη, έχει ευρωπαϊκή και διεθνή αναγνώριση και βρίσκεται σε πλήρη αντιστοιχία με τα επίπεδα που περιγράφει το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις γλώσσες.

Ο στόχος των μαθητών για την απόκτηση του Κρατικού Πιστοποιητικού Ελληνομάθειας αποτελεί θαυμάσια παιδαγωγική ευκαιρία για τη βελτίωση των ικανοτήτων τους στην ελληνική γλώσσα, για τη χρήση της γλώσσας στην επικοινωνία και την αποτελεσματική ανάπτυξη δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου.

Για την κατάλληλη προετοιμασία των υποψηφίων για της εξετάσεις συστήνεται να χρησιμοποιηθούν τα βιβλία της σειράς «ΚΛΙΚ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ», τα οποία μπορούν να αγοραστούν από το ΚΕΓ. Ειδικότερα, κατά τη διαδικασία προετοιμασίας και την εξέταση της Ελληνομάθειας:

- Οι μαθητές αποκομίζουν βιώματα επιτυχίας, ενισχύουν την αυτοπεποίθησή τους για την κατοχή της ελληνικής γλώσσας και σταδιακά εξοικειώνονται με τις αξίες του ελληνικού πολιτισμού.
- Οι γονείς ενημερώνονται αντικειμενικά για τα εκάστοτε αποτελέσματα της αξιολόγησης των παιδιών τους στην ελληνική γλώσσα ως ξένη/δεύτερη γλώσσα.

- Οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν απτά τις επιμέρους δεξιότητες των μαθητών τους και την πρόδότη τους, έτσι ώστε να είναι σε θέση να λαμβάνουν μελετημένες διδακτικές αποφάσεις για την ανατροφοδότηση της μάθησης.

Το Κρατικό Πιστοποιητικό Ελληνομάθειας απευθύνεται προς όλους: σε αλλογενείς και ομογενείς, σε Ελλαδίτες και Ελληνοκυπρίους, σε ενήλικες και νέους.

Εκτός από τη χρησιμότητά του σε όσους επιθυμούν να εργαστούν και να σπουδάσουν στην Ελλάδα και την Κύπρο, έχει βαρύνουσα παιδαγωγική σημασία για τους μαθητές που διαμένουν στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίοι μαθαίνουν τα ελληνικά ως ξένη γλώσσα.

Επιπλέον, οι μαθητές των αγγλικών σχολείων, μπορούν να αξιοποιήσουν τη Νέα Ελληνική Γλώσσα (Modern Greek) για να φοιτήσουν σε βρετανικά πανεπιστήμια.

Η συστηματική τριβή των μαθητών αυτών από μικρή ηλικία για την απόκτηση του τίτλου ελληνομάθειας θα είναι μαθησιακά ωφέλιμη αργότερα, αφού υποστηρίζει και υπηρετεί τις ίδιες γλωσσικές δεξιότητες που απαιτούν τα GCSE, AS και A Levels.

Επιπρόσθετα, ο προαναφερόμενος τίτλος αποτελεί πιστοποίηση της επάρκειας της ελληνικής γλώσσας και εκδίδεται ύστερα από επιτυχή συμμετοχή σε γραπτές και προφορικές εξετάσεις, καταναμεμημένες σε 6 γλωσσικά επίπεδα: A1, A2, B1, B2, Γ1, Γ2.

- Για το επίπεδο A1 προβλέπονται ειδικές εξετάσεις για παιδιά 8-12 ετών και διαφορετικές εξετάσεις για εφήβους και ενήλικες άνω των 12 ετών.

- Δικαίωμα συμμετοχής στις εξετάσεις για το επίπεδο A1 (8-12 ετών) έχουν παιδιά αλλοδαπών, αλλογενών και ομογενών που είναι 8–12 ετών (έχουν συμπληρώσει το 8ο έτος και δεν έχουν υπερβεί το 12ο την 31η Μαΐου του τρέχοντος έτους).
- Δεν υπάρχει ηλικιακός περιορισμός για κανένα επίπεδο. Θεωρητικά κάθε μαθητής άνω των 8 ετών μπορεί να λάβει μέρος στο επίπεδο που επιθυμεί. Ωστόσο, συστήνεται από το ΚΕΓ οι υποψήφιοι των επιπέδων Β2, Γ1 και Γ2 να είναι άνω των 16 ετών, επειδή το περιεχόμενο των εξεταστικών θεμάτων απαιτεί γνώσεις και εμπειρίες που δεν διαθέτουν οι υποψήφιοι μικρότερης ηλικίας.
- Στην ιστοσελίδα του ΚΕΓ (<http://www.greeklanguage.gr/certification/node/15.html>) υπάρχουν διαθέσιμα ενδεικτικά θέματα από τις εξετάσεις πιστοποίησης επάρκειας της ελληνομάθειας και μπορείτε να βρείτε σύγχρονο εκπαιδευτικό υλικό σε ψηφιακή μορφή, διαγνωστικά τεστ, past papers, κ.λπ.

Περισσότερες πληροφορίες και απαντήσεις στις πιθανές ερωτήσεις σας μπορείτε να λάβετε από το Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης Λονδίνου στο τηλέφωνο 0044(0)2072215977 ή στην ιστοσελίδα <http://hellenic-education-uk.europe.sch.gr/>

Για την ελληνομάθεια η συνεργατική προσπάθεια όλων αξίζει τον κόπο!

11. Παγκόσμια ημέρα ελληνικής γλώσσας στο ΕΠΣ Αγ. Νικολάου στο Acton

*«Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις
αμμουδιές του Ομήρου*

*Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα
πρώτα πρώτα δόξα σοι*

*Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα
πρώτα λόγια του Ύμνου»*

Άξιον Εστί, Οδυσσέα Ελύτη

Η 9η Φεβρουαρίου, ημέρα μνήμης του εθνικού ποιητή Διονύσιου Σολωμού, έχει καθιερωθεί ως Παγκόσμια Ημέρα της Ελληνικής γλώσσας. Με αφορμή, λοιπόν, τον εν λόγω εορτασμό πραγματοποιήθηκαν τη μέρα αυτή στο Ελληνικό Παροικιακό σχολείο του Αγ.Νικολάου μαθησιακές δραστηριότητες στις σχολικές τάξεις με σκοπό την ανάδειξη της ελληνικής γλώσσας.

Συγκεκριμένα, οι μαθητές της Α΄ τάξης με υπεύθυνη την εκπαιδευτικό **κ. Μαρίνα Αντωνίου** είχαν την ευκαιρία να ασχοληθούν μουσικά και εικαστικά με το μελοποιημένο ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη « Το κορίτσι» από την ποιητική συλλογή του « Ο ήλιος ο ηλιάτορας». Αρχικά, έγινε σύντομη αναφορά στο πρόσωπο του Οδυσσέα Ελύτη και στη συνέχεια τα παιδιά τραγούδησαν εξηγώντας με εικονόλεξο την κάθε λέξη του ποιήματος. Στο τέλος, αφού οι μαθητές έγραψαν στο τετράδιό τους πληροφορίες για την ημέρα αυτή, τους ζητήθηκε ως εργασία η απεικόνιση των σκέψεων τους και των συναισθημάτων με χρώματα ταξιδεύοντας με το νου υπό τη μουσική και τους στίχους.

Στους μαθητές της Ε΄ & Στ΄ τάξης είχε ανατεθεί ως εργασία από την εκπαιδευτικό κ. Ιωάννα Μπακανδρέα να συλλέξουν πληροφορίες για τον εθνικό ποιητή Διονύσιο Σολωμό και να εντοπίσουν λέξεις ευρωπαϊκές με ελληνική προέλευση. Οι μαθητές, παρουσίασαν στην τάξη εκατοντάδες λέξεις αγγλικές, γαλλικές, γερμανικές με ελληνική ρίζα και τονίστηκε η αξία και η δύναμη της ελληνικής γλώσσας αλλά και ο κίνδυνος που διατρέχει από τα «Greeklish». Επίσης, τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να δουν μέσω του Διαδικτύου ψηφιοποιημένα χειρόγραφα και πρωτότυπα τυπωμένα έργα του διάσημου φυσικού και

μαθηματικού Νεύτωνα που δίδασκε στο πανεπιστήμιο του Cambridge και έγραφε σε γλώσσα ελληνική. Τέλος, γνωρίζοντας ότι το ελληνικό τραγούδι είναι φορέας πολιτισμού και νοοτροπίας και αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας, δόθηκε στους μαθητές φωτοτυπία με τους στίχους από το παραδοσιακό τραγούδι «Βασιλικός θα γίνω». Ορισμένες λέξεις έλειπαν και τα παιδιά κλήθηκαν να ακούσουν δυο φορές το τραγούδι και να συμπληρώσουν τα κενά.

12. Premiere Performance “Odyssey” Hellenic Institute, Department of History, Royal Holloway University London

Θέλω να πιστεύω ότι η ελληνική κοινότητα στο Λονδίνο γνωρίζει την ύπαρξη του Ελληνικού Ινστιτούτου στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Επιτρέψτε μου ν’αλλάξω γλώσσα και να γράψω Hellenic Institute, Department of History, Royal Holloway University London, Egham Hill, Egham, Surrey TW20 0EX. Αν δείτε την ιστοσελίδα του, θα διαβάσετε ότι σκοπός του είναι η προώθηση της μελέτης της ελληνικής γλώσσας, λογοτεχνίας και ιστορίας από την αρχαϊκή και κλασική περίοδο και διαμέσου της Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής εποχής, από την Βυζαντινή και Ύστερη Βυζαντινή εποχή μέχρι τη γέννηση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους και την παρουσία του στο σύγχρονο κόσμο. Το Ελληνικό Ινστιτούτο εκτός από προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών παρέχει ερευνητικά προγράμματα και οργανώνει σεμινάρια, ομιλίες, συνέδρια που απευθύνονται τόσο στον ακαδημαϊκό κόσμο όσο και στο ευρύτερο κοινό. Ακόμα οργανώνει κονσέρτα και βραδιές θεσπέσιας μουσικής. Σ’αυτή την δραστηριότητα θ’αναφερθώ σε αυτό το σύντομο άρθρο. Στις 27 Οκτωβρίου 2018 ένα κονσέρτο δόθηκε στο Παρεκκλήσι του Πανεπιστημίου με έργο της συνθέτριας κλασικής

μουσικής Λυδίας Kakabadse με τη χορωδία του Πανεπιστημίου. Η εκδήλωση ήταν μέρος μιας σειράς εκδηλώσεων για τα 25 χρόνια από την ίδρυση του Ελληνικού Ινστιτούτου. Μου είναι δύσκολο να βρω τις όμορφες εκείνες λέξεις που θα μπορούσαν να αποτυπώσουν την ποιητική ατμόσφαιρα της βραδιάς και την ανάταση της ψυχής στους τόνους εξάισιας μουσικής. Ακουλουθήστε με, με την φαντασία σας φυσικά, στην περιήγηση του χώρου. Το παρεκκλήσι είναι κόσμημα της αρχιτεκτονικής του κεντρικού κτιρίου του κολlegίου. Το πιο εντυπωσιακό στοιχείο είναι η εικονογραφία που έχει εμφανείς επιδράσεις από τη βυζαντινή εκκλησιαστική τέχνη. Συνθέτει την πολυτέλεια του κόκκινου βελούδου με τον ασκητισμό του χώρου προσευχής.

Επιστρέφω στο κονσέρτο. Η συνθέτρια είναι η Lydia Kakabadse-το όνομά της κάνει εμφανείς τις ελληνικές ρίζες της και την αγάπη της για τον ελληνικό πολιτισμό. Το έργο εκτελέστηκε από τη χορωδία του κολlegίου που αποτελείται από κορίτσια και αγόρια με μαέστρο τον Rupert Gough και στην άρπα την Cecily Beer. Ο τίτλος του έργου είναι Odyssey ‘Οδύσσεια’. Η ιδέα που γέννησε το έργο αυτό ήταν ένα ταξίδι στο ελληνικό πνεύμα μέσω διαφορετικών εποχών. Πρώτα, η αρχαϊκή εποχή με στίχους από τον Πρόλογο της Οδύσσειας. Αλήθεια, πόση συγκίνηση όταν η χορωδία τραγούδησε στα ελληνικά «άνδρα μοι έννεπε, μούσα πολύτροπον, ος μάλα πολλά πλάγχθη, επει Τροίης ιερόν πτολίεθρον έπερσεν». Ύστερα, η Κλασική Περίοδος με την Πρώτη Ολυμπιακή Ωδή του Πινδάρου. Το κοινό άκουσε «...may it be yours to walk loftily all your life and mine to be the friend of winners in the games, honoured for my art among Hellenes everywhere». Έπειτα ο τραγικός Αισχύλος με απόσπασμα από τον Προμηθέα Δεσμώτη. Ακολουθεί η Αντιγόνη του Σοφοκλή. Η Αντιγόνη αποφασίζει να θάψει το νεκρό αδελφό της παρά την απαγόρευση του βασιλιά Κρέοντα και η χορωδία τραγουδά «I will bury him-it would honour me to die while doing that. I shall rest with him, loved one with loved one, a pious criminal». Η τρίτη εποχή είναι η ελληνιστική, εποχή που ο Αλεξανδρινός ποιητής Καβάφης έκανε πηγή έμπνευσης για τα ποιήματά του. Ακούμε το *Περιμένοντας τους βαρβάρους* και

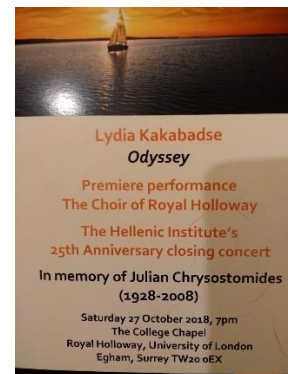
αναρωτιόμαστε μέσα στη μουσική πανδαισία 'And now, what's going to happen to us without barbarians? They were, those people, a kind of solution'. Με την *Προσευχή στον Κύριο* του Ανώνυμου ποιητή μεταφερόμαστε στη Ρωμαϊκή εποχή και στο παρεκκλήσι αντηχεί το «Κύριε, ελέησον» στα ελληνικά. Τι πιο όμορφο να μας ταξιδέψει στο Βυζάντιο από τον Ακάθιστο Ύμνο. Εμφανής η συγκίνηση του κοινού στο «Τη υπερμάχω στρατηγώ τα νικητήρια» και ταυτόχρονα «yet for thy unconquerable might free me from all hurt that I may sing to thee: Hail! Bride Unbrided». Είμαστε στο Βυζάντιο με τον Ρωμανό τον Μελωδό και το Κοντάκιο της Γέννησης «Η Παρθένος σήμερα τον υπερούσιον τίκτει». Η μεταβυζαντινή περίοδος δίνεται με τα γλυκά λόγια της αγάπης από τον *Ερωτόκριτο* του Κρητικού Βιντσέζου Κορνάρου. Η Αρετούσα στο Canto 1 αναρωτιέται «why have I not heard his sweet voice of late? Alas! The more I sit and long in vain, the more I burn to hear those songs again. When through the dark I heard their love-notes steal, they seemed to soothe my spirit and to heal». Η σύγχρονη ελεύθερη Ελλάδα αναδύεται από τον ύμνο στην Ελευθερία του Σολωμού. Οι νέοι της χορωδίας υμνούν «Χαιρε, ω χαιρέ Ελευθεριά». Η συνθέτρια αγαπά τον Καβάφη και το τελευταίο μέρος του κονσέρτου είναι η Ιθάκη του Καβάφη.

Στο τέλος του Κονσέρτου το κοινό ενθουσιασμένο και συγκινημένο χειροκροτεί. Θα ήθελα να είσαстан εκεί, να ταξιδεύατε το μακράιωνο ταξίδι του ελληνισμού, να απολαμβάνετε τη μουσική, να θυμόσαстан τον Όμηρο που κάποτε διαβάσατε και να θαυμάσατε τα νεαρά παιδιά της χορωδίας, τα αγόρια με το επίσημο ένδυμα και τα κορίτσια με τα μακριά φορέματά τους και τις εκπληκτικές φωνές τους. Νεανικές φωνές που μας προσέφεραν ένα μοναδικό Καβαφικό ταξίδι μέσα στους αιώνες του ελληνικού πολιτισμού.

Τέλος, Θα ήθελα να σας **προσκαλέσω** σε κάποιες άλλες εκδηλώσεις του Ινστιτούτου μας. Πρώτα, στη **17η Ετήσια Διάλεξη του Ελληνικού Ινστιτούτου στις 7 Μαρτίου με ομιλητή τον Revd Dr Richard Price και θέμα 'Christianity and Greek Paedeia (Royal Holloway University London, Egham Hill, Egham, Surrey TW20 0EX, Venue: Moore Building Auditorium, Time: 18.15**

Επίσης, στο Σεμινάριο της Παρασκευής **8 Μαρτίου για την έκδοση βυζαντινών χειρογράφων, The University of London Postgraduate Seminar on editing Byzantine Texts** (Senate House, Venue: Institute of Historical Research, Pollard Room 301, time: 15.00-17.00). Επιθυμώ κυρίως με το σύντομο αυτό άρθρο να σας κάνω φίλους του Ελληνικού Ινστιτούτου, γνώστες των μεταπτυχιακών προγραμμάτων που προσφέρει σε θέματα ελληνικών σπουδών και συμμετέχοντες στις ποικίλες εκδηλώσεις, διαλέξεις, σεμινάρια και συνέδρια που οργανώνει. Τέλος, θα ήθελα να μεταδώσω το αισιόδοξο μήνυμα ότι οι ελληνικές σπουδές υπάρχουν ακόμη στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου εξαιτίας θεσμών όπως αυτού του Ελληνικού Ινστιτούτου αλλά χρειάζονται την υποστήριξη όλων μας και κυρίως την μέριμνα των επίσημων φορέων.

Κείμενο: Πολύμνια Τσαγκούρια

13. Υπερίων ή ο ερημίτης στην Ελλάδα

Μια πολύ δυσεύρετη παράσταση πρόκειται να παρουσιασθεί στο κοινό της Ρόδου την Κυριακή 28 Ιουλίου 2109 στο αρχαίο ωδείο Ρόδου στο αρχαιολογικό πάρκο Μόντε Σμιθ από την εξαιρετική Δήμητρα Κρεπς μετά τις τόσο επιτυχημένες παραστάσεις της «Ιφιγένειας in memoriam» στο

παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου και τον ξενώνα της Αγίας Αικατερίνης.

Η παράσταση «Υπερίων ή ο ερημίτης στην Ελλάδα» εμπνέεται από το περίφημο επιστολογραφικό μυθιστόρημα του μοναδικού ελληνολάτρη Γερμανού ποιητή Φρίντριχ Χαίντερλιν που, αν και εκδόθηκε το 1797, έχει απίστευτες επίκαιρες συνηγήσεις σε σύλληψη, δραματουργική επεξεργασία και σωματοποίηση της Δήμητρας Κρεπς που το ενσαρκώνει σε μορφή εν μέρει αφηγημένου μονολόγου με ζωντανή μουσική από την φωνή της ταλαντούχου σοπράνο Δανάης Κωμοδρόμου.

Είναι μια ελεγειακή ιστορία ενός αποκαρδιωμένου μαχητή στον απόηχο του αποτυχημένου κινήματος των Ορλωφικών του 1770 αλλά συνιστά κατ' ουσίαν έναν ύμνο στην διαχρονία του ελληνικού πολιτισμού και στον έρωτα του Υπερίωνα προς την αγαπημένη του Διοτίμα, μια ελληνίδα επιτομή αυτού του πολιτισμού. Αν και η Διοτίμα πεθαίνει από μαρασμό προτού ενωθεί με τον Υπερίωνα στην επάνοδό του από τα Ορλωφικά, η σύλληψη της παράστασης αυτής είναι ένα *liebestod*, μια ερωτική νέκυ·ια με την ένωση των εραστών στον κάτω κόσμο εις τους αιώνες των αιώνων.

παράσταση τελεί υπό την αιγίδα ΔΟΠΑΡ δήμου Ρόδου με την ευγενική παραχώρηση του αρχαίου ωδείου από την εφορεία αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου με συγκινημένες ευχαριστίες προς την προϊσταμένη της κ. Μιχαηλίδου και τον πρόεδρο της ΔΟΠΑΡ κ. Κυριαζή.

Γ. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΝΕΑ / ΤΡΟΦΗ ΓΙΑ ΣΚΕΨΗ

14. Αριστεία και διάκριση - Είναι εφικτή η ισότητα στην εκπαίδευση;

Τον Φεβρουάριο του 2015, ο Κώστας Βούλγαρης, συγγραφέας και κριτικός λογοτεχνίας, είχε γράψει ένα κείμενο με τίτλο «Αριστεία, ελίτ, αριστοκρατία» με αφορμή την αποστροφή του τότε Υπουργού Παιδείας Αριστείδη Μπαλτά για το ζήτημα της αριστείας. Πιο συγκεκριμένα έκανε κριτική τόσο σε όλους εκείνους που ζητούν από το σχολείο να ξεχωρίσει τους «άριστους» αναπαράγοντας την κοινωνική ιεραρχία και σε όσους ζητούν να κάνει τους αδύναμους «καλούς» ώστε να ανέλθουν κοινωνικά. Και οι δύο ιδεολογικές θέσεις αριστερές και δεξιές απέπνεαν κρατισμό και κομφορμισμό. Για εκείνον «οι ποιητές, όπως και οι επιστήμονες, δηλαδή όσοι κομίζουν πράγματα, εκείνοι που διανοίγουν και προωθούν την τέχνη και τη γνώση σε νέες περιοχές, δεν προκύπτουν απλώς μέσα από τη σχολική εκπαίδευση».

Θα επεκτείνω τον προβληματισμό και θα εμβαθύνω σε ζητήματα ισότητας στην εκπαίδευση, για να δούμε γιατί το σχολείο δυσκολεύεται να παρέχει παιδεία ουσιαστική.

Την δεκαετία του 1980 στα πανεπιστήμια υπήρχε πολύ έντονα η συζήτηση, στα αριστερά ανεξάρτητα ριζοσπαστικά πολιτικά σχήματα, για το σχολείο ως «ιδεολογικό μηχανισμό του κράτους» που όχι μόνο αναπαράγει την κοινωνική ιεραρχία, αλλά προετοιμάζει τους μαθητές για έναν δεδομένο καταμερισμό εργασίας. Π. χ. η διάκριση ΑΕΙ και ΤΕΙ δίνει διαφορετικά επαγγελματικά δικαιώματα σε μηχανικούς που κατά τα άλλα μπορεί να εκτελούν το ίδιο ακριβώς έργο. Επιπλέον, υπήρχε έντονη «κριτική στην Επιστήμη και την Γνώση». Το σχολείο, πολύ περισσότερο το Πανεπιστήμιο, δεν καλλιεργεί την κριτική σκέψη, το νέο, το απρόβλεπτο, τη δημιουργία, αλλά αναπαράγει κυρίαρχες απόψεις μέσω της διδασκαλίας και της έρευνας οι οποίες τις τελευταίες δεκαετίες συνδέονται άμεσα με την

καπιταλιστική ανάπτυξη και δη τη βιομηχανία. Οι ιδέες αυτές είχαν τότε ευρεία απήχηση. Με το πέρασμα του χρόνου χαρακτηρίστηκαν «ουτοπικές» ακόμη και από “αριστερούς” και θάφτηκαν κάτω από τόνους νεοφιλευθερισμού που ενίσχυσε τον ανταγωνισμό και το κυνήγι του χρήματος με την έμμεση ιδιωτικοποίηση -χρήματα στα δημόσια μεταπτυχιακά- τη βαθμοθηρία στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, την τυποποίηση της γνώσης με τράπεζες θεμάτων και νέες τεχνολογίες αμφιβόλου ποιότητας, με τελική κατάληξη την απομόρφωση.

Κι ερχόμαστε σήμερα να αναζητήσουμε μια «άλλη» πολιτική για το σχολείο το οποίο έχει αφενός επηρεαστεί βαθύτατα από αυτές τις αλλαγές, αφετέρου έχει συγκεκριμένα δομικά χαρακτηριστικά ως μηχανισμός του κράτους.

Για να μπορέσει να απεμπλακεί από την έννοια της αξιολύπησης και της αριστείας και να παρέχει ουσιαστική μόρφωση χρειάζεται να γίνουν σημαντικές δομικές αλλαγές σε επίπεδο λειτουργίας-«ανοιχτότητας» του εκπαιδευτικού συστήματος. Από την άλλη πλευρά είναι αναγκαίο να αλλάξει σε βάθος η σχέση μαθητή-εκπαιδευτικού. Όπως η «δημοκρατία» χρίζει μιας περιόδου μεταβατικής, στο «ακούειν» και το «συνδιαλέγεσθαι» ώστε να φτάσει να γίνει «άμηση», έτσι και η «ισότητα» απαιτεί κοπιώδη προσπάθεια αλλαγής «στερεοτύπων» και «στάσεων».

Φορέας ο δάσκαλος, σημαντικός μοχλός αλλαγών. Ας δούμε ορισμένες πτυχές της ταυτότητάς και της δυσκολίας του:

Α/ Ο εκπαιδευτικός περνά κατ'αρχάς από τα θρανία στην τάξη δίχως μετάβαση.

Β/ Η θέση του, διαφορετική από του μαθητή, είναι δομικά σχέση «ασυμμετρίας». Παραδοχή κομβική. Για να μπορέσει να φτάσει ο μαθητής σε σχέση συμμετρίας –ισότητας χρειάζεται να πάρει από τον εκπαιδευτικό τα κατάλληλα εργαλεία ώστε να μαθαίνει να αναστοχάζεται και να βρίσκει το δρόμο προς τις δικές του απαντήσεις. Να οργανώσει με βάση κριτήρια τις εκατοντάδες πληροφορίες, σε βιβλία, στα κοινωνικά τεκταινόμενα, στο διαδίκτυο και να αναπτύξει τρόπους να τις κρίνει,

τοποθετώντας τις σε ευρύτερες δομές σκέψης στην ιστορία του πολιτισμού και στις δικές του αναπαραστάσεις. Ο εκπαιδευτικός επίσης είναι ουσιώδης να αποδεχτεί ότι δεν είναι κάτοχος όλης της γνώσης και εξουσίας αλλά ένα μουσικό όργανο για να μάθει ο μαθητής να παίζει την μουσική του.

Γ/ Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος οφείλει να αναγνωρίσει τον εαυτό του μέσα στο «αδύνατο» κατά Φρόυντ και Καστοριάδη επάγγελμα. Μαζί με εκείνα του θεραπευτή και του πολιτικού. Επάγγελμα που έχει να κάνει με τον άνθρωπο, το πνεύμα, τον ψυχισμό, άγνωστο ως προς το αποτέλεσμα.

Δ/ Επάγγελμα δύσκολο καθώς έχει να κάνει με την ομάδα τάξη. Τη διαχείριση της δυναμικής ευαίσθητων ψυχισμών, συν τον δικό του... Ο εκπαιδευτικός έχει στόχο να παιδεύσει τα παιδιά αλλιώς θα τον παιδέψουν. Σε μία εποχή έκπτωσης της πατρικής λειτουργίας, βρίσκεται συχνά μπροστά σε βία, άγριες καταστάσεις όπου εγείρονται στους μαθητές αρχαϊκά άγνη, αγωνίες, επιθετικές τάσεις. Εκεί αναδύεται και η δική του «εφηβεία» και χρειάζεται στήριξη για να μην παλινδρομεί ασκώντας εξουσία.

Ε/ Στο θέμα της σχολικής μονάδας και το ζήτημα της οργάνωσης: Ο διευθυντής που ονομάζεται στις σύγχρονες προσεγγίσεις “manager” χρειάζεται να αντικατασταθεί με την ιδέα ηγέτη με σφαιρική μόρφωση, ικανότητες συντονισμού ομάδας με οριζόντιο τρόπο (Wilfred Bion) και οργάνωσης διαδικασιών αυτοαξιολόγησης του σχολείου.

ΣΤ/ Ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να κάνει δουλειά με τον εαυτό του, να παιδεύει ο ίδιος. Πιθανώς παρουσία ενός τρίτου σε μία περίοδο μαθητείας με μελέτη όχι μόνο ενός αντικειμένου αλλά, της ποίησης, λογοτεχνίας, πολιτικής, ιστορίας, ψυχανάλυσης. Και εκπαίδευση πάνω στη συνεργασία και στην ομάδα. Μόνο έτσι το κάθετο ιεραρχικό μοντέλο της τάξης θα περάσει σε μία οριζόντια διαδικασία.

Η/ Τα παραπάνω συμβαδίζουν με μία κατάργηση των διακρίσεων ρόλων στο σχολείο, όσον αφορά τις θέσεις, τι κάνει ο διευθυντής, οι εκπαιδευτικοί, οι μαθητές, τα συμβούλια, σε μία κατεύθυνση

κατάργησης της ιεραρχίας (στόχος της Pedagogie Institutionelle του Jean Oury-το κίνημα της θεσμικής παιδαγωγικής στην Γαλλία) που είναι ανατρεπτική.

Z/ Χρειάζεται επίσης κατάργηση του απόλυτου διαχωρισμού των βαθμίδων και αλλαγή του τρόπου διδασκαλίας και των περιεχομένων. Να αφεθούν ανοιχτά ώστε να μπορεί να εισάγεται η κοινωνία με τις πνευματικές και όχι τις οικονομικές της ανάγκες στο σχολείο.

Θ/ Τέλος απαιτείται Εθνικός Οργανισμός για Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην αυτοεκτίμηση, τον αυτοπεριορισμό, την αυτομόρφωση.

Όλα αυτά, τέσσερα χρόνια, μετά, το 2019, μοιάζουν μακρινά... Κάποιες αλλαγές που έγιναν στο σύστημα εξετάσεων στο Γυμνάσιο σημαντικές. Αλλά όσο η Αριστερά ασχολείται μόνο με τον τρόπο διορισμού και όχι επιμόρφωσης των παιδαγωγών, όσο αναλώνεται στον τρόπο εισαγωγής στα Πανεπιστήμια , όχι στον τρόπο εμβάθυνσης στην μόρφωση του μαθητή, όσο δεν περνά σε μέτρα ριζικών ανατροπών του υπάρχοντος καταμερισμού εργασίας, της παραγωγής γνώσης και αναπαραγωγής της εξουσίας, παραμένει τελικά σε ένα φιλελεύθερο «αναπτυξιακό» πλαίσιο ανισότητας. Και ο παραπάνω λόγος περί ισότητας ακούγεται ακόμη πιο ουτοπικός.

Βέρα Παύλου, ψυχαναλύτρια, επί σειρά ετών επιμορφώτρια εκπαιδευτικών σε σχολεία, ΑΣΠΑΙΤΕ, ΠΕΚ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Πηγή: <https://www.alfavita.gr/>

15. ΙΔΕΕΣ Ελληνικό Θέατρο: Πώς φτάσαμε εδώ;

Ελληνικό Θέατρο: Πώς φτάσαμε εδώ; Γιατί μια χώρα που, και μόνο στον 20ό αιώνα να κοιτάξουμε, έβγαλε δύο Νομπέλ Λογοτεχνίας, πολλούς άλλους ισάξιους ποιητές, ζωγράφους, μουσικούς, ανθρώπους του πνεύματος, επιστήμονες, έχει αφήσει το θέατρο να κυριαρχείται από τάσεις

εντυπωσιασμού, πρόκλησης, επιδειξιμανίας και ρηχότητας; Ανδρέας Μανωλικάκης 24 ΙΟΥΛΙΟΥ 2018, 07:30 - «Υποκριτική δεν είναι τα λόγια του κειμένου, αλλά αυτά που βιώνει ο κάθε ήρωας του έργου. Τα λόγια μπορεί να τα πει ο καθένας». Ξεκινώντας από αυτή τη βασική αλήθεια είναι απορίας άξιον γιατί τις τελευταίες δύο δεκαετίες τουλάχιστον στην Ελλάδα αναπτύσσονται απόψεις και θεωρίες που αποθαρρύνουν και εξορκίζουν τη συγκίνηση του ηθοποιού πάνω στη σκηνή. Στο θέατρο πηγαίνουμε για να κατανοήσουμε κάτι από τον τρόπο που ζούμε και συμπεριφερόμαστε. Τα έργα αφορούν συγκρούσεις. Τη σύγκρουση του ανθρώπου με τους άλλους και τη σύγκρουση του ανθρώπου με τον ίδιο του τον εαυτό. Μέσω συγκρούσεων ιδεών και συναισθημάτων λέγονται οι ιστορίες των έργων. Το πάθος και η συγκίνηση είναι ουσιώδη συστατικά. Είναι αδύνατον το έργο που έγραψε ο συγγραφέας να περάσει σε εμάς όταν αυτά τα στοιχεία έχουν αποκοπεί από την ερμηνεία των ηθοποιών. Η συγγραφή ενός έργου είναι μια διαδικασία επώδυνη πνευματικά και συναισθηματικά. Οι συγγραφείς σκάβουν βαθιά μέσα τους, μπαίνουν σε ευαίσθητες περιοχές της ψυχής τους, αγγίζουν πληγές που ακόμη αιμορραγούν, ουλές που ακόμη κι αν της δεις μονάχα ματώνουν πάλι. Γράφουν για πράγματα προσωπικά, κοινωνικά, εθνικά, παγκόσμια, που τους προσβάλλουν, τους πονούν, τους βασανίζουν, τους ματώνουν. Έτσι γράφονται τα μεγάλα έργα και μέσα από ανάλογη διαδικασία και διαδρομή πρέπει να σκηνοθετούνται από τους σκηνοθέτες και να ερμηνεύονται από τους ηθοποιούς. Οι λέξεις του κειμένου απλώς δηλώνουν μια κατάσταση, δεν την περιέχουν. Ο ηθοποιός είναι εκείνος που καλείται να δημιουργήσει την εμπειρία του ήρωα, το βίωμα, την ανάγκη της κάθε στιγμής. Μέσα από εκεί προκαλείται ο λόγος. Οι λέξεις από μόνες τους δεν έχουν ποιητική αυτοτέλεια. Ο λόγος είναι μια αναπόφευκτη λύση σε μια διαδοχή από εσωτερικές λειτουργίες. Δεν είναι απλώς ήχος και νόημα, είναι μια πράξη. Οι λέξεις για να αποκτήσουν περιεχόμενο και θεατρική αξία πρέπει να ανήκουν στο πρόσωπο που τις λέει, στην κατάσταση που τις εκμαιεύει και σε εκείνον ή εκείνους που απευθύνονται. Όταν απουσιάζει η ανθρώπινη

συγκίνηση από την παράσταση συνήθως σημαίνει πως είτε ο σκηνοθέτης δεν είναι ικανός να νιώσει τις ευαισθησίες του έργου είτε ο ηθοποιός δεν είναι ικανός να τις αποδώσει. Ο στόχος αυτού του κειμένου είναι η πληροφόρηση, μέσα από έγκυρες πηγές, του κοινού που βομβαρδίζεται από διάφορες, αυθαίρετες θεωρίες γύρω από την ερμηνεία και παρουσίαση των έργων, την υποκριτική διαδικασία, το αρχαίο δράμα, κτλ. Πάνω σε αυτά τα ζητήματα λέγονται και γράφονται αβασάνιστες απόψεις με εξωφρενικούς αφορισμούς. Η υπεραπλούστευση, η ανακρίβεια, η παραπληροφόρηση και η ημιμάθεια στο μεγαλείο τους. Η ισοπέδωση και η κατάργηση των πάντων – Σχολών, θεωριών, κορυφαίων καλλιτεχνών, επιτευγμάτων. Πολύ συχνά στη σκηνή έργα σημαντικά παρουσιάζονται είτε εντελώς ρητορικά και αδιάφορα, είτε με τρόπους που τα κάνουν αγνώριστα: αλλοιωμένοι ρόλοι, κατακρεουργημένα κείμενα, αλλοπρόσαλλες συμπεριφορές, στεγνά από κάθε τι το ανθρώπινο. Αυτό συνήθως παρουσιάζεται ως «καλλιτεχνική άποψη», ως «άλλη ματιά», «δεύτερη ανάγνωση», και πολλά άλλα. Πιο κάτω, ως αντίβαρο σε όλη αυτή τη συνεχή και επί σειρά ετών μονόπλευρη πληροφόρηση (αφού σπανίζει η παρουσία της διαφορετικής άποψης) θα αντιπαραθέσω απόψεις ατόμων αδιαμφισβήτητου κύρους και ο καθένας ας αποφασίσει «με ποιους θα πάει και ποιους θα αφήσει». Εδώ, στη λίστα που ακολουθεί, θα αναφέρω επιγραμματικά μερικές από τις βασικές απόψεις, πολλών γνωστών Ελλήνων ηθοποιών, σκηνοθετών, θεωρητικών, αλλά και κριτικών του θεάτρου, οι οποίες κατά τη γνώμη μου έχουν βλάψει σοβαρά το ελληνικό θέατρο, τη θεατρική εκπαίδευση, αλλά και το αισθητήριο του κοινού: – Το Σύστημα του Στανισλάφσκι και η Μέθοδος του Actors Studio, καθώς και το ίδιο το Actors Studio είναι «passé». Είναι «ξεπερασμένα» και «μουσειακής αξίας»! – Ο ηθοποιός δεν πρέπει να προσπαθεί να μπει στο ρόλο που ερμηνεύει γιατί «είναι ήδη κάποιος άλλος μέσα». «Μην προσπαθείς να νιώσεις, απλά παίξ' το!» – Η συγκίνηση του ηθοποιού πάνω στη σκηνή είναι ένας είδος «συναισθηματικής πανούκλας» από την οποία το θέατρο πρέπει να προστατευτεί! – Είναι «βλακεία», «αρρώστια» και «εκπόρνευση» της ζωής

του ο ηθοποιός να χρησιμοποιεί τις εμπειρίες του για την ερμηνεία του ρόλου! – Με τις διαδικασίες του Στανισλάφσκι και της Μεθόδου του Actors Studio στη προσέγγιση του ρόλου μπορεί να «τρελαθεί» ο ηθοποιός! Όσον αφορά την αρχαία τραγωδία, βρίσκουμε συχνά τους ίδιους ανθρώπους να φάσκουν και να αντιφάσκουν. Ανάλογα με την περίπτωση, τότε λένε πως δεν έχει ούτε χαρακτήρες ούτε ψυχολογικές καταστάσεις, διότι οι ήρωες είναι περσόνες ή σύμβολα και ως εκ τούτου ο ηθοποιός δεν χρειάζεται να «πάσχει» όπως ο ήρωας, τότε όμως λένε πως οι ηθοποιοί πρέπει πρώτα να κατανοήσουν βαθιά την ψυχολογία του χαρακτήρα πριν τον δημιουργήσουν! Όλες οι απόψεις και θεωρίες που ανέφερα παραπάνω είναι αρκετά διαδεδομένες στον χώρο του ελληνικού θεάτρου και ακούγονται συχνά σε πρόβες και σε τάξεις Δραματικών Σχολών. Για να δούμε τι έχουν πει ορισμένες προσωπικότητες παγκοσμίως αναγνωρισμένες πάνω σε αυτά τα θέματα: Μαρία Κάλλας: «Μία όπερα αρχίζει πολύ πριν ανοίξει η αυλαία και τελειώνει πολύ μετά το κλείσιμό της. Ξεκινάει μέσα στη φαντασία μου, γίνεται η ζωή μου, και παραμένει μέρος της ζωής μου για αρκετό χρόνο μετά την απομάκρυνσή μου από το θέατρο». Ντάνιελ Ντέι Λούις (αποσπάσματα συνέντευξης Τύπου στην Αθήνα. Αιμίλιος Χαρμπής, Καθημερινή 2/2/2018): «Οι δικές μου καταβολές προέρχονται από τον Στανισλάφσκι και τους σπουδαίους ηθοποιούς, όπως ο Μοντγκόμερι Κλιφτ, ο Μπράντο και ο Ντε Νίρο. Σίγουρα η δουλειά μου ξεκινά στο εσωτερικό τού χαρακτήρα, με όλη τη μελέτη που χρειάζεται και από εκεί εξελίσσεται. Είναι κομμάτι της δουλειάς, όμως, να βρίσκεσαι σε άβολα μέρη, σωματικά ή συναισθηματικά. Αλλωστε αυτό που κάνουμε στην ουσία είναι να “πλατσουρίζουμε” μέσα στις ανθρώπινες εμπειρίες. Για μένα αυτή η διαδικασία είναι σκέτη ευτυχία, το να βρίσκεις δηλαδή τον δρόμο σου προς κάποιον άλλον άνθρωπο». Ρόμπερτ ντε Νίρο: (Απάντηση σε ερώτηση μαθητή για το εάν η μέθοδος και η τεχνική που χρησιμοποιεί εγκυμονούν κινδύνους). «Δεν ξέρω ποιοι είναι οι κίνδυνοι γιατί ποτέ δεν βίωσα κάτι τέτοιο. Δεν ξέρω εάν εννοείς πως κάποιος μπορεί να εμπλακεί τόσο βαθιά στον ρόλο που μπορεί να χάσει τον εαυτό του και να τρελαθεί. Δεν

το έχω δει ποτέ να γίνεται αυτό. Ποτέ. Ποτέ. Ποτέ. Οποια κι είναι η τεχνική σου, του Lee Strasberg ή της Stella Adler –και έχουν πολλά κοινά μεταξύ τους– χρησιμοποίησέ τη, διότι οι ηθοποιοί όταν έρθει η στιγμή χρησιμοποιούν οτιδήποτε φέρνει το ποθητό αποτέλεσμα. Πρέπει να χρησιμοποιήσεις οτιδήποτε σε βοηθάει. Σκέπτεσαι τη μητέρα σου που πέθανε την προηγούμενη εβδομάδα. Σκέπτεσαι αυτό ή το άλλο. Κάνεις οτιδήποτε. Οι αρχές μου είναι δύο, στη διαδικασία δεν πρέπει να κάνεις κακό στον εαυτό σου και δεν πρέπει να κάνεις κακό στους άλλους. Ολα τα άλλα είναι bullshit». Αριστοτέλης (Ποιητική, μετάφραση Στάθη Δρομάζου): «Πρέπει ο ποιητής να πλέκει τους μύθους και να δουλεύει το λεκτικό ύφος φέρνοντας τις σκηνές όσο μπορεί μπροστά στα μάτια του. Πρέπει ακόμη ο ποιητής, όσο μπορεί να συλλαμβάνει όταν γράφει το έργο του, ακόμη και το παίξιμο των ηρώων του. Ξεκινώντας από την άποψη ότι οι ποιητές έχουν τις ίδιες ιδιότητες με μας, είναι πιο πειστικοί οι ποιητές που βρίσκονται μέσα στο πάθος. Δηλαδή εκφράζει την τρικυμία της ψυχής και την οργή πιο πειστικά εκείνος που αισθάνεται την ίδια τη στιγμή την οργή και την ψυχή τρικυμισμένη». Κάρολος Κουν (1908-1987) Αποσπάσματα περί του αρχαίου δράματος: «Είναι ανάγκη ο γραπτός ποιητικός λόγος να γίνει βίωμα, να μετουσιωθεί σε ζωντανή ομιλία, οργανικά δεμένος με τον νου και το σώμα. Ετσι που οι ερμηνευτές να συνταιριάσουν την προβολή της έκφρασης με την πραγματικότητα, και οι δραματικές καταστάσεις να ξεπηδούν μέσα από συγγενικές και άμεσες εμπειρίες. Γιατί ένα από τα πιο δύσκολα πράγματα που πρέπει να αποδοθούν είναι και το συγκινησιακό μέρος, που πρέπει όμως να βγει οργανικά. Η ανάγκη δηλαδή βρίσκεται όχι μόνο στον πειραματισμό και την αναζήτηση της ομάδας που θα παρουσιάσει την τραγωδία, αλλά και στην εκπαίδευση. Γιατί το αρχαίο δράμα δεν περιέχει ευαισθησίες που οι ηθοποιοί είναι συνηθισμένοι να εκφράζουν, έχει μέσα του φοβερές διογκώσεις και του πάθους και των εκφραστικών μέσων που απαιτούνται». «Η αρχαία τραγωδία δεν είναι στίχοι που απαγγέλλονται, είναι στίχοι που μιλιούνται και μάλιστα τραγικά». «Ούτε εξωτερικά εντυπωσιακό ούτε ρητορικό θέατρο είναι η τραγωδία. Εμείς πιστεύουμε πως το πάθος και η

συγκίνηση είναι τα κυρίαρχα στοιχεία». «Η παράσταση πρέπει να έχει το ίδιο πάθος με το πάθος που χρειάστηκε ο συγγραφέας για να γράψει το έργο». «Ο Πίτερ Χολ μου είπε κάποτε όταν είδε τους “Πέρσες”: “Χαίρομαι γιατί γέμισες την τραγωδία με το ίδιο πάθος που χρειάστηκε στον δημιουργό της τότε για να τη γράψει”». Από τον Ιωνα του Πλάτωνα: Σωκράτης: ... «Ιωνα, απάντησέ μου και μη μου κρύψεις την αλήθεια σε ό,τι θα σε ρωτήσω. Όταν απαγγέλλεις ωραία τους επικούς στίχους και εντυπωσιάζεις βαθιά όσους σε παρακολουθούν, τη στιγμή εκείνη τι από τα δύο συμβαίνει: είσαι στα λογικά σου ή βγαίνεις από τον εαυτό σου, και η ψυχή σου, στον ενθουσιασμό της, φαντάζεται πως είναι κάπου ανάμεσα σε όσα περιγράφεις, είτε στην Ιθάκη συμβαίνουν αυτά είτε στην Τροία είτε όπου αλλού τυχαίνει να διαδραματίζονται στα έπη;» Ιων:... «Θα σου απαντήσω χωρίς να σου κρύψω τίποτα. Πραγματικά, εγώ όταν λέω κάτι συγκινητικό, τα μάτια μου πλημμυρίζουν δάκρυα, κι όταν πάλι κάτι φοβερό, κάτι τρομακτικό, ανατριχιάζω από τον φόβο μου κι η καρδιά μου χτυπάει δυνατά». Μάρκος Φάβιος Κουιντιλιανός (σπουδαίος Ρωμαίος ρήτορας 35-100 μ.Χ.): «Έχω δει συχνά ηθοποιούς να βγάζουν τη μάσκα τους μετά από κάποια σκηνή θρήνου και τα μάτια τους να συνεχίζουν να τρέχουν δάκρυα». Γιέρζι Γκροτόφσκι (κορυφαίος πολωνός σκηνοθέτης 1933-1999): «Για μας αυτό που είναι σημαντικό στη δουλειά μας είναι η ειλικρίνεια που πάει ως τα άκρα». «Για μας το θέατρο είναι περισσότερο ένας χώρος μέσα στον οποίο αναμετριάσαμε με τις εμπειρίες της ζωής μας, τις γνωρίζουμε, τις εξερευνούμε, προσπαθούμε να κατανοήσουμε αυτά που συμβαίνουν στη ζωή μας και στους άλλους». «Κάποια στιγμή στη δουλειά μας ανακαλύψαμε ότι στην προσπάθειά μας να αναμετρηθούμε με τις δικές μας προσωπικές εμπειρίες της ζωής, θα πρέπει να αποκηρύξουμε και να εξαλείψουμε όλα τα συμπληρωματικά στοιχεία, όλα όσα δεν είναι σημαντικά και δεν προέρχονται μέσα από τον άνθρωπο, την ανθρώπινη εμπειρία». «Ήταν μια φυσιολογική εξέλιξη της δουλειάς μας, που είχε ως αποτέλεσμα την ανθρώπινη αποκάλυψη και ειλικρίνεια». Ευγένιος Ο’ Νιλ (ίσως ο σημαντικότερος αμερικανός θεατρικός

συγγραφέας 1888-1953): Περιέγραψε το έργο του «Το ταξίδι μιας μεγάλης μέρας μέσα στη νύχτα» ως ένα έργο που αναφέρεται σε μια παλιά λύπη, γραμμένο με αίμα και δάκρυα. Ταλμά (σπουδαίος γάλλος ηθοποιός 1763-1826): «Δεν θα γίνει ποτέ μεγάλος ηθοποιός αυτός που η ψυχή του δεν είναι ευαίσθητη στα ακραία πάθη». Τομάσο Σαλβίνι (σπουδαίος Ιταλός ηθοποιός 1829-1915): «Χιλιάδες φορές έχω ωφεληθεί ως ηθοποιός, από συναισθήματα βιωμένα στην αληθινή ζωή μου, τα οποία προσάρμοσα στον ρόλο και στην κατάσταση του ήρωα». Σερ Πίτερ Χολ (κορυφαίος άγγλος σκηνοθέτης 1930-2017): «Υποκριτική δεν είναι απομίμηση, αλλά η αποκάλυψη του εσωτερικού μας εαυτού». Άρθουρ Μίλερ (από τους σημαντικότερους αμερικανούς θεατρικούς συγγραφείς 1915-2005): «Για κάθε έργο που έχω γράψει, υπάρχουν 20 που έχω εγκαταλείψει μετά από πολλή δουλειά, αγάπη, χρόνο, ενέργεια, και κάποια στιγμή κατάλαβα ότι δεν ήταν αυτό που ήθελα. Δεν ήμουν εγώ μέσα σε αυτό το έργο. Δεν ερχόταν από το σημείο της ψυχής μου που θα ήθελα». Τρέπλιεβ (ήρωας από τον «Γλάρο» του Τσέχωφ): «Όλο και περισσότερο πιστεύω πως δεν είναι θέμα νέων τρόπων ή παλιών. Σημασία έχει αυτό που γράφεις να βγαίνει μέσα από την ψυχή σου». Τα συμπεράσματα δικά σας. Γιατί σήμερα στο ελληνικό θέατρο υπάρχουν όλο και λιγότερες παραστάσεις που παρουσιάζουν την ανθρώπινη κατάσταση με ό,τι αυτή περιλαμβάνει; Γιατί σήμερα, είτε από άποψη είτε από έλλειψη σωστής εκπαίδευσης, δεν βλέπουμε, παρά μόνο σπάνια, ερμηνείες που περιέχουν την ένταση και την ειλικρίνεια των συγκινήσεων των ηρώων όπως τις εννοούν οι συγγραφείς; Γιατί μια χώρα που και μόνο στον προηγούμενο αιώνα να κοιτάξουμε, έβγαλε δύο Νομπέλ Λογοτεχνίας, πολλούς άλλους ισάξιους ποιητές, ζωγράφους, μουσικούς, ανθρώπους του πνεύματος, επιστήμονες, έχει αφήσει το θέατρο να κυριαρχείται από τάσεις εντυπωσιασμού, πρόκλησης, επιδειξιμανίας και ρηχότητας; Γιατί οι νέοι που θέλουν να σπουδάσουν την τέχνη του ηθοποιού δεν έχουν το κατάλληλο περιβάλλον που θα τους επιτρέψει να ανακαλύψουν, να ελευθερώσουν και να αποκαλύψουν στο κοινό τη μοναδική προσωπική τους έκφραση, το πλούσιο

υλικό της ψυχής τους, τις υπέροχες ευαίσθητες πλευρές τους, το ταλέντο τους, το οποίο θα έπρεπε να θεωρείται κομμάτι του εθνικού πλούτου της χώρας; Πώς φτάσαμε εδώ; Πώς βγαίνουμε από εδώ; * Ο Ανδρέας Μανωλικάκης είναι πρόεδρος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Actors Studio Drama School (Master of Fine Arts) στο Pace University της Νέας Υόρκης, καθηγητής σκηνοθεσίας και υποκριτικής, Δια Βίου μέλος και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Actors Studio. text Αν ο Τσίπρας κάνει ανασχηματισμό και βάλει Νίκο Κοτζιά στο Εθνικής Αμυνας, θα πάω γονατιστός στην Κουμουνδούρου

Πηγή: Protagon.gr

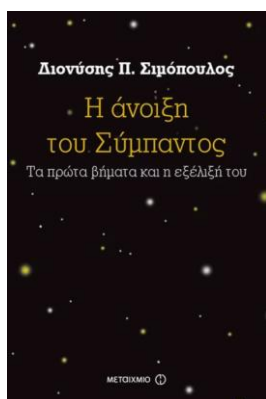
16. Διονύσιος Σιμόπουλος: Ούτε κόκκος σκόνης δεν είμαστε κι όμως κατανοήσαμε το Σύμπαν

«Πολύ πριν από τους πρώτους χτύπους κάποιας ανθρώπινης καρδιάς, μια υπέρλαμπρη κοσμική σπίθα ξεκίνησε τους κτύπους του ρολογιού που καθοδηγεί την εξέλιξη του Σύμπαντος. Πολύ πριν από τη δημιουργία του πρώτου ανθρώπινου εγκεφάλου, ένας αμέτρητος αριθμός γαλαξιών έπλεαν σαν κοσμικά νησιά στον τεράστιο κοσμολογικό ωκεανό. Παρασυρμένο από τις δυνάμεις δισεκατομμυρίων άστρων, σ' ένα τέτοιο κοσμικό νησί γεννήθηκε πριν από πέντε δισεκατομμύρια χρόνια το πλανητικό μας σύστημα: ο Ήλιος και οι πλανήτες του. Λουσμένος από το φως και τη θερμότητα του Ήλιου, ένας μικρός σχετικά πλανήτης του, η Γη μας, ξεκίνησε μαζί με το άστρο του τον δρόμο προς την εξέλιξή του. Έτσι, πολύ πριν δημιουργηθεί οποιοδήποτε ανθρώπινο μάτι για να βλέπει, χιλιάδες λαμπερά άστρα στόλιζαν με το φως τους το σκοτεινό πέπλο της νύχτας. Πολύ πριν το πρώτο ανθρώπινο αυτί μπορέσει ν' ακούσει, οι ωκεανοί βούιζαν και οι αφροί των κυμάτων τους χόρευαν στις ακρογιαλιές των νησιών της Γης μας. Και μέσα σ' αυτούς τους ωκεανούς γεννήθηκαν τα

πρώτα μάτια, και τα πρώτα αυτιά, και οι πρώτοι εγκέφαλοι που άρχισαν σιγά σιγά να δημιουργούν πολιτισμό, να σκέφτονται και να διερωτώνται για τη δύναμη και την ομορφιά του Σύμπαντος που τους περιέβαλλε. Σήμερα, αυτή την ομορφιά εξετάζει και μελετάει η σύγχρονη επιστήμη, που διαπερνά με πολύμορφους τρόπους τα μυστικά μονοπάτια των άστρων (...)

(...) Γιατί σήμερα το Σύμπαν βρίσκεται όντως στις πρώτες 'ώρες' της ύπαρξής του: στην άνοιξη κυριολεκτικά της ζωής του. Πρόκειται για μία άνοιξη που πλαισιώνεται από το μεγαλείο των λαμπρών γαλαξόλευκων άστρων, αλλά και άστρων σαν τον Ήλιο μας, ενώ η ενήλικη ιστορία του θ' αρχίσει πολύ αργότερα, σε δισεκατομμύρια δισεκατομμυρίων χρόνια από σήμερα. Ακόμα όμως και τότε, θα πρόκειται για ένα πανέμορφο Σύμπαν, για εκείνα τα «όντα» που θα το κατοικούν, αν και θα φωτίζεται αμυδρά μόνο από τα κοκκινωπά, υπέρυθρα άστρα που σήμερα είναι αόρατα στα μάτια μας. Θα πρόκειται, φυσικά, για όντα με υπερβολικές δυνάμεις στη διάθεση τους. Δυνάμεις που το μυαλό μας είναι αδύνατον ακόμα και να φανταστεί. Παρ' όλα αυτά, κοιτάζοντας πίσω στη λαμπερή δική μας εποχή, θα μας ζηλεύουν, γιατί εμείς γνωρίσαμε το Σύμπαν όταν το Σύμπαν ήταν ακόμη μωρό. Θα μας ζηλεύουν γιατί εμείς σήμερα ζούμε όντως στην Άνοιξη του Σύμπαντος!...»

“Αποσπάσματα από τον πρόλογο του βιβλίου του Διονύση Σιμόπουλου «Η άνοιξη του Σύμπαντος», εκδόσεις Μεταίχμιο”

Συνέντευξη του Διονύση Σιμόπουλου στην Ειρήνη Ορφανίδου

Η συζήτηση μαζί του είναι συναρπαστική. Ακόμη κι όταν περνάει από στενωπούς και δοκιμάζει «τυφλά» U-Turn, ακόμη δηλαδή κι όταν οι έννοιες είναι εξαιρετικά περίπλοκες και οι ερωτήσεις εντελώς αδέξια διατυπωμένες, στο τέλος της ημέρας φεύγεις με απαντήσεις.

Συναντηθήκαμε με αφορμή το νέο βιβλίο του «Η άνοιξη του Σύμπαντος. Τα πρώτα βήματα και η εξέλιξη του» (εκδόσεις Μεταίχμιο) όπου επί της ουσίας συμπυκνώνει «ό,τι ξέρουμε μέχρι τώρα», έχοντας στο φόντο την «επικαιρότητα», δηλαδή το πέρασμα του New Horizons από την Έσχατη Θούλη και τη Ζώνη του Κάιπερ, την προσελήνωση της Κίνας στη σκοτεινή πλευρά της Σελήνης -ο όρος δεν είναι δόκιμος, όπως εξήγησε, αλλά ούτε και η έκφραση «μη ορατή πλευρά της Σελήνης» είναι- και την επέτειο των 50 ετών από την ιστορική στιγμή που ο Άνθρωπος πάτησε στη Σελήνη.

Η δήλωση «ο ρομαντισμός μεγαλώνει όταν έχεις πίσω από τα μάτια σου τη γνώση», τα μονότονα επαναλαμβανόμενα ερωτήματα περί θρησκευτικής πίστης και εξωγήινης ζωής, η φιλοσοφία και η ποίηση, η διαπίστωση «όλα ξεκίνησαν τη δεκαετία του '60», η σεληνιακή μας αποικία, το 17χρονο αγόρι που άγγιξε πρώτη φορά το φεγγάρι μέσα από το τηλεσκόπιο, οι δοξασίες και η απόδειξη, ο Επίκουρος και η συνειδητοποίηση του τετελεσμένου και πριν απ' όλα το θεμελιώδες ερώτημα: Άραγε «θα έχουν βρει οι μελλοντικοί επιστήμονες κάποιο τρόπο να μετακινηθούμε από το δικό μας Σύμπαν σε κάποιο άλλο;».

Ο Διονύσης Σιμόπουλος, αστροφυσικός και επίτιμος διευθυντής του Ευγενιδείου Πλανηταρίου, πολυβραβευμένος διεθνώς για τη συνεισφορά του στην αστρονομική εκπαίδευση, ο επιστήμονας με το πλούσιο έργο που μεταξύ άλλων περιλαμβάνει 27 βιβλία, πάνω από 500 σενάρια επιμορφωτικών εκπομπών και περισσότερα από 250 σενάρια πολυθεαμάτων πλανηταρίου, και εκατοντάδες άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά, μιλά στη HuffPost Greece.

Περί Θεού, εξωγήινων και αστρολογίας:

-Να υποθέσω ότι από τις τρεις ερωτήσεις που σας υποβάλλουμε σταθερά, σε κάθε συνέντευξη, οι

δημοσιογράφοι οι δύο είναι εάν πιστεύετε στον Θεό και εάν υπάρχει εξωγήινη ζωή;

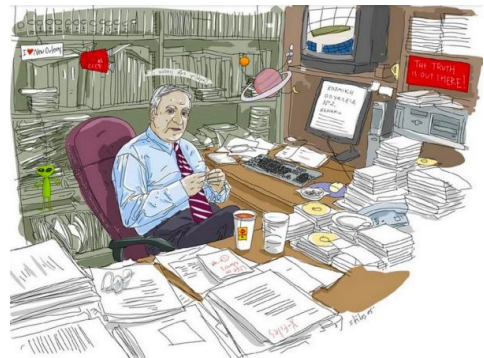
Ναι, και μέχρι πριν από μερικά χρόνια, με ρωτούσαν επίσης και για την αστρολογία αν και τελευταία αυτή η ερώτηση έχει ατονήσει, γεγονός που μάλλον θεωρώ μια θετική εξέλιξη. Και τώρα οι σύντομες απαντήσεις μου στα τρία αυτά ερωτήματα, που έχουν γίνει σχεδόν κλισέ!

Περί Θεού:

Να ξεκαθαρίσουμε εξ αρχής ότι τα πιστεύω και οι δοξασίες του καθενός δεν χρειάζονται απόδειξη. Μ' αυτή την έννοια θεωρώ ότι η ύπαρξη ή η ανυπαρξία του Θεού δεν μπορεί να αποδειχτεί με πειράματα. Παρ' όλα αυτά φαίνεται να είναι μια απόλυτα κατανοητή ανάγκη των περισσότερων ανθρώπων που μάλλον βασίζεται στο υπαρξιακό ζήτημα του θανάτου. Μ' αυτή την επεξήγηση ομολογώ ότι, όπως και ο καθένας, έχω φυσικά κι εγώ τις δικές μου απόψεις πάνω στο θέμα, τις οποίες όμως περιορίζομαι να συζητώ μόνο με τους άμεσους φίλους μου. Γιατί με 7,5 δισεκατομμύρια διαφορετικά πιστεύω, δοξασίες και αντιλήψεις για την ύπαρξη ή την ανυπαρξία του Θεού που έχουν οι κάτοικοι της Γης, καταλαβαίνετε ότι μια γενικά αποδεκτή απάντηση στο δεδομένο αυτό ερώτημα είναι σχεδόν αδύνατη αφού κανείς δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι ο δικός του ορισμός του Θεού είναι καλύτερος από του διπλανού του. Και γι' αυτό, άλλωστε, αρνούμαι να απαντήσω με ένα ναι ή με ένα όχι δημοσίως. Αντίθετα στη Φυσική, τα πράγματα είναι πολύ πιο εύκολα επειδή στη Φυσική χρειάζονται και απαιτούνται αποδείξεις.

Γι' αυτό λοιπόν, κι εγώ περιορίζομαι μόνο στην επιστήμη, στην οποία, για να είναι κάτι αποδεκτό πρέπει να αποδειχτεί, επανειλημμένα και από διαφορετικούς ερευνητές, είτε με το πείραμα, είτε με την παρατήρηση. Κατά τη γνώμη μου, λοιπόν, ένας επιστήμονας δεν θα έπρεπε να τοποθετείται δημόσια σε θέματα που άπτονται των προσωπικών του πιστεύω και δοξασιών γιατί αυτές οι όποιες απόψεις του μπορεί να παρερμηνευτούν με κίνδυνο να παρασύρουν τους ακροατές του σε λανθασμένα συμπεράσματα αφού είναι απόψεις οι οποίες εξ ορισμού δεν επιδέχονται απόδειξης. Παρ' όλα αυτά γνωρίζω πολλούς συναδέλφους οι οποίοι

τοποθετούνται έντιμα και άμεσα είτε θετικά είτε αρνητικά στην ύπαρξη του Θεού, αν και προσωπικά, θεωρώ ότι και οι δύο αυτές τοποθετήσεις είναι λανθασμένες αφού δεν υπάρχει κανείς που να μπορεί να αποδείξει επιστημονικά την ύπαρξη ή μη του Θεού όπως περιγράφεται σε γενικές γραμμές απ' όλες τις μεγάλες θρησκείες του πλανήτη μας. Γι' αυτό, εγώ προσωπικά, στον δημόσιο λόγο μου αρνούμαι να απαντάω με ένα ναι ή μ' ένα όχι. Οι όποιες, άλλωστε, προσωπικές μου δοξασίες είναι μία απόλυτα προσωπική υπόθεση που δεν αφορά, κι ούτε πρέπει να αφορά, το ευρύ κοινό.

Περί Εξωγήινων:

Σκεφτείτε ότι μιλάμε για ένα Σύμπαν το οποίο αποτελείται από ένα τρισεκατομμύριο γαλαξίες και ο κάθε γαλαξίας κατά μέσο όρο από 100 δισεκατομμύρια άστρα, δηλαδή πλανητικά συστήματα με τρισεκατομμύρια τρισεκατομμυρίων πλανήτες.

Με την αστροφυσική, λοιπόν, λογική οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι μερικοί από αυτούς τους πλανήτες θα πρέπει να βρίσκονται στη σωστή απόσταση από το μητρικό τους άστρο, ώστε οι θερμοκρασίες να είναι μεγαλύτερες από μηδέν βαθμούς Κελσίου και μικρότερες από 100 βαθμούς ώστε εφόσον υπάρχει νερό, που είναι καταλυτικό στοιχείο για τη δημιουργία ζωής, δεν θα είναι παγωμένο αλλά ούτε και θα εξατμίζεται.

Γιατί λοιπόν να μην δημιουργηθεί ζωή και σε κάποιον άλλον πλανήτη, που μοιάζει με τη Γη και η οποία θα μπορούσε να εξελιχτεί σε νοήμονα όντα με πολιτισμό; Δεν θα ήταν άλλωστε παράλογο, όπως έλεγε και ο αρχαίος Έλληνας Μητρόδωρος ο

Χίος, πως σε ένα χωράφι που θα σπείρουμε με κριθάρι να φυτρώσει μόνο ένα σπυρί;

Παρόλα αυτά ακόμη και με δισεκατομμύρια διαστημικούς πολιτισμούς δυστυχώς το να υπάρχει σύμπτωση, συγχρόνως με εμάς που είμαστε εδώ και έχουμε ανακαλύψει την τεχνολογία μας εδώ και 100 χρόνια, να υπάρχει και κάποιος άλλος πολιτισμός με την ίδια ή και μεγαλύτερη ανάπτυξη σε κάποιο άλλο σημείο του Γαλαξία μας, η πιθανότητα είναι πάρα πολύ μικρή. Αλλά ακόμη κι αν υποθέσουμε ότι υπάρχουν ένα εκατομμύριο διαστημικοί πολιτισμοί, τεχνολογικά αναπτυγμένοι στον Γαλαξία μας αυτή τη στιγμή, τότε αυτοί θα πρέπει να απέχουν μεταξύ τους ο ένας από τον άλλο κατά μέσον όρο περίπου 2.000 έτη φωτός.

Τι σημαίνει αυτό: Ας υποθέσουμε ότι γνωρίζουμε πού υπάρχει κάποιος εξωγήινος πολιτισμός και του στέλνουμε ένα μήνυμα με την ταχύτητα του φωτός, που είναι αποδεδειγμένα ένα όριο ταχύτητας στη φύση, το μήνυμα αυτό θα κάνει 2.000 χρόνια για να φτάσει σ' αυτούς. Και ας πούμε ότι οι εξωγήινοι αυτοί το λάβουν αυτό το μήνυμα και μας απαντήσουν, αυτό θα κάνει άλλα 2.000 χρόνια για να έρθει η απάντηση. Δηλαδή για έναν απλό χαιρετισμό, χρειάζονται 4.000 χρόνια. Οι αποστάσεις δηλαδή που μας χωρίζουν από τ' άλλα άστρα και τους άλλους πιθανούς εξωγήινους πολιτισμούς είναι ένα ανυπέβλητο πρόβλημα όσο τεχνολογικά αναπτυγμένος κι αν είναι ένας εξωγήινος πολιτισμός. Μέσα σε ένα Σύμπαν, δηλαδή, που ίσως να σφύζει από ζωή, είμαστε περιέργως απομονωμένοι σαν σε καραντίνα. Τώρα, εάν υπάρχει κάποιος αναπτυγμένος πολιτισμός κάπου στο Γαλαξία μας, με τόσο αναπτυγμένη τεχνολογία που ούτε καν μπορούμε να φανταστούμε και που θα του επέτρεπε να φτάσει μέχρις εδώ, σ' ένα εύλογο χρόνο, ε τι να πω, δεν ξέρω. Σ' αυτή την περίπτωση ίσως να έχουν ήδη έρθει εδώ κι εμείς να μην τους έχουμε πάρει καν χαμπάρι!

Περί αστρολογίας:

Οποιαδήποτε προσπάθεια σύνδεσης της ανθρώπινης εξέλιξης και την πορείας των άστρων στον ουρανό δεν είναι παρά παραμύθια της Χαλιμάς. Μην ξεχνάτε ότι οποιεσδήποτε επιδράσεις

μπορεί να έχουν τα ουράνια σώματα πάνω στη Γη, αυτές είναι συνάρτηση της μάζας και της απόστασης. Άρα ο μαιευτήρας που φέρνει ένα μωρό στον κόσμο έχει μεγαλύτερη επίδραση, βαρυτική ή παλαιοιακή, (2,5 εκατομμύρια φορές μεγαλύτερη επίδραση) από την επίδραση της Σελήνης και τρισεκατομμύρια φορές μεγαλύτερη από όλους τους άλλους πλανήτες μαζί. Αν έχουμε ένα ραδιοφωνάκι στο δωμάτιο που γεννιέται ένα παιδί, σε απόσταση ενός μέτρου, ο μαγνήτης στο μεγάφωνό του είναι εκατομμύρια φορές πιο ισχυρός πάνω στο μωρό από τα μαγνητικά πεδία όλων των πλανητών μαζί. Τα φώτα του μαιευτηρίου έχουν εκατομμύρια φορές μεγαλύτερη ηλεκτρομαγνητική επίδραση πάνω στο νεογέννητο μωρό από ό,τι όλοι οι πλανήτες μαζί.

Και κάτι άλλο: οι αστρολόγοι υπολογίζουν την επίδραση που λένε ότι έχει ο Πλούτωνας, παρ' όλο που ο Πλούτωνας βρίσκεται σε απόσταση 5 δισεκατομμυρίων χιλιομέτρων. Κι όμως πολύ πλησιέστερα υπάρχει ο Δίας και οι 4 μεγάλοι του δορυφόροι, που είναι πολύ μεγαλύτεροι από τον απομακρυσμένο Πλούτωνα. Άρα αν θεωρήσουμε ότι υπάρχουν επιδράσεις από τα ουράνια σώματα, οι δορυφόροι του Δία θα έπρεπε να υπολογίζονται από τους αστρολόγους κι όχι ο Πλούτωνας. Άλλο παράδειγμα: αν η Γη μας σμικρυνθεί στο μέγεθος ενός κερασιού και τοποθετηθεί στην πλατεία Συντάγματος, τότε το μέγεθος του Δία, θα έχει το μέγεθος μίας μπάλας του μπάσκετ και θα βρίσκεται στο Χίλτον. Ποια σημασία έχει λοιπόν, όταν ολόκληρη η Γη είναι ένα κερασάκι στο Σύνταγμα, αν ένας άνθρωπος γεννήθηκε στην Πάτρα ή στη Νέα Υόρκη (παράμετρο που οι αστρολόγοι θεωρούν σημαντική) σε σχέση με τις υποτιθέμενες «δυνάμεις» που ασκούνται από την μπάλα του μπάσκετ που βρίσκεται στο Χίλτον;

Γι' αυτό λεω ότι δεν υπάρχει καμία, μα απολύτως καμία, επίδραση των άστρων ή των πλανητών πάνω στη Γη και φυσικά πάνω στην εξέλιξη της ζωής του καθενός μας. Φυσικά υπάρχουν ορισμένα φαινόμενα όπως π.χ. οι παλίρροιες στις θάλασσες, πάνω στα οποία πατούν μερικοί τσαρλατάνοι για να πουν ότι: ο άνθρωπος που είναι 60-70% νερό, γιατί να μην δέχεται κι αυτός επίδραση από τον ουρανό; Ε, πάρτε ένα καζάνι με το νερό που έχει το σώμα

μου κι αν δείτε το καζάνι να έχει παλίρροια επειδή επηρεάστηκε από τα άστρα, ελάτε να μου το πείτε κι εμένα! Οπότε το βασικό σημείο που πρέπει να γνωρίζει κάποιος σχετικά με τις αστρολογικές δοξασίες είναι ένα: τα προβλήματα που καθέναν από 'μάς έχει δεν λύνονται «δια μαγείας» ή με «από μηχανής θεούς», γιατί απλούστατα τα άστρα, οι πλανήτες και τα ζώδια (12 ή 13 ή 24 ή όποιον άλλον αριθμό θέλετε) δεν επηρεάζουν στο παραμικρό τη ζωή μας και τη μοίρα μας. Όπως καταλαβαίνετε, λοιπόν, όσα λένε οι αστρολόγοι δεν είναι παρά «φύκια για μεταξωτές κορδέλες». Μόνο η γνώση και η ενημέρωση, μπορεί να καταπολεμήσει μία τέτοια κατάντια, κι εμείς παρ' όλες τις απογοητεύσεις προσπαθούμε ακόμη!

-Για ποιόν λόγο τόσες δεκαετίες ο Άνθρωπος δε ξαναπήγε στη Σελήνη; Γιατί ξαφνικά αναζωπυρώθηκε το ενδιαφέρον; Είναι πολιτική, business, αναζήτηση νέων πόρων;

Η απάντηση είναι απλή: κανείς μέχρι τώρα δεν ήταν διατεθειμένος να κάνει τις απαραίτητες επενδύσεις! Στη δεκαετία του 1960 η αμερικανική κυβέρνηση διέθετε 5,7 τοις εκατό του ετήσιου προϋπολογισμού της για να επιτευχθεί ο στόχος του προέδρου Τζον Κένεντυ για την ασφαλή αποστολή ενός ανθρώπου στη Σελήνη και την επιστροφή του στη Γη. Σήμερα το ποσό αυτό έχει περιοριστεί στο 0,8 τοις εκατό. Βέβαια, ο στόχος εκείνος είχε ως κινητήρια δύναμη τον ανταγωνισμό των Ηνωμένων Πολιτειών με την τότε Σοβιετική Ένωση, ενώ σήμερα ένας τέτοιος ανταγωνισμός δεν υπάρχει. Τουλάχιστον προς το παρόν, γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε την γοργά αναπτυσσόμενη διαστημική παρουσία της Κίνας, αλλά και του ιδιωτικού παράγοντα, σαν τον Ίλον Μασκ, γιατί όντως υπάρχει το δέλεαρ του κέρδους.

Για παράδειγμα, το Σεπτέμβριο του 1999 το σήμα που φορούσε στη στολή του ο αστροναύτης Τζέιμς Ιρβιν όταν περπάτησε στη Σελήνη, στη διάρκεια της αποστολής του Απόλλωνα 15 το καλοκαίρι του 1971, αγοράστηκε σε πλειστηριασμό στο ποσό των 300.000 δολαρίων. Όπως φαίνεται η αγορά δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για ό,τι έχει σχέση με το Διάστημα. Ήδη υπολογίζεται ότι υπερβαίνει τα 120 δισεκατομμύρια ευρώ. Πράγμα που σημαίνει ότι

υπάρχει τεράστιο ενδιαφέρον για οτιδήποτε σχετίζεται με το Διάστημα και την παρουσία του ανθρώπου σε αυτό. Έτσι, εάν τα σχέδια που ανακοίνωσε πρόσφατα ο Πρόεδρος Τραμπ πράγματι γίνουν πραγματικότητα στα επόμενα δέκα χρόνια, τότε κάποια μέρα πάνω στη Σελήνη θα δημιουργηθούν μεγάλοι επιστημονικοί σταθμοί απ' όπου θα καταφέρουμε να παρακολουθήσουμε λεπτομερώς την εξελικτική ιστορία του Ηλιακού Συστήματος που φυλάγεται ζηλότυπα στο έδαφος και στα σεληνιακά πετρώματα.

Και από τους ίδιους αυτούς σταθμούς νέα όργανα και μεγάλα τηλεσκόπια θα μπορέσουν επίσης να εξερευνήσουν τα μυστικά του απύθμενου Σύμπαντος, και να μας αποκαλύψουν και την δική μας ιστορία στο παρελθόν, και ίσως ακόμη και στο μέλλον. Φυσικά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η δημιουργία μας αποικίας στην επιφάνεια της Σελήνης δεν είναι κάτι το εύκολο, γιατί η Σελήνη δεν είναι κανένας παράδεισος. Στην επιφάνειά της δεν υπάρχει ούτε ατμόσφαιρα ούτε νερό. Η περίοδος περιστροφής της είναι τόσο μεγάλη ώστε η ημέρα και η νύχτα της να διαρκούν η κάθε μία επί δύο συνεχείς εβδομάδες. Με δίχως νερό που να απορροφά τη θερμότητα και χωρίς αέρα που να την διασκορπίζει, η θερμοκρασία την ημέρα μπορεί να φτάσει τους 100 βαθμούς Κελσίου και την νύχτα τους 150 βαθμούς Κελσίου κάτω από το μηδέν. Επιπλέον χωρίς την προστατευτική ασπίδα μιας ατμόσφαιρας η επιφάνεια της Σελήνης είναι εκτεθειμένη στις διάφορες επικίνδυνες ακτινοβολίες του Ήλιου, και τον συνεχή βομβαρδισμό των μετεωριτών. Τα στοιχεία αυτά ίσως να σας φανούν τρομερά και επικίνδυνα για τη σεληνιακή μας αποικία. Κανείς όμως δεν υποστηρίζει ότι η αποικία μας αυτή θα πρέπει να εγκατασταθεί εξ ολοκλήρου στην εκτεθειμένη σεληνιακή επιφάνεια, αλλά μάλλον κάτω απ' αυτήν.

Μ' αυτόν τον τρόπο όλες σχεδόν οι αντιξοότητες εξαφανίζονται. Γιατί κάτω από την επιφάνεια η θερμοκρασία παραμένει σταθερή και σε λογικά όρια, ενώ τα πετρώματα του σεληνιακού φλοιού θα προστατεύουν άνετα την αποικία αυτή από τον βομβαρδισμό χιλιάδων μικρών και μεγάλων μετεωριτών. Τι θα γίνει όμως με την έλλειψη νερού και αναπνεύσιμης ατμόσφαιρας; Ο άνθρωπος

βλέπετε χρειάζεται απόλυτα τα δύο αυτά στοιχεία για να επιζήσει. Αλλά και σ' αυτό το πρόβλημα υπάρχουν διάφορες εναλλακτικές λύσεις. Το μόνο που θα χρειαστούν είναι μεγάλες ποσότητες ενέργειας.

Κάτι που υπάρχει άφθονο στη Σελήνη από μια σχεδόν ανεξάντλητη πηγή, τον Ήλιο, ο οποίος ακτινοβολεί στο γύρω διάστημα 400 δισεκατομμύρια τρισεκατομμυρίων κιλοβατώρες ενέργειας κάθε δευτερόλεπτο. Η σεληνιακή αποικία λοιπόν θα μπορέσει να συλλέξει μεγάλες ποσότητες ενέργειας με ειδικούς ηλιακούς συσσωρευτές. τεράστια αυτή ηλιακή ενέργεια θα μπορέσει να μετατραπεί σε ηλεκτρική ενέργεια με την οποία θα είναι δυνατόν να χρησιμοποιείται αρχικά το ίδιο νερό και το ίδιο οξυγόνο που μεταφέρθηκε από τη Γη και τα οποία θα αποσπώνται από τα απόβλητα προϊόντα του ανθρώπινου μεταβολισμού. Επιπλέον τα υλικά που θα παραμένουν μετά την απόσπαση αυτή θα χρησιμεύουν σαν λίπασμα στα ειδικά θερμοκήπια που θα προμηθεύουν στους αποίκους την τροφή τους. Αλλά και οι ίδιοι οι άποικοι θα μπορέσουν αργότερα να προμηθευτούν τα αναγκαία αυτά αέρια από τα χημικά στοιχεία των σεληνιακών πετρωμάτων.

-Τι προσδοκούν, ελπίζουν, να μάθουν οι επιστήμονες από την Έσχατη Θούλη;

Βασικά θέλουμε να μάθουμε περισσότερα για την γέννηση του Ηλιακού μας Συστήματος, γιατί τα αντικείμενα εκεί έξω είναι τα λείψανα που απέμειναν από εκείνη την διαδικασία που το δημιούργησε πριν από πέντε δισεκατομμύρια χρόνια. Γι' αυτό άλλωστε δόθηκε ήδη εντολή στο Διαστημικό Τηλεσκόπιο Χαμπλ να ψάξει να βρει εάν υπάρχει και κάποιο άλλο αντικείμενο της περιοχής στην τροχιά της διαστημοσυσκευής έτσι ώστε να μπορέσει να το συναντήσει και να μελετήσει κι αυτό από κοντά. Το «Νέοι Ορίζοντες» δηλαδή έχει μελετήσει ήδη τον Πλούτωνα και το μεγάλο του δορυφόρο τον Χάροντα, τώρα την Έσχατη Θούλη, και ίσως σύντομα κι ένα τέταρτο αντικείμενο που θα προσθέσουν στις γνώσεις μας για το πλανητικό μας σύστημα.

«Θα έχουν βρει οι μελλοντικοί επιστήμονες κάποιον τρόπο να μετακινηθούμε από το δικό μας Σύμπαν σε κάποιο άλλο;»

-Κι ενώ βρίσκομαι στη Θεωρία της Μεγάλης Έκρηξης, φτάνω στο σημείο που γράφετε «... χρειαζόμαστε την ύπαρξη επτά πρόσθετων διαστάσεων και ... εάν η θεωρία αυτή αληθεύει ζούμε σε ένα σύμπαν έντεκα διαστάσεων». Όπου εκεί πια, χάνομαι.

Το σημείο αυτό βρίσκεται στον Πρόλογο όπου κάπου υπάρχει και μία παρένθεση, μία παρότρυνση, «μην ανησυχείς, αγαπητέ αναγνώστη, ως προς το τι καταλαβαίνεις ή δεν καταλαβαίνεις, οι απαντήσεις θα σου έρθουν μετά».

Σ' αυτόν τον Πρόλογο κάνω μία Επισκόπηση της σύγχρονης Κοσμολογίας σε 3.000 λέξεις. Τι να πρωτοπείς; Αλλά, αυτή η Επισκόπηση γίνεται ένα είδος «οδικού χάρτη» για τα τρία επόμενα Μέρη του βιβλίου, τα οποία περιλαμβάνουν τις επιμέρους ενότητες, τα 12 κεφάλαια του βιβλίου. Εκεί υπάρχουν περιγραφές για την Κβαντομηχανική, τη Γενική Θεωρία της Σχετικότητας, τη Νευτώνεια Φυσική, τη Θεωρία των Υπερχορδών, τη Θεωρία των Παράλληλων Συμπάντων, τα βασικά στοιχεία, τα οποία πρέπει να δώσεις στον αναγνώστη μέχρι να φτάσει στο τελευταίο Μέρος, που περιγράφει τη Θεωρία της Μεγάλης Έκρηξης. Μέχρι τότε, μέχρι να φτάσει εκεί, έχει το υπόβαθρο, τη βάση, στα πρώτα δύο Μέρη, ώστε να κατανοήσει τι λέω στο Τρίτο Μέρος.

Και φυσικά φτάνουμε στην αποκάλυψη του ποιο είναι αυτό το υπέροχο Σύμπαν, πλέον ξεφεύγουμε από τον μικρόκοσμο –γιατί η Μεγάλη Έκρηξη είναι ο μικρόκοσμος.... Εκεί, μέσα στα 3 με 10 πρώτα λεπτά της ύπαρξης του Σύμπαντος έγιναν τα πάντα. Από κει κι έπειτα ήταν... λεπτομέρειες. Σε 10 λεπτά έγιναν τα πάντα. Το Σύμπαν στο οποίο υπάρχουμε δημιουργήθηκε σε 10 λεπτά.

-Εννοείτε δέκα λεπτά κατά κυριολεξία; Όπως τα μετράμε;

Ναι, δέκα λεπτά όπως τα μετράμε. Και μάλιστα, τα πιο σημαντικά από όλα έγιναν στο πρώτο δευτερόλεπτο.

-Γράφετε ότι πλέον είμαστε σίγουροι για τις πρώτες στιγμές της δημιουργίας του Σύμπαντος. Αυτό είναι μία τεράστια επιστημονική κατάκτηση.

Ναι. Υπάρχουν ξέρετε, συνάδελφοι οι οποίοι διαφωνούν με ορισμένα πράγματα –ίσως και δικαιολογημένα- ως προς το πώς τα αποδίδει μία θεωρία και πώς τα αποδίδει μία άλλη. Αλλά, οι θεωρίες δεν είναι τίποτα παραπάνω από θεωρίες μέχρις ότου αποδειχθούν.

Για παράδειγμα, φτιάξαμε μία καταπληκτική θεωρία, τη Θεωρία του λεγόμενου Standard Model, του Καθιερωμένου Προτύπου, που είναι το αποδεκτό μοντέλο της Φυσικής. Περιλαμβάνει τις τρεις από τις τέσσερις δυνάμεις ή αλληλεπιδράσεις, τις θεμελιώδεις δυνάμεις που λέγαμε όταν ήμαστε πιτσιρικάδες, την ηλεκτρομαγνητική, καθώς και την ισχυρή και την ασθενή στο εσωτερικό του ατόμου, τις επεξηγήσεις -τα σωματίδια, τις αλληλεπιδράσεις κλπ-, αλλά δεν περιλαμβάνει τη βαρύτητα.

Σε αυτή τη θεώρηση του Καθιερωμένου Προτύπου ψάχναμε να βρούμε ένα περίφημο σωματίδιο, που ονομάστηκε σωματίδιο Higgs, καθώς πήρε το όνομα του Peter Higgs ο οποίος το βρήκε το 1964 και έδωσε έναν μηχανισμό, για το πώς όλα τα σωματίδια της ύλης και των αλληλεπιδράσεων παίρνουν τη μάζα τους. Το ηλεκτρόνιο έχει μία δεδομένη μάζα, αλλά πώς την παίρνει, πώς την απόκτησε; Βασικό ερώτημα. Ο Higgs λοιπόν περιέγραψε έναν μηχανισμό και είπε τον τρόπο ότι όλα τα σωματίδια κολυμπάνε σε μία παχύρρευστη θάλασσα κ.ο.κ. Αυτό επεξηγείται στο βιβλίο. Κι έτσι έχουμε λοιπόν, σήμερα ένα Standard Model το οποίο είναι πλήρες, αλλά το οποίο δεν περιλαμβάνει την Βαρύτητα! Τη βαρύτητα, πού θα τη βάλουμε; Η βαρύτητα σημειωτέον είναι πολύ πιο αδύναμη από την ηλεκτρομαγνητική δύναμη. Πόσο αδύνατη; Χίλια τρισεκατομμύρια τρισεκατομμυρίων τρισεκατομμύρια φορές μικρότερης έντασης από την ηλεκτρομαγνητική. Μπορώ να σηκώσω το ποτήρι αυτό ενάντια στη βαρύτητα της Γης και μπορώ να το κάνω εύκολα. Είναι πολύ αδύναμη.

Οπότε πρέπει να ενωθεί το Standard Model με τη βαρύτητα. Με ποιόν τρόπο; Υπάρχουν θεωρίες. Υπάρχει η Θεωρία των Υπερχορδών, για

παράδειγμα. Η οποία ξεκίνησε τη δεκαετία του '60 -όλα ξεκίνησαν τη δεκαετία του '60 (γέλια)-, που επίσης εξηγείται στο βιβλίο και μας λέει ότι για να μπορέσει να ενωθεί το Standard Model με τη Κβαντομηχανική, να φτιάξουμε αυτό που λέμε κβαντική βαρύτητα, θα πρέπει να έχουμε στα χέρια μας μία θεώρηση του Σύμπαντος στην οποία δεν αρκούν οι τέσσερις διαστάσεις -τρεις χωρικές και μία χρονική.

Τη χρονική τη χρειαζόμαστε έτσι κι αλλιώς, αλλά χρειαζόμαστε και επτά επιπλέον διαστάσεις – χωρικές διαστάσεις- οι οποίες όμως επτά, η έκτη και η έβδομη είναι συμπακτωμένες. Και αυτές οι έξι διαστάσεις τελικά –επτά, αλλά έξι, στην ουσία- βρίσκονται τόσο πακτωμένες (κυριολεκτικά) ώστε να υπάρχουν σε ολόκληρο το Σύμπαν, σε κάθε χωροχρονικό σημείο, αλλά που για να διασπαθεί αυτό το «πακέτο» των επτά διαστάσεων θα χρειαστεί τόση ενέργεια όση και η γέννηση του Σύμπαντος, της Μεγάλης Έκρηξης. Όπερ άτοπον - δεν πρόκειται να γίνει.

Υπάρχουν λοιπόν, αυτές οι θεωρήσεις υπερσυμμετρίας που μιλάνε όχι μόνο για χορδές -ότι δηλαδή τα σωματίδια όλα αποτελούνται από χορδές, είτε ελεύθερες είτε σε κύκλο- ή, η τελευταία εκτίμηση ότι, αυτές οι χορδές μετακινούνται και αφού μετακινούνται σχηματίζουν μεμβράνες – φανταστείτε μία σαπουνόφουσκα που δεν είναι απλά ένας κύκλος αλλά μία μεμβράνη. Αυτές οι μεμβράνες λοιπόν, υπάρχουν παντού, ίσως να υπάρχουν αυτή τη στιγμή δίπλα μας παράλληλα σύμπαντα και ίσως να συγκρουστούν αυτές οι μεμβράνες κι αν συγκρουστούν παύουμε να υπάρχουμε –ακαριαία- και δημιουργείται άλλο σύμπαν. Κι όχι απλώς ένα σύμπαν, αλλά τόσα σύμπαντα όσα η μονάδα ακολουθούμενη από 506 μηδενικά. Όλα αυτά όμως επεξηγούνται στο βιβλίο.

Και φτάνουμε λοιπόν, στη γέννηση του Σύμπαντος, στο πρώτο τρισεκατομμυριοστό του τρισεκατομμυριοστού του τρισεκατομμυριοστού του πρώτου δευτερολέπτου, όπου ξεκινά στην ουσία η γέννηση του Σύμπαντος, αλλά δεν πάω πίσω από τον χρόνο μηδέν. Γιατί, εκεί δεν ξέρω τι γίνεται. Σε αυτό το σημείο πλέον καταρρέουν οι νόμοι της Φυσικής, δεν έχουμε επεξήγηση του τι

συμβαίνει εκεί πέρα. Η γλώσσα μας είναι τα Μαθηματικά. Μόνο έτσι μπορείς να προχωρήσεις.

-Να διατυπώσεις τη Φυσική.

Ακριβώς, η γλώσσα της επιστήμης είναι τα Μαθηματικά. Όταν λοιπόν, καλούμαστε να κάνουμε επίλυση εξισώσεων, ας το πούμε έτσι, της Γενικής Σχετικότητας, στο μικροσκοπικό εκείνο σημείο όπου υπάρχει ό,τι πιο μικρό, το τρισεκατομμυριοστό του τρισεκατομμυριοστού του τρισεκατομμυριοστού του πρώτου δευτερολέπτου, εκεί πλέον αναγκαζόμαστε να κάνουμε διαιρέσεις με το μηδέν. Στα Μαθηματικά όμως, δεν μπορείς να διαιρέσεις με το μηδέν. Που σημαίνει ότι σε αυτό το σημείο σηκώνουμε τα χέρια ψηλά και προσπαθούμε με αυτές τις νέες θεωρήσεις, οι οποίες δεν είναι αποδεδειγμένες, αλλά δείχνουν πολλά υποσχόμενες, να επεξηγήσουμε πράγματα τα οποία δεν μπορούμε μέχρι τώρα να επεξηγήσουμε.

Η Κοσμολογία είναι μία καταπληκτική επιστήμη, αλλά δεν έχει πολλά αποδεικτικά στοιχεία. Έχουμε για παράδειγμα, την ύπαρξη της μικροκυματικής ακτινοβολίας. Η οποία μετρήθηκε. Έχουμε το πρώτο πορτραίτο το Σύμπαντος 380.000 χρόνια μετά τη γέννηση του, όταν «καθάρισε» η κοσμική ομίχλη - υπήρχε μεγάλη θερμότητα και όταν έπεσε η θερμοκρασία στους 3.000 βαθμούς Κελσίου μπορέσαμε και αποτυπώσαμε αυτό το πορτραίτο. Αυτά αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία ότι αυτή η θεώρηση έχει βάση. Κι έχουμε επίσης και το τι συνέβη στο πρώτο δευτερόλεπτο από τα πειράματα που γίνονται στο CERN και στους άλλους επιταχυντές των σωματιδίων.

-Πυκνογραμμένο βιβλίο.

Ναι, σε κάποια σημεία ίσως ο αναγνώστης χρειάζεται να επανέλθει και δεύτερη φορά, αλλά δεν είναι ακατανόητο, δίνει στοιχεία με τα οποία τον καθοδηγεί για τη συνέχεια. Εντάξει, δεν είναι λαϊκό μυθιστόρημα...

-Πότε το Σύμπαν θα ενηλικιωθεί;

Σε τρισεκατομμύρια χρόνια από σήμερα.

-Κι όταν ενηλικιωθεί τι θα συμβεί στη Γη;

Η Γη θα έχει πεθάνει προ πολλού. Η αρχή του τελευταίου κεφαλαίου του Επιλόγου του βιβλίου είναι πώς θα πεθάνει η Γη.

-«Η διαδικασία του τέλους του Σύμπαντος θα αρχίσει με το τέλος του δικού μας πλανήτη», γράφετε.

Ναι. Απλό. Πριν μιλήσουμε για κάτι που θα γίνει σε τρισεκατομμύρια τρισεκατομμυρίων χρόνια, ας δούμε τι θα γίνει στα επόμενα 5 – 7 δισεκατομμύρια χρόνια (που ως χρόνος είναι ένα τίποτα). Σε 5 – 7 δισεκατομμύρια χρόνια η Γη θα πεθάνει. Και γνωρίζουμε όλες τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν. Από κει και πέρα αρχίζουν τα δύσκολα. Θεωρώ μεγάλο επίτευγμα το ότι μπόρεσα να το περιγράψω, παρότι στόχος μου δεν ήταν να περιγράψω τον θάνατο του Σύμπαντος, το βιβλίο δεν έχει τίτλο Η γέννηση και ο θάνατος του Σύμπαντος. Το βιβλίο επί της ουσίας είναι τι ξέρουμε μέχρι τώρα. Εδώ και τώρα. Και το τελευταίο κεφάλαιο το έγραψα απλώς για να μην αφήσω το ερώτημα του τέλους του Σύμπαντος τελείως αναπάντητο.

-Το βιβλίο αρχίζει με μία Άνοιξη και μία ωραία νεότητα....

Ούτε καν άνοιξη, ό,τι γράφει ο υπότιτλος «τα πρώτα βήματα». Αλλά ο τίτλος Η άνοιξη του Σύμπαντος έχει μία μελωδικότητα. Μου άρεσε.

-Στο τέλος του βιβλίου (επειδή έκλεψα και το διάβασα), γράφετε για τη μελλοντική γεωγραφία της Γης και περιγράφετε συνθήκες, οι οποίες παρότι δεν θα είναι παρόντα ούτε τα τρισεγγόνα των δισεγγόνων μας, είναι σοκαριστικές.

Θα είναι τόσο αργή διαδικασία, που δεν θα γινόταν αντιληπτό.

-Διαβάζω: Σε 50 εκατ. χρόνια η Μεσόγειος θα εξαφανισθεί, η Αφρική θα έχει συγκρουσθεί με την Ευρώπη....

Αυτά είναι αποδεδειγμένα...

-.... Αφήνοντας πίσω της μεγάλες και μικρές λίμνες που αποτελούσαν κάποτε το Ιόνιο και το Αιγαίο. Η Αγγλία θα μετακινηθεί προς τον Βόρειο Πόλο κλπ. Σε 150 εκατ. χρόνια θα αρχίσει η εξαφάνιση του

Ατλαντικού, η Ανταρκτική θα συγκρουσθεί με την Αυστραλία, σε 250 εκατ. χρόνια...

... Θα σχηματιστεί μία νέα ήπειρος παρόμοια με την Παγγαία. Επαναλαμβάνω, αυτά είναι αποδεδειγμένα. Με λεπτομέρειες, επιπροσθέτως. Βλέπουμε την κίνηση αυτή και τη βλέπουμε εδώ και ένα δισεκατομμύριο χρόνια. Δεν είναι κάτι που βγάλαμε από το μυαλό μας. Εάν δείτε την εξελικτική πορεία της Γης και των τεκτονικών πλακών, θα καταλάβετε. Γιατί γίνονται οι σεισμοί; Επειδή βρισκόμαστε σε μία τεκτονική πλάκα η οποία μετακινείται πάνω στο μάγμα και έρχεται η άλλη πλάκα από την Αφρική και μας χτυπάει. Αυτές λοιπόν, οι κινήσεις έχουν καταμετρηθεί. Ξέραμε πως ξεκίνησαν στο παρελθόν, από την Παγγαία μέχρι σήμερα και βλέπουμε ότι θα συνεχισθεί αυτή η διαδικασία. Πρόκειται για πράγματα απλά.

-Δηλαδή, η Γη θα καταλήξει όπως στην πρώιμη περίοδο της;

Ναι.

-Η πρώτη σκέψη είναι το pattern της ανθρώπινης ζωής: Γέννηση, ενηλικίωση, ωριμότητα και στο τέλος γήρας και οριστική επιστροφή στην αδυναμία μιας άλλης βρεφικής ηλικίας μέχρι το τέλος.

Ακριβώς. Και πάλι απ' την αρχή. Και μιλάμε για 200 εκατ. χρόνια. Μετά όμως, η Γη έχει άλλα 5 – 6 δισεκατομμύρια χρόνια. Έχουμε και τον Ήλιο ωστόσο, σαν να λέμε, τον «μπαμπά» μας, δίπλα. Ο οποίος διογκώνεται και θα μας καταπιεί. Όπως ο θεός Κρόνος τα δικά του παιδιά.

-Αναφερόμενος στον θερμικό θάνατο του Σύμπαντος όταν η θερμοκρασία του θα έχει φτάσει στο απόλυτο μηδέν, γράφετε: «Ένα Σύμπαν άδειο από ύλη και ενέργεια [...] Κι όταν η ύλη και η ενέργεια θα τελειώσουν, θα τελειώσει άραγε μαζί τους και ο χώρος και ο χρόνος;». Εάν αφαιρέσει κανείς τις διαστάσεις του χώρου και του χρόνου, τελειώνουν όλα για την ανθρώπινη ύπαρξη -την υπόσταση, άρα και αντίληψη της.

Ναι, αλλά το ερώτημα είναι, θα έχουν βρει οι μελλοντικοί επιστήμονες κάποιον τρόπο να μετακινηθούμε από το δικό μας Σύμπαν σε κάποιο άλλο; Εδώ ταιριάζει κάτι που έγραψα στο Facebook με την ευκαιρία των γενεθλίων του Άιζακ Άζιμοφ,

για την επιστημονική φαντασία που προσπαθεί να επεξηγήσει -εν προκειμένω ο Άζιμοφ με το διήγημα «Η τελευταία ερώτηση». Έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον, όπως και ένα άλλο διήγημα, πολύ πιο τρομακτικό αυτό, του Άρθουρ Κλαρκ, «Τα εννέα ονόματα του Θεού», από τελείως διαφορετική οπτική. Ο Άζιμοφ θέτει με την Τελευταία Ερώτηση, ακριβώς το ερώτημα που θέτετε. Φυσικά, δίνει μία εικονοκλαστική απάντηση, την οποία δεν πρόκειται να σας αποκαλύψω.

-Η απάντησή σας ενισχύει την άποψη ότι η Φυσική διατηρεί ισχυρούς δεσμούς με τη Φιλοσοφία.

Μα Φιλοσοφία είναι, Natural Philosophy.

-Άρα, η αντίστροφη μέτρηση έχει ήδη αρχίσει και ο πλανήτης πρέπει να οργανώσει την επόμενη μέρα του.

Όχι ο πλανήτης -ο πλανήτης είναι τώρα- το Σύμπαν.

-Η γνώση αυτή επηρεάζει τις προσωπικές σας αποφάσεις;

Βέβαια, σαφώς. Όλες οι εμπειρίες, οι γνώσεις που έχει ένας άνθρωπος, ακόμη και μία συνάντηση, μία συζήτηση επηρεάζουν, επόμενο είναι. Νομίζω όμως ότι μάλλον το τι θέλετε να ρωτήσετε είναι εάν αυτές οι γνώσεις που, όπως λέω, επηρεάζουν τη ζωή και την καθημερινότητα, με κάνουν πιο αισιόδοξο ή απαισιόδοξο, πιο ρομαντικό ή λιγότερο ρομαντικό.

-Ομολογώ ότι ναι, αυτό ήθελα να ρωτήσω.

Ε, λοιπόν, με κάνουν πιο αισιόδοξο και με κάνουν -εμένα, δεν μπορώ να μιλήσω για την επιστημονική κοινότητα- πιο ρομαντικό. Όταν κοιτάζω τον ουρανό, όταν βλέπω τα άστρα, τα πεφταστέρια, ο άλλος νομίζει ότι κοιτάζω πίσω από το φεγγάρι....

-... Ότι κοιτάζετε διαφορετικά από ό,τι εμείς.

Όχι, ίσα ίσα. Θα κοιτάζω για παράδειγμα, το φωτοστέφανο του φεγγαριού. Όταν είναι κρύα η νύχτα, σχηματίζεται ένα φωτοστέφανο που είναι η αντανάκλαση του φωτός που στέλνει η Σελήνη από 384.000 χλμ στην ατμόσφαιρα της Γης, η οποία ατμόσφαιρα είναι γεμάτη με κρυστάλλους, καλή ώρα σαν και σήμερα και αυτοί οι κρύσταλλοι δημιουργούν το φωτοστέφανο. Το φωτοστέφανο βλέπω και ίσως αναρωτηθεί κανείς, ναι, αλλά και το

φωτοστέφανο επιστήμη είναι, σύμφωνα όμως το λέω φωτοστέφανο, δεν λέω η άλλως, δεν χρησιμοποιώ την επιστημονική ονομασία. Όταν βλέπω τα πεφταστέρια δεν βλέπω τα σωματίδια σκόνης. Με ρωτούν, κάνεις ευχή, και βέβαια, απαντώ, άμα δεν κάνω εγώ ευχή ποιος θα κάνει; Κάνω ευχή όχι επειδή πρόκειται η ευχή να γίνει πραγματικότητα λόγω του πεφταστεριού, αλλά, λαογραφικά αν θέλεις, είμαι κι εγώ άνθρωπος.

Μεγαλώνει ο ρομαντισμός όταν έχεις πίσω από τα μάτια σου τη γνώση. Συχνά, όπως και πολλοί συνάδελφοι, σκέφτομαι τους ποιητές. Ένα από τα μόντο που έχω διαλέξει στο βιβλίο είναι μία φράση του Paul Dirac «στην επιστήμη προσπαθούμε με κατανοητό απ' όλους τρόπο να πούμε στους ανθρώπους κάτι που κανείς δεν γνώριζε προηγουμένως. Στην ποίηση συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο».

Μου αρέσει να βρίσκω αντιστοιχίες στην ποίηση. Ο στίχος του Ελύτη, για παράδειγμα, «αυτός ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας» είναι το επιστέγασμα της ανθρώπινης προσπάθειας να κατανοήσει το Σύμπαν. Τι είμαστε; Ούτε κόκκος σκόνης δεν είμαστε. Κι όμως, έχουμε κατορθώσει, μέσα σε λίγα χρόνια –πόσα, 2.000, 3.000 χρόνια;- να κατανοήσουμε ένα καταπληκτικό Σύμπαν.

«Η επιστήμη λύνει προβλήματα, μαθαίνει ανθρώπους να ψαρεύουν»

-Τι απαντάτε στην άποψη ότι οι δαπάνες για την εξερεύνηση του Διαστήματος θα μπορούσαν να έχουν λύσει προβλήματα στη Γη -σχολεία, νοσοκομεία, επισιτιστικές κρίσεις;

Ανοησίες! Το CERN που έχει ανακαλύψει όλα όσα έχει ανακαλύψει και έχει δώσει απαντήσεις σε βασικά ερωτήματα που αφορούν την ύπαρξη του Σύμπαντος, κοστίζει στο consortium, περιλαμβανομένης και της Ελλάδας, περίπου 8 δισ ευρώ. Ένα αεροπλανοφόρο κοστίζει 9 δισ ευρώ. Οι μεγάλες δαπάνες είναι για το CERN ή για τα αεροπλανοφόρα; Με αυτή την αντίληψη, εφόσον έχουμε τόσες ανάγκες στη Γη γιατί δεν καταργούμε όλα τα αεροπλανοφόρα, όλες τις αμυντικές δαπάνες και να φτιάξουμε σχολεία και νοσοκομεία; Είναι ψευδεπίγραφο το ερώτημα.

α χρήματα δεν δαπανώνται στο Διάστημα για τους πυραύλους και τα διαστημόπλοια, εδώ στη Γη δαπανώνται, για μισθούς, θέσεις εργασίας, έρευνα, δραστηριότητες και τελικά εφαρμογές που αφορούν την καθημερινότητα, από το ίντερνετ μέχρι την υγεία, όπως οι διαγνωστικές ιατρικές εξετάσεις.

Αυτό που δεν πρέπει να ξεχνάει κανείς και αυτό είναι το επιστέγασμα της απάντησης μου είναι ότι εάν μάθεις σε κάποιον να ψαρεύει δεν πρόκειται να πεινάσει ποτέ. Εάν του δώσεις ένα πλούσιο γεύμα, θα γεμίσει η κοιλίτσα του για ένα βράδυ, δύο βράδια, τέλος. Αλλά δεν λύνεις το πρόβλημα. Η επιστήμη λύνει προβλήματα. Η επιστήμη μαθαίνει ανθρώπους να ψαρεύουν. Με ρωτήσατε ποιες είναι οι τρεις ερωτήσεις που μου κάνουν όλοι, αυτή λοιπόν, είναι η τέταρτη.

«Από τα Ψηλά Αλώνια στο Φεγγάρι. Αναμνήσεις από το Διάστημα»

«... Ήμουν παρών σε όλες τις αποστολές του προγράμματος Apollo, από το πρώτο μέχρι το 17, που ήταν και η τελευταία αποστολή στη Σελήνη. Και λόγω του ότι ήμουν στο Αμερικανικό Πλανητάριο βρέθηκα να στέλνω ανταποκρίσεις στην Ελλάδα με αμοιβή την αεροπορική αποστολή της εφημερίδας που ερχόταν μέσα σε δύο ημέρες –είχα σε δύο ημέρες τη «Βραδυνή» στο γραμματοκιβώτιο μου. Οι Έλληνες εκεί περίμεναν πως και πώς να τους δώσω την εφημερίδα της προηγούμενης [...]

Θα καταγράψω την εμπειρία μου σε ένα βιβλίο με τίτλο «Από τα Ψηλά Αλώνια στο Φεγγάρι. Αναμνήσεις από το Διάστημα». Θα είναι σύντομο και περιεκτικό, αλλά αναγκαστικά θα έχει και στοιχεία αυτοβιογραφικά [...]

Ήμουν στην εκτόξευση του 11, δεν είχα πάει σε προηγούμενες εκτοξεύσεις. Πήγαίνα στο Χιούστον - το Μπάτον Ρουζ είναι έξι ώρες μακριά από το Χιούστον, οπότε πήγαίνα στο Χιούστον κατευθείαν- δεν πήγαίνα στην εκτόξευση. Στην εκτόξευση όμως του 11 ήμουν εκεί. Έχω ηχητικά ντοκουμέντα, γραμμένα με ένα μαγνητόφωνο της εποχής, φωτογραφίες από τον Νόρμαν Μέιλερ, ο οποίος έγραψε ένα βιβλίο για τον Απόλλωνα εξαιρετικό το

«MoonFire. The Epic Journey of Apollo 11», φωτογραφίες πλάι στον «Κρόνο -5» [...]

Οι δημοσιογράφοι παρακολουθούν από απόσταση περίπου 5 χλμ. Η εξέδρα βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση για λόγους ασφαλείας... Βλέπεις τις φωτιές κάτω από τον πύραυλο χωρίς να ακούς τίποτα. Απολύτως. Και αρχίζει αυτό να σηκώνεται, να σηκώνεται και στο μεταξύ έρχεται το κύμα του ήχου και σε χτυπάει στο στήθος, εννοώ με σφοδρότητα που δεν μπορώ να περιγράψω. Φαντάσου τι αντιστοιχηση έχει ο αστροναύτης που είναι καθισμένος εκεί μέσα, όπως και τι υπάρχει κάτω από το κάθισμα του. Ο πύραυλος είναι μία βόμβα. Κυριολεκτικά. Οπότε η διαπίστωση της τρομακτικής δύναμης του Κρόνου – 5 έρχεται με τον ήχο. Δεν είναι εύκολη υπόθεση να πάει ο άνθρωπος στο φεγγάρι. Αυτά τα συναισθήματα θα προσπαθήσω να περιγράψω στο βιβλίο [...]

Ξέρετε, τα σκάφη ήταν κονσερβοκούτια. Το συζητούσαμε με τον Σκοτ Κάρπεντερ, ο οποίος πέταξε μετά τον Τζον Γκλεν και επί οκτώ χρόνια κάναμε παρέα οικογενειακώς. Μου έλεγε, για παράδειγμα, το χρονόμετρο, βασικό στοιχείο στις διαστημικές αποστολές, ήταν τόσο μεγάλο που ζύγιζε δυόμισι κιλά -σκεφτείτε ότι τώρα είναι όσο το νύχι μου. Σμίκρυνση σχεδόν μηδενική. Υπό αυτήν την έννοια, το διαστημικό πρόγραμμα έκανε πραγματικότητα τις σμικρύνσεις -τα τρανζίστορ, τα ολοκληρωμένα κυκλώματα, οι εφαρμογές της σύγχρονης τεχνολογίας δεν θα γίνονταν χωρίς το διαστημικό πρόγραμμα.

Ξέρεις πόσα εκατομμύρια εφαρμογές στην καθημερινότητα μας έδωσε το διαστημικό πρόγραμμα; Δεν αναφέρομαι καν στον αξονικό και μαγνητικό τομογράφο, ας φέρω το παράδειγμα του βέλκρο, της αυτοκόλλητης ταινίας. Από το διαστημικό πρόγραμμα προέρχεται. Αναζητούσαν κάτι με το οποίο ο αστροναύτης θα μπορούσε να κολλήσει το σημειωματάριο ή το ποτήρι του -αφού μέσα στο σκάφος τα αντικείμενα «πετάνε»- και βρήκαν αυτό που σήμερα είναι μέχρι και στα αθλητικά παπούτσια...»

«Παραμένω σταθερός στα Φυσικά»

-Υπάρχουν «Μετά τα Φυσικά»;

Δεν υπάρχουν «μεταφυσικά» με την έννοια που τους δίνουμε σήμερα, ο Αριστοτέλης έγραψε το 14τομο έργο του γιατί έπρεπε να περιγράψει πράγματα τα οποία δεν μπορούσαν να ενταχθούν σε όλες τις άλλες κατηγορίες.

Ποιά είναι τα «Μετά τα Φυσικά»; Τα πιστεύω και οι δοξασίες. Σύμφωνα με τους Αριστοτελικούς μελετητές η επιστήμη (τα Φυσικά) είναι η αναζήτηση της αλήθειας και η φιλοσοφία (το Μετά τα Φυσικά) η αναζήτηση του νοήματος.

Προσωπικά παραμένω σταθερός στα φυσικά. Γιατί στα φυσικά μπορώ όχι απλώς να περιγράψω, αλλά μπορώ να αποδείξω. Εφόσον το αποδεικνύω, δεν επιδέχεται αμφισβήτηση. Ξέρετε, φιλοσοφικά είμαι επικούρειος, υιοθετώ τις αντιλήψεις του Επίκουρου που δίδασκε ότι μόνο με την παρατήρηση της φύσης και την επιστημονική γνώση θα μπορέσουν οι άνθρωποι να γλιτώσουν από την δεισιδαιμονία και τους παράλογους μεταφυσικούς φόβους.

Για παράδειγμα, εν τιμή το λέω και όποιος το πιστέψει, δεν φοβάμαι τον θάνατο. Γιατί όπως έλεγε ο Επίκουρος όταν είσαι ζωντανός δεν σε ενδιαφέρει ο θάνατος, είσαι ζωντανός. Όταν πεθάνεις, πάλι δεν σ' ενδιαφέρει ο θάνατος γιατί δεν θα υπάρχεις. Είναι η φιλοσοφία που ασπάζομαι. Αλλά είναι κάτι εντελώς προσωπικό, που δεν μπορείς να εξηγήσεις στον άλλον.

Πηγή: <https://physicsgg.me/>

17. Νίκος Τσούλιας: Πώς επιδρά το σχολείο στους εκπαιδευτικούς;

Τον εκπαιδευτικό τον ενδιαφέρει με απόλυτο τρόπο η εικόνα που διαμορφώνουν γι' αυτόν οι μαθητές του, οι γονείς τους, οι συνάδελφοί του και η μικροκοινωνία του σχολείου.

Η επαγγελματική δραστηριότητα ως συστηματική και μάλλον μακροχρόνια λειτουργία δεν μπορεί παρά να επηρεάζει κάθε πολίτη, αφού η καθημερινότητά του και η κύρια εργασιακή του δραστηριότητα είναι διαποτισμένες από τα ανάλογα επιστημονικά, κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Η επαγγελματοποίηση είναι ένα από τα πιο βασικά στοιχεία της βιομηχανικής περιόδου και αποτελεί ουσιώδη παράγοντα του καταμερισμού εργασίας σε προσωπικό επίπεδο.

Η σχετική αναφορά στους εκπαιδευτικούς έχει πολύ ιδιαίτερα στοιχεία, που χρήζουν μελέτης και ανάλυσης. Ας θέσουμε ένα παράλληλο ερώτημα, αφού η επιρροή του σχολείου επί των εκπαιδευτικών θεωρείται αυτονόητη και σημεία της θα παρουσιαστούν στη συνέχεια. Είναι θετικό το γεγονός της επίδρασης του σχολείου επί των εκπαιδευτικών; Η απάντηση είναι θετική και μάλιστα μπορεί να σημειωθεί ότι είναι απόλυτα ευεργετική και διαπαιδαγωγική.

Μπορεί οι εκπαιδευτικοί να θεωρούνται ως οι φορείς της διαπαιδαγώγησης στα σχολεία αλλά ισχύει μια αμφίπλευρη λειτουργία. Τελικά, οι εκπαιδευτικοί είναι και παιδαγωγοί και παιδαγωγούμενοι, όπως είναι και εκπαιδευτικοί και εκπαιδευόμενοι. Διδάσκουν μαθαίνοντας και μαθαίνουν διδάσκοντας. Διαπαιδαγωγούν και διαπαιδαγωγούνται την ίδια στιγμή. Δεν μπορούν να θεωρητικολογούν χωρίς να δίνουν μια κάποια όψη του παιδαγωγικού τους παραδείγματος. Μπορούν, για παράδειγμα, να διδάξουν το μεγαλείο του Διαλόγου και του σεβασμού στην άποψη του άλλου, χωρίς να το τηρούν αυτοί;

Το σχολείο έχει ένα βαρύ ιστορικό φορτίο, μια απόλυτα σημαντική κοινωνική αποστολή, ένα πλούσιο μορφωτικό και μαθησιακό περιεχόμενο, άπειρα κοιτάσματα αφηγήσεων του ανθρώπου, ανιχνεύσεις του μέλλοντος, έναν φωτεινό γαλαξία αξιών και διδαχών και ο κύριος φορέας που μορφοποιεί όλο αυτό το Σύμπαν είναι ο εκπαιδευτικός. Βρίσκεται συνεχώς σε μια παράλληλη τροχιά με εκείνη της καθημερινής μη σχολικής ζωής. Αλλά είναι σμιλεμένος κυρίως με ό,τι η σχολική κουλτούρα καλλιεργεί και προάγει. Η εικόνα του εκτός σχολείου δεν μπορεί να απέχει

πολύ από τη φοβερή αισθητική του εκπαιδευτικού. Προφανώς θα είναι αυθεντικός και δεν θα υποκρίνεται σε έναν ρόλο που του επιβάλλεται κοινωνικά. Αλλά δεν μπορεί, από την άλλη πλευρά, να αποκτά την αισθητική παιδαγωγική και μορφωτική εικόνα του με την είσοδό του στο σχολικό προαύλιο και να την αφήνει εκεί για την επόμενη ημέρα.

Το σχολείο ως κοινωνικός θεσμός με όλους τους συμβολισμούς του αποτελεί για τον εκπαιδευτικό χώρο που του εξευγενίζει τη συμπεριφορά, που του εκλογικεύει την όλη εικόνα και του καλλιεργεί το συναισθηματικό κόσμο. Γιατί δεν μπορεί να συμμετέχει στοιχειωδώς στο παιδαγωγικό γίγνεσθαι χωρίς το πλησίασμα της ψυχής του με το συναίσθημα των παιδιών και των εφήβων. Και όλη αυτή η δυναμική προς μια και μόνο κατεύθυνση κινείται και κινεί όλο το σχολικό οικοσύστημα: στη συστηματική προαγωγή της Αγάπης, η οποία μαζί με τη Γνώση και την Ομορφιά αποτελούν το κορυφαίο τρίπτυχο της Παιδείας.

Τον εκπαιδευτικό τον ενδιαφέρει με απόλυτο τρόπο η εικόνα που διαμορφώνουν γι' αυτόν οι μαθητές του, οι γονείς τους, οι συνάδελφοί του και η μικροκοινωνία του σχολείου. Ο ευαίσθητος εκπαιδευτικός τρέμει στην ιδέα και μόνο μη δημιουργήσει ούτε καν ένα αντιπαιδαγωγικό γεγονός και διαβρωθεί η αισθητική του εικόνα που την επιμελείται με συστηματικό, δημιουργικό αλλά και αγχωτικό τρόπο αρκετές φορές. Όταν ένας εκπαιδευτικός φερθεί παραβατικά ή αντικοινωνικά ή αντιπαιδαγωγικά ή αντικειμενικά, η πρώτη μεγάλη απορία που έρχεται στη σκέψη καθενός είναι αυτή. Μα μπορεί αυτός να είναι εκπαιδευτικός και παιδαγωγός;

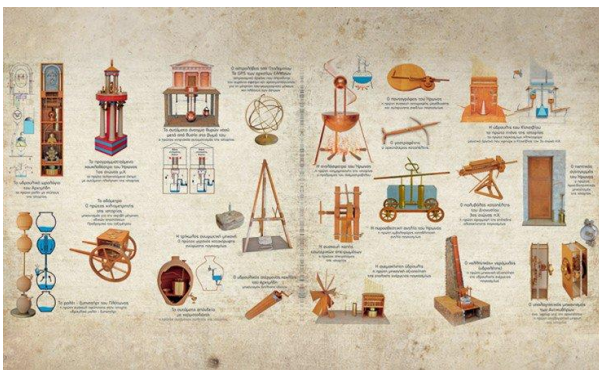
«Όταν δεν αγαπώ τον κόσμο – όταν δεν αγαπώ τη ζωή – όταν δεν αγαπώ τους ανθρώπους, δεν μπορώ να ανοίξω διάλογο. Από την άλλη μεριά ο διάλογος είναι ανύπαρκτος χωρίς ταπεινοφροσύνη», ισχυρίζεται ο Πάουλο Φρέιρε στο κλασικό του έργο «Η αγωγή του καταπιεζόμενου». Και εδώ είναι η αιτιακή σχέση μεταξύ αγάπης, διαλόγου και ταπεινοφροσύνης, που συνθέτει τον πυρήνα της παιδαγωγικής άσκησης. Πώς μπορεί να βγει έξω από αυτό το βαθύ ουμανιστικό «παράδειγμα» ο

εκπαιδευτικός και να μην διαμορφώσει τη δική του ανθρωπιστική παιδεία και κουλτούρα;

Πηγή: <https://www.alfavita.gr/>

18. Η αρχαία ελληνική τεχνολογία και τα θαυμαστά τα έργα της

Ταξίδι στον κόσμο των εξωπραγματικών εφευρέσεων των αρχαίων Ελλήνων!

Την ώρα που η προσφορά των αρχαίων Ελλήνων στους τομείς της λογικής σκέψης, της επιστήμης και των καλών τεχνών παραμένει αζεπέραστη, η ιστορία της αρχαιοελληνικής τεχνολογίας παραμένει εν πολλοίς άγνωστη, ακόμα και σε μας.

Τα απίστευτα τεχνολογικά επιτεύγματα των προγόνων μας φαίνεται να έχουν υποχωρήσει κάτω από το πελώριο βάρος των κολοσιαίων συνεισφορών τους σε αυτό που ονομάζουμε γέννηση του σύγχρονου κόσμου, αν και αυτό μόνο άδικο μπορεί να χαρακτηριστεί.

Γιατί οι αρχαίοι ημών πρόγονοι έκαναν τη μεγάλη πολιτισμική διαφορά και στον τομέα της τεχνολογίας, αφήνοντας παγκόσμια κληρονομιά ένα πρωτάκουστο τεχνολογικό θαύμα που όμοιό του δεν υπήρχε στον τότε γνωστό κόσμο.

Εδώ δεν θα μιλήσουμε φυσικά για τη συνωμοσιολογική «απόκρυφη τεχνολογία» των Ελλήνων, καθώς αυτές οι ιστορίες για αγρίους το μόνο που κάνουν είναι να συσκοτίζουν τη λαμπρή παρακαταθήκη του ελληνικού πολιτισμού. Οι

αρχαίοι δεν είχαν εξάλλου ανάγκη από «μυστικές τεχνολογίες», καθώς οι φανερές τους έφταναν και περίσσευαν για να τους στέψουν πρωτομάστορες ενός κόσμου που ερχόταν ολοταχώς να κόψει δεσμούς με τα παλιά και να βάλει τα πρώτα θεμέλια αυτού που θα ονομαζόταν αργότερα δυτικός πολιτισμός.

Τα τεχνολογικά δημιουργήματά τους είχαν εξάλλου την οσμή του απόκοσμου, καθώς πώς μπορείς να ισχυριστείς σε κάποιον ότι οι αρχαίοι Έλληνες είχαν ρομπότ-υπηρέτριες, κινηματογράφο, αυτόματα ρολόγια και αναλογικούς υπολογιστές και να μη σε κοιτάζει σαν εξωγήινο!

Κι όμως, η ενδελεχής μελέτη της αρχαιοελληνικής, λατινικής και αραβικής γραμματείας, των αγγειογραφικών πληροφοριών και των λιγοστών σχετικών αρχαιολογικών ευρημάτων υποδεικνύουν έναν κόσμο γεμάτο από τεχνολογικά καλούδια που θα ζηλεύαμε ενδεχομένως ακόμα και σήμερα.

Η σχετικά άγνωστη αυτή πτυχή του αρχαιοελληνικού πολιτισμού φανερώνει πράγματι ότι η τεχνολογία αιχμής των αρχαίων Ελλήνων, εκεί στα τέλη του αρχαιοελληνικού κόσμου, ήταν εξαιρετικά όμοια με τις απαρχές της σύγχρονης δυτικής τεχνολογίας. Κοχλίες και περικόχλια, οδοντωτοί τροχοί, κανόνες, τροχαλίες, μιάντες, αλυσίδες και βαλβίδες επιστρατεύτηκαν για να φτιάξουν όλων των λογίων τα gadgets, αποτελώντας τον θεμέλιο λίθο της πολύπλοκης ελληνικής τεχνολογίας. Και την ίδια τη βάση για τη σύγχρονη τεχνολογική περιπέτεια φυσικά, καμιά αμφιβολία!

Μετά το τέλος του ελληνικού κόσμου, η ανθρωπότητα θα χρειαζόταν περισσότερα από χίλια χρόνια για να επανακτήσει την αξιοθαύμαστη και λησμονημένη τεχνολογία των αρχαίων Ελλήνων. Πάνω της πάτησε, υιοθετώντας τη ανέξοδα και απροβλημάτιστα, και ανοίχτηκε με θάρρος σε αυτό που θα ονομαζόταν σύγχρονη επιστήμη, αντλώντας από τους Έλληνες τις ίδιες τις εννοιολογικές βάσεις του δυτικού τεχνολογικού πολιτισμού.

Περισσότερες από 300 εφευρέσεις των Ελλήνων είναι σήμερα γνωστές και όλες τους σε κάνουν να ξύνεις το κεφάλι σου για τα πώς και τα γιατί της ύπαρξής τους: από το «ρομπότ-υπηρέτρια» του

Φίλωνα, τον υδραυλικό τηλεγράφο του Αινεία και τον «κινηματογράφο» του Ήρωνα μέχρι το αυτόματο ωρολόγιο του Κτησίβιου, τον αστρολάβο του Πτολεμαίου και τον αναλογικό υπολογιστή των Αντικυθήρων, οι έλληνες τεχνουργοί πάτησαν πάνω στους πρωτοπόρους μαθηματικούς, γεωγράφους, αστρονόμους και φιλοσόφους και σκάρωσαν εφευρέσεις που έμελε να γίνουν τα δομικά χαρακτηριστικά της μοντέρνας τεχνολογίας.

Ήταν όμως και οι ίδιοι οι επιστήμονες που έβρισκαν πρακτικές εφαρμογές στις θεωρίες τους, δημιουργώντας έναν εκρηκτικό τεχνολογικό κόσμο που παλλόταν από εφευρέσεις, αυτόματα και υπολογιστές, λες και ξεπήδησε από σελίδες επιστημονικής φαντασίας. Πλάτωνας (ξυπνητήρι), Αριστοτέλης (ρολόι-ξυπνητήρι), Πυθαγόρας (κούπα), Αρχιμήδης (υδραυλικό ωρολόγιο), Αρχύτας (πτητική συσκευή) μπόλιασαν την τεχνολογία με θαυμαστά έργα, δίνοντας την ιδανική πάσα στους αλεξανδρινούς μηχανικούς να γεμίσουν τον κόσμο με καταπληκτικά «μαγικά» αυτόματα τεχνουργήματα, ρομπότ, «κινηματογράφο», «αυτοκίνητο-κουκλοθέατρο» και άλλα πολλά εξώκοσμα μαραφέτια.

Η ελληνική τεχνολογία απλώθηκε πάνω σε όλους τους τομείς του επιστητού και αφορούσε, πέρα από τα θρυλικά «αυτόματα», τα αστρονομικά ρολόγια (αστρολάβος, τετράντας κ.λπ.) και τους μετρητικούς μηχανισμούς (διόπτρες, αλφάδια, οδόμετρα, ναυτικά δρομόμετρα, ποδοκίνητους τόνους, παντογράφους, γωνιόμετρα, ανεμολόγια, τρύπανα, εσωτερικούς σπειροτόμους κ.λπ.), σε ιατρική τεχνολογία («Πυσουλκός», η σύριγγα δηλαδή), αγροτική (ελαιοτριβεία, μύλοι, πρέσες λαδιού και άροτρα), υφαντική («Αργαλειός της Πηνελόπης»), αθλητική (Υσπληγα και Ιππάφεση), μηχανική (γερανοί, ανυψωτικά μηχανήματα, πολύσπαστα, βαρούλκα, σύνδεσμοι, γόμφοι και εμπόλια), υδραυλική (Κηλώνιον, αλυσιδωτές αντλίες, υδραυλικοί τροχοί, πυροσβεστικές αντλίες, φυσερά και αεραντλίες), αλλά και τηλεπικοινωνίες (Πυρσεία και Φρυκτωρίες, υδραυλικοί και ακουστικοί τηλεγράφοι, κρυπτογραφικοί δίσκοι), πολιορκητικές συσκευές (Αιωρούμενος Κριός του Γήρα, Χελώνη Επίχωσης του Διάδη, Ελέπολις του Επιμάχου, Σαμβύκη του Δαμίου, Φλογοβόλο των

Βοιωτών, Γαστραφέτης, αλλά και τα πάμπολλα είδη καταπέλτη) και τόσα ακόμα!

Το Μουσείο Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας «Κώστας Κοτσανάς», που εδρεύει στο Κατάκολο Ηλείας από το 2003, φιλοξενεί την απίστευτη τεχνολογία των προγόνων μας, η οποία καλύπτει μια μακρά περίοδο από το 2000 π.Χ. μέχρι και το τέλος του ελληνικού κόσμου. Ο Κώστας Κοτσανάς, έπειτα από την 25χρονη έρευνά του, κατάφερε να ανασυγκροτήσει την εγκυρότερη και πληρέστερη έκθεση για την αρχαία ελληνική τεχνολογία. Όλες οι φωτογραφίες των αρχαιοελληνικών τεχνολογιών προέρχονται από το υπέροχο μουσείο του.

Κι αν ο υπολογιστικός μηχανισμός των Αντικυθήρων, ο φορητός υπολογιστής της αρχαιότητας και η πρώτη ποτέ αναλογική υπολογιστική μηχανή του κόσμου που χρησιμοποιούνταν για τον καθορισμό και την πρόβλεψη σημαντικών αστρονομικών και ημερολογιακών γεγονότων, παραείναι δημοφιλής για να αναλυθεί, ώρα να ανακαλύψουμε μερικές μόνο από τις κολοσσιαίες σε σύλληψη και εκτέλεση τεχνολογικές συνεισφορές της αρχαίας Ελλάδας...

Ο «Κινηματογράφος» του Ήρωνα

Το σταθερό αυτόματο θέατρο του Ήρωνα, που οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν απλώς «κινηματογράφο», ήταν άλλη μια ξακουστή εφεύρεση της πολυσχιδούς αυτής προσωπικότητας από την Αλεξάνδρεια. Ο Ήρων ο Αλεξανδρεύς ήταν πολυπράγμων μηχανικός, άριστος μαθηματικός και μοναδικός εφευρέτης που δικαίως χαρακτηρίστηκε «Ντα Βίντσι της αρχαιότητας», όταν δεν λειτουργούσε φυσικά ως θαυματοποιός και μαέστρος των τεχνασμάτων.

Στο βιβλίο του «Πνευματικά», ο Ήρωνας περιγράφει ογδόντα περίπου αυτοματισμούς, πρακτικές εφαρμογές δηλαδή όλων των τότε γνωστών αρχών των φυσικών επιστημών, και στο επόμενο σύγγραμμά του «Αυτοματοποιητική» μας αφηγείται το «κινητό αυτόματο» (ένα αυτοκινούμενο προγραμματιζόμενο όχημα) και το εκπληκτικό «στατόν» αυτόματο θέατρο, τον κινηματογράφο των αρχαίων Ελλήνων δηλαδή με κινούμενη εικόνα και ήχο!

Στα πρώιμα κινούμενα σχέδια του Ήρωνα μπορούσε κάποιος να παρακολουθήσει όλο τον Μύθο του Ναυπλίου, ο οποίος αποζητά να εκδικηθεί τους Αχαιούς που σκότωσαν τον γιο του Παλαμήδη στην Τροία. Η αυλαία ανοιγόκλεινε, μορφές κινούνταν, ήχοι παράγονταν, σκηνικά άλλαζαν, φωτιές άναβαν, κεραυνοί έπεφταν, βροντές ακούγονταν και πολλά ακόμα, τα οποία συνέβαιναν αυτόματα! Το «στατόν» θέατρο συνεχίζει να προβληματίζει τους σύγχρονους μηχανικούς του αυτοματισμού για τον περίπλοκο και αρμονικό τρόπο λειτουργίας του. Ο Ήρων βελτίωσε το σταθερό αυτόματο θέατρο του Φίλωνος του Βυζαντίου (3ος αιώνας π.Χ.) αποδίδοντας ένα πραγματικό θαύμα του θεάματος. Όλα μάλιστα γίνονταν αυτόματα με το τράβηγμα του σχοινιού της πρόσοψης (ή -όπως θα λέγαμε σήμερα- με το πάτημα ενός κουμπιού)...

Το «πουλί που κελαηδά» του Ήρωνα

Οι αρχαίοι το έλεγαν «Περιστρεφόμενο Φθεγγόμενο Μελαγκόρυφο» και δεν ήταν παρά μια λάρνακα ναού που παρουσίαζε ένα πουλί να περιστρέφεται αυτόματα και να κελαηδά όταν ο

επισκέπτης γυρνούσε τον εξωτερικό τροχό της θήκης του. Δύο άξονες, μια σειρά από ακτινωτούς τροχούς, ένας λυγισμένος αυλός και ένα αντεστραμμένο κοίλο δοχείο που βυθιζόταν στο νερό έκαναν όλο το μαγικό.

Το πουλί περιστρεφόταν ταχύτατα και τιτίβιζε με φθόγγους μεταβαλλόμενης συχνότητας, ώστε να αποδίδεται πιστά το πραγματικό κελάηδισμα διάφορων ειδών!

Η «φιλοσοφική λίθος» του Ήρωνα

Άλλη μια απίστευτη επινοήση του Ήρωνα του Αλεξανδρέως, αυτή λειτουργούσε ως καθαρό ταχυδακτυλουργικό τρικ, μιας και ο σκοπός της ήταν να μεταποιεί ένα υγρό σε κάποιο άλλο (συνήθως τον οίνο σε νερό)! Στη «φιλοσοφική λίθος» έριχνες νεράκι και έπαιρνες ίσης ποσότητας κρασί και τανάπαλιν, όπως μας λέει ο πανεπιστήμων στα «Πνευματικά» του.

Το «αυτόματο σπονδείο με κερματοδέκτη» του Ήρωνα

Απλά, μιλάμε για τον πρώτο αυτόματο πωλητή της Ιστορίας! Ο πιστός έριχνε ένα πεντάδραχμο κέρμα στο αγγείο και έπαιρνε αυτόματα αγιασμό. Όπως

μας λέει ο Ήρων στα «Πνευματικά», το νόμισμα έπεφτε πάνω στον δίσκο ενός ζυγού και με την εκτροπή του δίσκου από τη θέση του, άνοιγε μια κωνική βαλβίδα που απελευθέρωνε αντίστοιχη (του βάρους του νομίσματος) ποσότητα αγιασμένου ύδατος...

Η Αιολόσφαιρα του Ήρωνα

Πολύ πριν από τον Τζέιμς Βατ και τη Βιομηχανική του Επανάσταση, ο Ήρων ο Αλεξανδρεύς είχε στα χέρια του την πρώτη ατμομηχανή της ανθρωπότητας! Και πάλι στα «Πνευματικά», ο σπουδαίος επιστήμονας μας λέει πως πάνω από τον λέβητα υπήρχαν δύο σωλήνες και γύρω από τα καμπυλωμένα άκρα τους εδραζόταν μια σφαίρα με δύο ακροφύσια. Όταν θερμαινόταν το νερό του λέβητα, ατμοποιούνταν και -περνώντας από τους δύο κατακόρυφους σωλήνες- εισερχόταν στη σφαίρα και εξερχόταν με ορμή από τα δύο ακροφύσια, εξαναγκάζοντάς τη σφαίρα σε (αντίθετης διεύθυνσης) συνεχή περιστροφή.

Ο πρόδρομος της ατμομηχανής λίγο έλειψε να φέρει τη Βιομηχανική Επανάσταση στα ελληνιστικά χρόνια, καθώς το μόνο που της έλειπε ήταν μια τροχαλία για τη μετάδοση της κίνησης. Η πρώιμη αυτή τεχνολογική επανάσταση δεν θα

συντελούνταν βέβαια ποτέ, καθώς τον πρώτο λόγο ήταν έτοιμοι να πάρουν οι Ρωμαίοι...

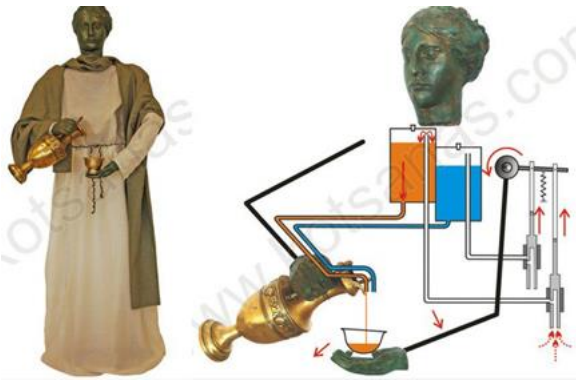
Η μαγική κρήνη του Ήρωνα

Εδώ ο Ήρωνας πάντρεψε και πάλι επιστημονική γνώση, τεχνολογική καινοτομία και ολίγον από showbiz, σκαρώνοντας μια ευφυέστατη κρήνη που παραβίαζε φαινομενικά τις αρχές της υδροστατικής πίεσης και των συγκοινωνούντων δοχείων! Κι αυτό γιατί εκτόξευε το νερό ψηλότερα από τη διαθέσιμη στάθμη της δεξαμενής της.

Με έναν δαιμόνιο μηχανισμό αναπλήρωσης του υγρού και την επιστράτευση της αρχής του εγκλωβισμένου αέρα, όπως μας αποκαλύπτει στα «Πνευματικά», ο Ήρωνας μάγευε το κοινό της εποχής με τα παράδοξά του. Η κρήνη εκτόξευε το νερό ψηλότερα απ' όσο όφειλε και το έκανε μάλιστα αυτόματα, καθώς η διαδικασία ήταν αυτοσυντηρούμενη και συνέχιζε μέχρι να αδειάσει πλήρως η δεξαμενή...

Το «ρομπότ-υπηρέτρια» του Φίλωνα

Η αυτόματη υπηρέτρια του Φίλωνα είναι πράγματι το πρώτο λειτουργικό ρομπότ της ανθρωπότητας! Δεν ήταν παρά ένα ανθρωποειδές σε φυσικό μέγεθος που κρατούσε στο δεξί του χέρι μια οινοχόη. Όταν ο χρήστης τοποθετούσε ένα κύπελλο (κρατήρα) στην παλάμη της «θεραπαινίδας», εκείνη έριχνε αυτόματα κρασί και δευτερευόντως παρείχε επιλογή για ανάμειξη με νερό, κατά την επιθυμία του κύρη της!

Στο εσωτερικό της υπηρέτριας βρίσκονταν δύο στεγανά δοχεία, ένα με κρασί και ένα με νερό, και μέσω ενός πολύπλοκου αρθρωτού μηχανισμού γινόταν όλη η αυτοματοποιημένη δουλειά. Όταν μισογέμιζε το κύπελλο με κρασί, το χέρι κατέβαινε περισσότερο (λόγω βάρους) και η ροή του οίνου σταματούσε. Αν ήθελες (αν συνέχιζες δηλαδή να αφήνεις το κύπελλο στο χέρι της κοπέλας), έρρεε νερό ώστε να αραιώσεις το κρασί σου, κατά την προσφιλή συνήθεια των αρχαίων.

Η υπηρέτρια γέμιζε το κύπελλο με καθαρό οίνο ή αραιωμένο με νερό στην ποσότητα που επιθυμούσες ανάλογα με τη χρονική στιγμή που θα τραβούσες τον κρατήρα από την παλάμη της. Απίστευτο κι όμως αληθινό...

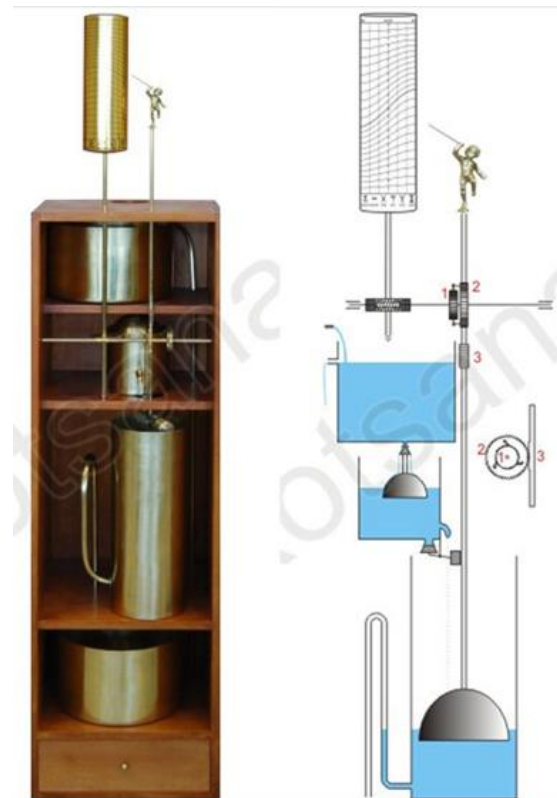
Η ευφυής οινοχόη του Φίλωνα

Την έχουν χαρακτηρίσει ως την πρώτη ποτέ «έξυπνη» συσκευή οικιακής χρήσης στην παγκόσμια ιστορία και μάλλον έχουν δίκιο! Η λειτουργία της ήταν παρόμοια με το ρομπότ-υπηρέτρια, μόνο που εδώ μιλάμε για απλή οινοχόη. Ο Φίλων ο Βυζάντιος έφτιαξε λοιπόν τη «smart» κανάτα της αρχαιότητας, η οποία απελευθέρωνε αυτόματα νερό, κρασί ή νερωμένο κρασί ανάλογα με τη βούληση του οινοχόου.

Ένα κατακόρυφο διάφραγμα χώριζε την οινοχόη σε δύο διαμερίσματα (νερού και κρασιού) και ανάλογα με τις οπές αερισμού που κάλυπτε κάθε φορά ο οινοχόος με τα δάκτυλά του, η κανάτα έκανε όλο το μαγικό! Κάθε επιθυμία των συνδαιτυμόνων γινόταν αμέσως διαταγή για τη μαγική οινοχόη...

Το αυτόματο ωρολόγιο του Κτησίβιου

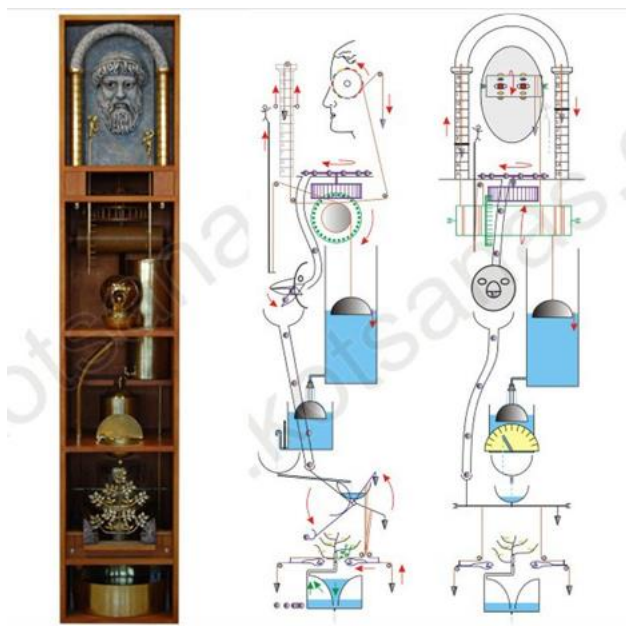

Το υδραυλικό ωρολόγιο του Κτησίβιου ήταν ένα θαύμα του αυτοματισμού με συνεχή λειτουργία χωρίς καμία ανθρώπινη παρέμβαση! Οι Έλληνες μαγεύτηκαν με τη μέτρηση του χρόνου και επινόησαν, από τον 6ο αιώνα π.Χ. ως το τέλος της αρχαιότητας, μια καταπληκτική συλλογή ρολογιών που χαρακτηρίζεται από απεριόριστη φαντασία, εκπληκτική ποικιλία, υψηλή αισθητική και

εξαιρετική εργονομία φυσικά. Από ηλιακά (σκιαθρηικά) ρολόγια, που έδειχναν την ώρα με βάση τη σκιά πάνω σε ειδικά βαθμονομημένη επιφάνεια, μέχρι και υδραυλικά ρολόγια (κλεψύδρες), που στηρίζονταν στη σταθερή και συνεχή ροή ύδατος ανάμεσα σε δύο δοχεία, οι αρχαίοι έκαναν κυριολεκτικά θαύματα στη μέτρηση του χρόνου.

Κανένα βέβαια δεν ήταν σαν το αυτόματο ρολόι του Κτησίβιου, που μπορούσε να λειτουργεί αδιάκοπα χωρίς καμία ανθρώπινη παρέμβαση, υποδεικνύοντας τα 365 διαφορετικά ωράρια του έτους! Ένα ευφυές σύστημα δοχείων συνδεόταν σε μια πηγή νερού και μέσω βαλβίδων ασφαλείας και ελεγκτών στάθμης υδάτων κινούνταν ο δείκτης, ο οποίος υποδείκνυε την ώρα του 24ώρου σε ένα περιστρεφόμενο τύμπανο που περιείχε το διάγραμμα των ωρών της ημέρας και της νύχτας, ανάλογα με την ημερομηνία. Στο τέλος του 24ώρου, το νερό άδειαζε ταχύτατα και η διαδικασία επαναλαμβανόταν εις το διηνεκές...

Το υδραυλικό ωρολόιο του Αρχιμήδη

Το πρώτο ποτέ υδραυλικό ρολόι με χτύπους ήταν πνευματικό παιδί του μεγαλύτερου μαθηματικού του ελληνικού κόσμου. Ήταν ένα πολύπλοκο υδραυλικό ωρολόιο με πολλά αυτόματα κινούμενα πάρεργα, τα οποία έκαναν τους δυο κίονες της πρόσοψης, μέσω αντίστοιχων κινούμενων δακτυλίων (και δύο αγαλματιδίων), να

υποδεικνύουν τις ώρες που διανύονταν και τις ώρες που απέμεναν, αντίστοιχα.

Κάθε ώρα, οι κόρες των οφθαλμών ενός ανθρώπινου προσώπου άλλαζαν χρώμα και ένα σφαιρίδιο έπεφτε με κρότο σε ένα δοχείο από το (αυτόματα) ανοιγόμενο ράμφος ενός κόρακα! Το νερό χυνόταν ταυτοχρόνως μέσα σε ογκομετρικό δοχείο και σε χρονικό διάστημα μίας ώρας ανατρεπόταν αυτόματα, οπότε δύο φίδια κινούνταν συρίζοντας προς τα πουλιά των δένδρων που σφύριζαν τρομαγμένα. Αυτός κι αν ήταν εντυπωσιακός τρόπος να μαθαίνεις την ώρα!

Το ξυπνητήρι του Αριστοτέλη

Ο Αριστοτέλης δεν ήθελε να περνά τη μέρα του στο κρεβάτι, καθώς δεν είχε χρόνο για ξόδεμα στην οδύσσειά του να αναλύσει λογικά τον κόσμο μας. Γι' αυτό και αναγκάστηκε να εφεύρει ένα υδραυλικό ρολόι-ξυπνητήρι ώστε να ξυπνά έπειτα από σύντομο χρονικό διάστημα ύπνου και να επιστρέφει γοργά στη μελέτη του. Η μαρτυρία διασώζεται στον Διογένη τον Λαέρτιο («Βίοι φιλοσόφων»), αν και δεν περιγράφει τη λειτουργία του μηχανισμού του, η οποία βασιζόταν ωστόσο στο αντίστοιχο ξυπνητήρι του Πλάτωνα.

Ένα δοχείο με νερό άδειαζε λοιπόν με προκαθορισμένο ρυθμό εκροής σε ένα άλλο δοχείο που έφερε έναν αρθρωμένο ημισφαιρικό πλωτήρα. Την προαποφασισμένη στιγμή που γέμιζε το δοχείο, ο πλωτήρας ανατρεπόταν και τα σφαιρίδια που

ήταν τοποθετημένα στην επίπεδη επιφάνειά του έπεφταν σε ένα μεταλλικό κύπελλο (ή πιάτο) προκαλώντας εκκωφαντικό θόρυβο! Όρθιος ο Αριστοτέλης στη στιγμή...

Το ξυπνητήρι του Πλάτωνα

Η πρώτη συσκευή αφύπνισης παγκοσμίως έφερε τη σφραγίδα του σοφού της αρχαιότητας και ξυπνούσε τον Πλάτωνα με σφυρίγματα! Ένα υπερκείμενο κεραμικό δοχείο τροφοδοτούσε μέσω ακροφύσιου ένα δεύτερο δοχείο, αδειάζοντας την προγραμματισμένη χρονική στιγμή με ορμή (μέσω ενός εσωτερικά τοποθετημένου αξονικού σιφωνίου) στο επόμενο κλειστό δοχείο. Ο εγκλωβισμένος αέρας εξερχόταν με πίεση σφυρίζοντας από μια σύριγγα στην κορυφή του.

Μετά τη λειτουργία του μάλιστα το ξυπνητήρι επέστρεφε αυτόματα στην αρχική του κατάσταση,

ώστε να επαναρυθμιστεί για την επόμενη αφύπνιση...

Το φορητό ρολόι του Παρμενίωνα

Ένα φορητό δακτυλοειδές ηλιακό ωρολόγιο έκλεβε όλη τη δόξα στην ελληνική αρχαιότητα. Η λειτουργία του βασιζόταν σε τρεις αρθρωτούς δακτυλίους: ο εξωτερικός ήταν προσανατολισμένος στη διεύθυνση ανατολής-δύσης, ο μεσαίος αποτελούνταν από δύο ημιδακτυλίους που όριζαν τους μήνες για τέσσερα διαφορετικά γεωγραφικά πλάτη (πόλεις δηλαδή) και ο εσωτερικός δακτύλιος διαιρούταν σε 12 ίσα τμήματα, που όριζαν τις 12 ώρες.

Κατά τη λειτουργία του ρολογιού, ο ημιδακτύλιος με τα δεδομένα της περιοχής στρεφόταν σε θέση 90 μοιρών και ο εσωτερικός δακτύλιος τοποθετούνταν στον σωστό μήνα, οπότε μια φωτεινή κηλίδα έδειχνε την ακριβή ώρα πάνω στην άντυγα! Το πολύ-ρολόι του Παρμενίωνα υπολόγιζε επίσης γεωγραφικά πλάτη, αζιμούθια και ύψη αστέρων...

Το ατμοηλεκτρόβλο του Αρχιμήδη

Ο σπουδαιότερος επιστήμονας της αρχαιότητας, όταν δεν έκανε κολοσσιαίες ανακαλύψεις στους τομείς των μαθηματικών, της γεωμετρίας, της φυσικής, της αστρονομίας, της μηχανικής, της

υδραυλικής, της αρχιτεκτονικής και της ναυπηγικής, επινοούσε εφευρέσεις με διαχρονική αξία. Ο υδραυλικός κοχλίας, ο ρωμαϊκός ζυγός, το περίφημο υδραυλικό ωρολόγιο με χτύπους, το αστρονομικό πλανητάριο, τα πανίσχυρα βαρούλκα, η ναυπήγηση της γιγάντιας «Συρακουσίας» και οι φοβερές πολιορκητικές μηχανές είναι μερικά μόνο από τα απίστευτα επιτεύγματά του.

Το ατμοτηλεβόλο εντασσόταν στην πολιορκητική τεχνολογία του και ήταν ένα κανόνι που λειτουργούσε με ατμό! Αποτελούνταν από έναν μεταλλικό κυλινδρικό λέβητα που έφερε πάνω του (συνδεδεμένο με στρόφιγγα) ένα κλειστό δοχείο με νερό. Ο λέβητας είχε στο ανοιχτό του άκρο μια ενσωματωμένη ξύλινη κάννη, στην οποία τοποθετούνταν η προς εκτόξευση λίθινη σφαίρα. Όταν ο λέβητας αποκτούσε με φωτιά την κατάλληλη θερμοκρασία, ο στρατιώτης άνοιγε τη στρόφιγγα, το νερό έπεφτε στον λέβητα, εξατμιζόταν ταχύτατα, η ξύλινη δοκός έσπαζε και η σφαίρα εκτοξευόταν.

Το βεληνεκές της σφαίρας ρυθμιζόταν από την κλίση του όπλου και την επιλεγμένη αντοχή της ξύλινης δοκού. Το φοβερό και τρομερό ατμοτηλεβόλο του Αρχιμήδη επανασχεδίασε αιώνες αργότερα κανείς άλλος από τον Λεονάρντο Ντα Βίντσι...

Η Κούπα του Δικαίου του Πυθαγόρα

Ο περιβόητος φιλόσοφος και μαθηματικός ήθελε να διδάξει στους μαθητές του τις αρχές του μέτρου στη ζωή, κάνοντας τους να ζουν με δικαιοσύνη και αρετή. Κι έτσι έφτιαξε ένα διδακτικό κύπελλο που συνόψιζε τη συλλογιστική του. Το «έξυπνο» κύπελλο κρασιού του Πυθαγόρα έφερε μια γραμμή, που καθόριζε το όριο πλήρωσης, και ένα αξονικό ή

καμπύλο σιφώνιο. Όταν κάποιος το γέμιζε υπερβολικά, η στάθμη του υγρού κάλυπτε το σιφώνιο και άδειαζε αυτόματα!

Η Κούπα του Δικαίου έλεγε δηλαδή ότι όταν ξεπεράσεις το μέτρο (και διαπράξεις ύβρη), δεν θα χάσεις μόνο αυτά που ξεπέρασαν το όριο, αλλά και όσα είχες αποκτήσει μέχρι τότε...

Ο «υδραυλικός τηλεγράφος» του Αινεία

Οι τηλεπικοινωνίες καθόρισαν και καθορίζουν την τύχη των πολιτισμών και οι αρχαίοι Έλληνες έριξαν μεγάλο βάρος εδώ. Χωρίς τη σπουδαία αυτή γνώση εξάλλου ούτε η εξάπλωση των ελληνικών πόλεων-κρατών σε όλη τη Μεσόγειο ούτε η περίφημη εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου δεν θα είχαν καρποφορήσει. Ο ελληνικός κόσμος χρησιμοποίησε την απλή πυρσεία (μετάδοση μηνυμάτων με φωτιά) και έφτιαξε ένα εκτεταμένο δίκτυο φρυκτωριών (σταθμών αναμετάδοσης του μηνύματος), αν και δεν έμεινε εκεί.

Η ανάγκη για ταχεία μετάδοση πολλαπλών και διαφορετικών μηνυμάτων οδήγησε τους προγόνους μας στη σύλληψη του «υδραυλικού τηλεγράφου» (4ος αιώνας π.Χ.), μιας εκπληκτικής υδραυλικής συσκευής που απαιτούσε τη χρήση ενός μόνο πυρσού για τη μετάδοση προσυμφωνημένων μηνυμάτων!

Τη μέθοδο περιέγραψε ο Αινείας ο Τακτικός κατά τον 4ο αιώνα π.Χ. στα «Πολιορκητικά» του και όπως μας λέει ο Πολύβιος (στην «Ιστορία» του), ο «υδραυλικός τηλεγράφος» χρησιμοποιήθηκε πρωτίστως για την ταχεία μεταφορά μηνυμάτων στην αχανή αυτοκρατορία του Μεγάλου

Αλεξάνδρου. Σε κατάλληλα επιλεγμένα υψώματα λοιπόν, αγγελιοφόροι χρησιμοποιούν ισομεγέθη πήλινα ή μεταλλικά δοχεία με νερό, όπου επιπλέουν πλωτήρες από φελλό λίγο στενότεροι των στομιών, στη μέση των οποίων είναι στερεωμένοι ράβδοι διαιρεμένοι σε ίσα μέρη με αναγραμμένα προσυμφωνημένα μηνύματα, π.χ. «Ἦρθαν ὑπεῖς στη χώρα».

Ο χειριστής-«πομπός» δίνει σήμα ανεβάζοντας έναν αναμμένο πυρσό στον χειριστή-«δέκτη» για την αποστολή μηνύματος, περιμένει την ανύψωση του πυρσού του «δέκτη» για επιβεβαίωση και κατόπιν, κατεβάζοντας τον πυρσό, απελευθερώνουν ταυτόχρονα δύο ισομεγέθεις αυλίσκους εκκένωσης των συσκευών τους. Όταν φανεί στη συσκευή του «πομπού» το επιθυμητό μήνυμα, ο χειριστής-«πομπός» ανεβάζοντας τον πυρσό δίνει σήμα στον «δέκτη» για το ταυτόχρονο σταμάτημα της εκροής. Λόγω της ομοιότητας των συσκευών, των στομιών εκροής αλλά και της ίδιας στάθμης του ύδατος, το επιθυμητό προσυμφωνημένο μήνυμα εμφανίζεται στη συσκευή του «δέκτη».

Ο αστρολάβος του Πτολεμαίου

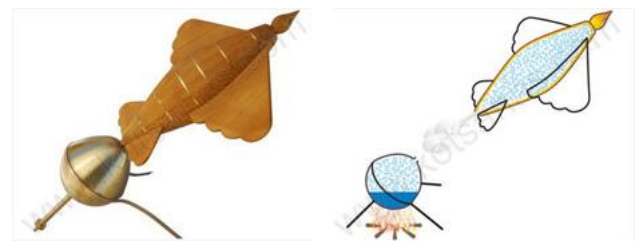

Τα GPS των αρχαίων Ελλήνων ήταν ένα εξαιρετικό αστρονομικό όργανο που απεικόνιζε την ουράνια σφαίρα και χρησιμοποιούνταν για τη μέτρηση του γεωγραφικού μήκους και πλάτους των παρατηρούμενων άστρων από οποιοδήποτε μέρος της Γης, αλλά και για τη μέτρηση της απόστασης Ηλίου-Σελήνης. Αποτελούνταν από επτά

ομόκεντρους αρθρωτούς δακτυλίους που έδειχναν μεσημβρινούς, πόλους και ισημερινό, οριζόντιες και κατακόρυφες, την κατεύθυνση του Ηλίου, την ημερήσια περιστροφή της γήινης σφαίρας, τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη των αστέρων, ακόμα και τη σκοπευτική διάταξη.

Ήταν ένα πραγματικό αστρονομικό πολυμηχάνημα που συνόψιζε τη γεωγραφική και αστρονομική γνώση Ελλήνων, Βαβυλωνίων κ.λπ. Ο Πτολεμαίος το περιγράφει αναλυτικά στη σπουδαία «Μαθηματική σύνταξη»...

Η «ιπτάμενη περιστέρα» του Αρχύτα

Αρχαία ελληνική τεχνολογία χωρίς πτητικές μηχανές δεν γίνεται! Και η ιπτάμενη περιστέρα του Αρχύτα του Ταραντίνου ήταν η πρώτη αυτόνομη πτητική μηχανή της αρχαιότητας. Αποτελούνταν από ένα ελαφρύ αλλά στιβαρό κέλυφος που είχε τη μορφή περιστεριού και έφερε εσωτερικά την κύστη ενός μεγάλου ζώου.

Η αεροδυναμική περιστέρα ήταν τοποθετημένη με το άνοιγμα της κύστης προσαρμοσμένο στο ανοικτό άκρο ενός θερμαινόμενου στεγανού λέβητα (ή μιας ισχυρής εμβολοφόρας αεραντλίας). Όταν η πίεση του ατμού (ή του αέρα) υπερέβαινε τη μηχανική αντοχή της σύνδεσης, η περιστέρα εκτοξευόταν και συνέχιζε την πτήση της για μερικές εκατοντάδες μέτρα με τη βοήθεια της ορμής του εξερχόμενου πεπιεσμένου αέρα της κύστης, σύμφωνα με τις αρχές της αεροδυναμικής!

Πηγή: <https://www.newsbeast.gr>

19. Ανοίγει και πάλι τις πύλες του το Ελληνορωμαϊκό Μουσείο της Αλεξάνδρειας

Τον επόμενο χρόνο αναμένεται να λειτουργήσει εκ νέου το περίφημο Ελληνορωμαϊκό Μουσείο της Αλεξάνδρειας, που παραμένει κλειστό τα τελευταία χρόνια λόγω εργασιών ανακαίνισης.

Το Μουσείο, το οποίο ιδρύθηκε το 1892, θα δεχθεί και πάλι τους πρώτους επισκέπτες του στα τέλη του 2019, σύμφωνα με δηλώσεις του αναπληρωτή υπουργού Αρχαιοτήτων, αρμόδιου για τεχνικές υποθέσεις, Χισάμ Σαμίρ. Ο Αιγύπτιος αξιωματούχος τόνισε ότι το κράτος θα δαπανήσει συνολικά 120 εκατομμύρια λίρες Αιγύπτου -περίπου 6 εκατομμύρια ευρώ.

Θα έχει περίπου 30 αίθουσες εκθέσεων με 40.000 αντικείμενα, που χρονολογούνται από την αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή εποχή, σε μαρμάρινες βάσεις ή σε προθήκες, καλύπτοντας την ιστορία έξι αιώνων, περίπου από το 300 π.Χ. μέχρι το 300 μ.Χ. Το Ελληνορωμαϊκό Μουσείο της Αλεξάνδρειας, χτισμένο στην περιοχή όπου κάποτε ήταν η ελληνική συνοικία, με πολυτελείς επαύλεις, θεωρείται το μεγαλύτερο του είδους του στη Μεσόγειο.

Πηγή: <https://www.naftemporiki.gr>

20. Ευρώπη και μετανάστες

Εδώ και τρεις δεκαετίες η Ευρώπη δίνει την εντύπωση μιας γερασμένης και κλειστοφοβικής ηπείρου, με αβέβαιο δημογραφικό μέλλον. Μοιάζει μ' ένα «κάστρο» που απειλείται από την επέλαση των «νεοβαρβάρων», δηλαδή των εξαθλιωμένων μεταναστών και των προσφύγων του νότου που εγκαθίστανται στις πιο υποβαθμισμένες περιοχές των ευρωπαϊκών πόλεων. Ενώ κάποτε έστελνε εκατομμύρια μετανάστες για να αποικίσουν διάφορες «ακατοίκητες» περιοχές της υδρογείου – από το 1845 ως το 1930 πάνω από 50 εκατομμύρια Ευρωπαίοι, σχεδόν το 1/4 του πληθυσμού της ηπείρου μας, αναζήτησαν την τύχη τους μακριά από τις πατρίδες τους– η σημερινή πλούσια, αλλά γερασμένη και δημογραφικά φθίνουσα Ευρώπη, δέχεται πλέον μια άνευ προηγουμένου μεταναστευτική πλημμυρίδα από τις φτωχές χώρες της Ασίας και της Αφρικής.

Ως αποτέλεσμα αυτού του σαρωτικού μεταναστευτικού κύματος, που έχει επηρεάσει λίγο ή πολύ όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και κοινωνίες, η Ευρώπη αλλάζει φυσιολογία. Μετατρέπεται σταδιακά σε μια πολυπολιτισμική ήπειρο, προσιδιάζοντας έτσι στην πολιτισμική ποικιλομορφία των ΗΠΑ. Σε αντίθεση όμως με τις ΗΠΑ, που είναι ένα κράτος-χωνευτήρι που δημιουργήθηκε από μετανάστες, οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν δομηθεί πάνω στο μοντέλο του έθνους-κράτους και παρουσιάζουν σοβαρές δυσκολίες στην ενσωμάτωση και στην αφομοίωση των μεταναστών. Οι περισσότερες ευρωπαϊκές κοινωνίες δεν μπορούν εύκολα να αποδεχθούν το

ξένο, το διαφορετικό και την πολυπολιτισμικότητα. Το πρόβλημα της Ευρώπης είναι ότι ζητά φθηνή εργασία και νέες πηγές άντλησης φόρων και ασφαλιστικών εισφορών, όχι όμως ανθρώπους...

Ευρώπη και Ελλάδα: όλο και μικρότερες σε ένα πληθυσμιακά μεγαλύτερο κόσμο

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα η δημογραφική φυσιολογία του πλανήτη μας άλλαξε ριζικά. Στη νέα παγκόσμια δημογραφική τάξη πραγμάτων η θέση της Ευρώπης επιδεινώνεται χρόνο με το χρόνο. Ενώ, για παράδειγμα η Ευρώπη αντιπροσώπευε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το 22% του παγκόσμιου πληθυσμού και η Αφρική μόλις το 8%. Σήμερα και οι δύο αυτές ήπειροι αντιπροσωπεύουν η καθεμιά τους περίπου το 13% του παγκόσμιου πληθυσμού. Ωστόσο το έτος 2050 η Αφρική θα έχει τριπλάσιο πληθυσμό από την Ευρώπη!

Μια σύγκριση ανάμεσα στις δύο μεγαλύτερες οικονομικές δυνάμεις στον κόσμο, ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην Ε.Ε., φωτίζει ακόμη περισσότερο αυτή τη Νέα Δημογραφική Τάξη Πραγμάτων. Ακολουθώντας διαφορετική δημογραφική τροχιά ο πληθυσμός των ΗΠΑ, που το έτος 2000 ήταν κατά 93 εκατομμύρια μικρότερος από εκείνον της Ε.Ε. των 15 χωρών, προβλέπεται το 2050 να είναι κατά 53 εκατομμύρια μεγαλύτερος από την Ε.Ε. των 15.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση Ελλάδας-Τουρκίας. Τη δεκαετία του 1950 η Τουρκία είχε 21 εκατομμύρια κατοίκους και η Ελλάδα 7 (αναλογία 1 : 3). Σήμερα η Τουρκία έχει 70 εκατομμύρια και η Ελλάδα 11 (1 : 7).

Εξαιτίας της πτώσης των γεννήσεων, της αύξησης του μέσου όρου ζωής και της οριακής μετανάστευσης, ο πληθυσμός σε ολόκληρη την Ευρώπη θα γίνεται όλο και μικρότερος και πιο γερασμένος. Για παράδειγμα το 2050 η Γερμανία θα είναι κατά 14% μικρότερη πληθυσμιακά, η Ιταλία και η Ουγγαρία κατά 25%, ενώ η Ρωσική Ομοσπονδία και η Ουκρανία θα μειωθούν κατά 30-40%!

Συμπερασματικά η Ευρώπη του 21ου αιώνα θα χαρακτηρίζεται από έναν πληθυσμό αριθμητικά λιγότερο, πιο γερασμένο και πιο πολυπολιτισμικό

(εξαιτίας της μετανάστευσης). Κύριο χαρακτηριστικό της νέας ευρωπαϊκής πραγματικότητας θα είναι η γήρανση του πληθυσμού της, η οποία θα οδηγήσει σ' έναν κόσμο πιο γκρίζο, όπου οι ηλικιωμένοι θα είναι περισσότεροι από τα παιδιά. Από την άλλη, η αθρόα είσοδος μεταναστών από τις μουσουλμανικές κυρίως χώρες θα οδηγήσει στο βαθμιαίο εξισλαμισμό της Ευρώπης του 21ου αιώνα, κάτι που κάνει πολλούς Ευρωπαίους να αισθάνονται απειλή...

Γερνάμε ανεπιτυχώς

Η θέση της Ελλάδας σ' αυτή τη Νέα Πληθυσμιακή Τάξη Πραγμάτων θα επιδεινωθεί. Το 2000 η χώρα μας, με βάση τον πληθυσμό της, ήταν 69η ανάμεσα σε 217 χώρες. Το 2050 αναμένεται να κατακυλιήσει στην 99η θέση του παγκόσμιου πληθυσμιακού πίνακα. Το ίδιο έτος το 32% του πληθυσμού της χώρας μας θα είναι άνω των 65 ετών, γεγονός που θα κατατάσσει την Ελλάδα σε μια από τις πρώτες θέσεις στη γκρίζα «λέσχη» των πιο γερασμένων χωρών του πλανήτη μας. Η γήρανση του ελληνικού πληθυσμού θα έχει τεράστιες επιπτώσεις στην οικονομία, στην κοινωνία, στα ασφαλιστικά συστήματα, στη γεωπολιτική ισορροπία, στην εξωτερική πολιτική και στη περιφερειακή ασφάλεια. Ιδιαίτερα το εύθραυστο ασφαλιστικό σύστημα της χώρας θα κινδυνεύσει να τιναχθεί στον αέρα και η ελληνική οικονομία να βυθιστεί σε μια ύφεση διαρκείας.

Μια πρόχειρη και σχετικά μετριοπαθής εκτίμηση ανεβάζει το κόστος της παγκόσμιας γήρανσης (συντάξεις, παροχές και δαπάνες περίθαλψης) στο αστρονομικό ποσό των 70 τρισεκατομμυρίων ευρώ! Όλες οι χώρες της Ε.Ε., άλλες λιγότερο και άλλες περισσότερο, θα αναγκαστούν να υιοθετήσουν μέτρα για τη σωτηρία των ασφαλιστικών τους συστημάτων. Σε όλες τις χώρες οι κυβερνήσεις θα αναγκαστούν να έρθουν σε σύγκρουση με τα συνδικάτα, με τους εργαζόμενους και τους φορολογούμενους πολίτες, προκειμένου να προωθήσουν επώδυνα αλλά αναγκαία μέτρα για την ασφαλιστική μεταρρύθμιση. Σε όλες, τέλος, τις ευρωπαϊκές χώρες οι αυριανοί συνταξιούχοι θα είναι σε χειρότερη θέση από τους σημερινούς. Ενώ

οι σημερινοί συνταξιούχοι λαμβάνουν συνταξιοδοτικές παροχές που υπερβαίνουν των εισφορών που πλήρωσαν, η παρούσα γενιά εργαζομένων θα λάβει περίπου το 80% των καταβληθεισών εισφορών της ως συντάξεις, ενώ η επόμενη γενιά θα είναι τυχερή αν λάβει ως σύνταξη το 50% των εισφορών που θα έχει πληρώσει μέχρι τη συνταξιοδότησή της. Με άλλα λόγια «κάθε πέρσι και καλύτερα».

Για την αντιμετώπιση του ασφαλιστικού και γενικότερα του προβλήματος της γήρανσης του ευρωπαϊκού πληθυσμού, καθώς και για την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης, οι χώρες της Ευρώπης έχουν ανοίξει τα σύνορα τους στους μετανάστες, που εμφανίζονται ως μια φθηνή εργατική δύναμη, που θα πληρώνει ασφαλιστικές εισφορές για να σωθούν τα χρεωμένα συνταξιοδοτικά συστήματα των ευρωπαϊκών χωρών. Η παρουσία ωστόσο δεκάδων εκατομμυρίων μεταναστών, και ειδικά μουσουλμάνων, στην καρδιά μιας πολιτιστικά ομοιογενούς (χριστιανικής) ηπείρου, δημιουργεί πολλές προκλήσεις αλλά και ευκαιρίες.

Το σύνδρομο της «Ευρώπης-Κάστρο»

Απέναντι στα εκατομμύρια των απελπισμένων λαθρομεταναστών και προσφύγων, που χτυπούν επίμονα τις πόρτες τους, οι πλούσιες και γερασμένες δημοκρατικές κοινωνίες της Ευρώπης, που ήδη φιλοξενούν περί τα 20 εκατομμύρια μετανάστες, δεν έχουν και πολλά περιθώρια αντίδρασης. Όσες χώρες προσπαθούν να επιβάλλουν εμπόδια και σκληρούς ελέγχους στη μετακίνηση των λαθρομεταναστών, κινδυνεύουν να απομακρυνθούν από τις δημοκρατικές αρχές πάνω στις οποίες ιστορικά θεμελιώθηκαν. Οι σύγχρονες μέθοδοι υπεράσπισης των ευρωπαϊκών συνόρων από τα κύματα των μεταναστών αντί να προσφέρουν αποτελεσματική προστασία στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, περισσότερο βλάπτουν τα απομεινάρια της περίφημης Δυτικής φιλελεύθερης δημοκρατίας. Η κλειστοφοβική ιδέα της «Ευρώπης-Οχυρού», που προβλήθηκε από ορισμένες πολιτικές δυνάμεις, όχι μόνον δεν έλυσε το πρόβλημα αλλά έκανε το φάντασμα του φασισμού να σηκωθεί από τον τάφο του και τα

ακροδεξιά κόμματα να αποκτούν πρωτοφανή εκλογική δύναμη.

Απέναντι στη νέα πρόκληση η Ευρώπη έχει δύο βασικές επιλογές: Η πρώτη είναι να κλείσει τα σύνορα και τις πόρτες της στους μετανάστες, περιορίζοντας μ' αυτόν τον τρόπο και τα ατομικά και δημοκρατικά δικαιώματα των πολιτών της με μια σειρά αστυνομικά μέτρα (π.χ. συνεχείς έλεγχοι ταυτοτήτων και διακίνησης), και να αποδεχθεί τη δημογραφική και οικονομική της παρακμή, σ' έναν κόσμο που όλο και περισσότερο θα κυριαρχούν οι, αναζωογονημένες από τη συνεχή μετανάστευση, ΗΠΑ. Η δεύτερη επιλογή της Ευρώπης είναι να διαχειριστεί έξυπνα τις ανθρώπινες ροές των μεταναστών και να εκμεταλλευτεί τη μετανάστευση για να αποφύγει τη δημογραφική συρρίκνωση, να σώσει τα ασφαλιστικά της συστήματα από την αναπόφευκτη κατάρρευση, και να δημιουργήσει μια πιο ανταγωνιστική οικονομία και πιο ανοικτή και πλουραλιστική κοινωνία, ανεκτική προς το διαφορετικό.

Η Ευρώπη χρειάζεται τους μετανάστες

Η Ευρώπη γνωρίζει πως για να διατηρήσει την οικονομική της ισχύ στο ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, θα πρέπει να σταματήσει τη γήρανση και το δημογραφικό της κατήφορο και να δεχθεί «νέο αίμα» από μετανάστες, όπως κάνει συστηματικά εδώ και δεκαετίες η Αμερική. Αυτή είναι και η «λύση» που πρότείνει το 2000 μια σχετική έκθεση του ΟΗΕ: «Αν οι ανεπτυγμένες χώρες θέλουν να διατηρήσουν τη σημερινή αναλογία ενεργού προς γηράσκοντα πληθυσμό, πρέπει είτε ν' αυξήσουν κατά μια τουλάχιστον δεκαετία το όριο συνταξιοδότησης (σ.σ. δηλαδή από τα 65 στα 75 χρόνια), είτε ν' αυξήσουν τον όγκο των εργαζομένων, υποδεχόμενες μεταναστευτικά ρεύματα πολύ μεγαλύτερα από αυτά που έχουν καταγραφεί ποτέ στην ιστορία».

Η συγκεκριμένη έκθεση του ΟΗΕ πρότείνει μάλιστα και αριθμούς: ως το 2025 η Ευρωπαϊκή Ένωση θα χρειαστεί 153 εκατομμύρια μετανάστες μόνο και μόνο για να διατηρήσει το εργατικό της δυναμικό σταθερό! Ως το έτος 2050 η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να δεχτεί τουλάχιστον 350 εκατομμύρια μετανάστες απλά και μόνο για να μπορέσει να

διατηρήσει τη θέση της στην παγκόσμια οικονομική και γεωπολιτική σκακιέρα.

Αναμφίβολα η Ευρώπη χρειάζεται τους μετανάστες. Οι Ευρωπαίοι έχουν υψηλό μέσο όρο ζωής και κάνουν όλο και λιγότερα παιδιά. Δίχως τη μετανάστευση, ο πληθυσμός της Ε.Ε. των 25 κρατών-μελών θα κατακυλιήσει από τα 450 εκατομμύρια κατοίκους, που αριθμεί σήμερα, σε λιγότερα από 400 εκατομμύρια κατοίκους, και μάλιστα ηλικιωμένους κατά το 1/3, μέχρι το 2050. Πρέπει να σημειωθεί πως οι δημογραφικά φθίνουσες και γηράσκουσες κοινωνίες έχουν την τάση να καθιλώνονται στη στασιμότητα και οι οικονομίες τους να συρρικνώνονται. Αυτή θα είναι και η μοίρα μιας Ευρώπης χωρίς μετανάστες.

Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά σε σχετική ομιλία του ο γ.γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν: «Στον 21ο αιώνα οι μετανάστες χρειάζονται την Ευρώπη. Αλλά και η Ευρώπη τους έχει ανάγκη. Μια κλειστή Ευρώπη θα είναι πιο φτωχή, πιο αδύναμη και ηλικιωμένη. Μια ανοικτή Ευρώπη θα είναι πιο δίκαιη, πιο πλούσια, πιο δυνατή και νεότερη. Υπό την προϋπόθεση ότι θα διαχειριστεί με επιτυχία τη μετανάστευση».

Eurabia: θα μετατραπεί η Ευρώπη σε παράρτημα της Μέσης Ανατολής;

Η παρουσία εκατομμυρίων μουσουλμάνων μεταναστών στα εδάφη της Ευρώπης, προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία στους πολίτες της. Ο δημογραφικός καλπασμός του ισλαμικού κόσμου, που περικλείει ασφυκτικά την Ευρώπη από το νότο και την ανατολή, δημιουργεί επιπρόσθετη ανασφάλεια. Μέχρι τα μέσα του 21ου αιώνα ο πληθυσμός των μουσουλμάνων του πλανήτη μας αναμένεται να υπερδιπλασιαστεί. Την ίδια περίοδο ο πληθυσμός της χριστιανικής Ευρώπης θα μείνει στάσιμος και θα μειωθεί κατά 10-20%.

Όλο και περισσότεροι Ευρωπαίοι ανησυχούν μήπως η εγκατάσταση μουσουλμάνων μεταναστών στις ευρωπαϊκές μητροπόλεις οδηγήσει στο βαθμιαίο εξισλαμισμό της Ευρώπης. Ανησυχούν επίσης και για τη δράση των ισλαμιστικών τρομοκρατικών οργανώσεων στο έδαφος της. Η υψηλή γονιμότητα των μουσουλμάνων γυναικών, που μεταναστεύουν στην Ευρώπη, αυξάνει ακόμη περισσότερο τις

φοβίες των Ευρωπαίων για ενδεχόμενη μελλοντική δημογραφική υποταγή της γηραιάς ηπείρου από τους μουσουλμάνους.

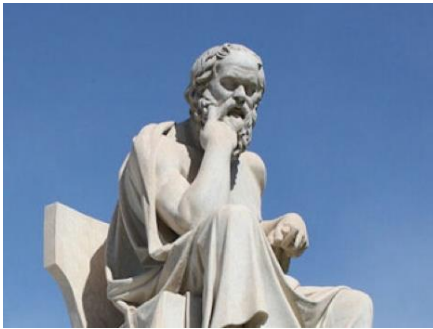
Οι φανατικοί μουσουλμάνοι μετανάστες χρησιμοποιούν τα γόνιμα σώματα των γυναικών τους, προκειμένου να εξισλαμίσουν μακροπρόθεσμα την Ευρώπη. Αυτό υποστηρίζει η γνωστή Ιταλίδα συγγραφέας Οριάννα Φαλάτσι στο νέο της βιβλίο με τίτλο Η Δύναμη της Λογικής. Σύμφωνα με την ίδια μέσα σε κάθε ευρωπαϊκή πόλη, από το Βλαδιβοστόκ μέχρι το Γιβραλτάρ, υπάρχει ήδη μια δεύτερη μουσουλμανική πόλη, όπου κυριαρχεί το Κοράνι. Ο στόχος των μουσουλμάνων μεταναστών είναι, σύμφωνα με τη Φαλάτσι, η κατάκτηση της χριστιανικής Ευρώπης εκ των έσω. Πρόκειται «για μια βαθμίδα της ισλαμικής επεκτατικής πολιτικής, για τη μοναδική τέχνη στην οποία οι γιοι του Αλλάχ ήταν πάντοτε αξεπέραστοι: η τέχνη να εισβάλουν, να κατακτούν και να υποτάσσουν». Αυτή τη φορά όμως για την κατάκτηση της Ευρώπης θα χρησιμοποιηθούν τα γόνιμα σώματα των μουσουλμάνων γυναικών, που γενούν αξιοζήλευτα: τα νεογέννητα των μουσουλμάνων φθάνουν ήδη στο 30% των γεννήσεων στις Βρυξέλλες και στο 60% στη Μασσαλία. Μ' αυτό τον τρόπο η Ευρώπη εξισλαμίζεται, μετατρέπεται σε «Ευραμπία», δηλαδή σε μια επαρχία του αραβικού κόσμου. Για την Οριάννα Φαλάτσι αυτό που πρέπει να γίνει είναι να δοθεί επιτέλους το δικαίωμα στους Δυτικούς να αμυνθούν, «αλλιώς είναι χαμένοι».

Ίσως τελικά η Ευρώπη του 21ου αιώνα να αποδειχθεί μια πετυχημένη χριστιανο-ισλαμική σύνθεση στη βάση του αλληλοσεβασμού και της δημοκρατίας. Υπάρχει όμως και η περίπτωση όλες οι ευρωπαϊκές χώρες να διαιρούνται σε χριστιανικές και μουσουλμανικές κοινότητες. Το ότι θα φορέσει η Ευρώπη «φερετζέ» αυτό είναι μαθηματικά βέβαιο. Το μόνο που μένει να απαντηθεί είναι σε τι ποσοστό κι αν κάτι τέτοιο μεταμορφώσει τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Γιώργος Στάμκος

Πηγή: <https://www.e-telescope.gr/>

21. Σωκράτης της Αμαλίας Ηλιάδη

Ένας από τους μεγαλύτερους φιλοσόφους της αρχαίας Ελλάδας (Αθήνα 470 ή 469-399 π.Χ.). Γιος ενός γλύπτη και μίας μαιάς, ο Σωκράτης πρέπει να είχε κάποια οικονομική άνεση, όπως αποδεικνύει το γεγονός ότι πέρασε όλη τη ζωή αδιαφορώντας για τα οικονομικά ζητήματα (από εδώ πηγάζουν και όλα τα ανέκδοτα για τους καβγάδες με τη γυναίκα του Ξανθίππη) και το ότι πολέμησε γενναία ως οπλίτης (είχε επομένως τα μέσα να προμηθευτεί το δαπανηρό οπλισμό που χρησιμοποιούσαν οι πολεμιστές αυτοί) στις μάχες της Ποτιδαιας το 429, της Δήλου το 424 και της Αμφίπολης το 422, στην πρώτη φάση του Πελοποννησιακού πολέμου.

Αυτές ήταν, όπως φαίνεται, οι μόνες φορές που ο Σωκράτης απομακρύνθηκε από την πόλη του και πέρασε την υπόλοιπη ζωή του προσπαθώντας να ασκήσει πάνω στους συμπολίτες του την τέχνη εκείνη της «μαιευτικής», που η μητέρα του ασκούσε στις γυναίκες. Η δραστηριότητα αυτή τον απορρόφησε τελείως και δε θέλησε ποτέ, από προσωπικές πολιτικές πεποιθήσεις, να συμμετάσχει στην πολιτική ζωή της εποχής του (ο Σωκράτης δικαιολογούνταν με τον ισχυρισμό ότι του το απαγόρευε το «δαιμόνιον» του, ειρωνική, κατά ένα μέρος, και σοβαρή, κατά ένα άλλο, προσωποποίηση της συνείδησής του). Μόνο δύο φορές βρέθηκε στην ανάγκη να αναλάβει δημόσια καθήκοντα: μία φορά, επί δημοκρατικού καθεστώτος, όταν, ως επιστάτης των πρυτάνεων, αντιτάχθηκε στη συνοπτική καταδίκη των στρατηγών, που νίκησαν στις Αργινούσες (406 π.Χ.), οι οποίοι είχαν κατηγορηθεί ότι δεν έσωσαν τους ναυαγούς. Τη δεύτερη φορά, την εποχή των Τριάκοντα Τυράννων, όταν αρνήθηκε να γίνει συνένοχος στην πολιτική δολοφονία κάποιου Λέοντα από τη Σαλαμίνα. Και

στις δύο περιπτώσεις ο Σωκράτης διέτρεξε μεγάλο κίνδυνο και σώθηκε μόνο από τις πολιτικές μεταβολές που είχαν μεσολαβήσει. Η διάσταση αυτή, μεταξύ του Σωκράτη και της πολιτικής ζωής της πόλης (ανεξάρτητα από το πολιτικό καθεστώς που υπήρχε) έγινε βαρύτερη και οριστική μετά την αποκατάσταση του δημοκρατικού καθεστώτος: διατυπώθηκε εναντίον του η κατηγορία ότι δεν πιστεύει στους θεούς της πόλης και ότι διαφθείρει τους νέους. Κηρύχτηκε ένοχος και καταδικάστηκε να πει το κώνειο. Ο Πλάτων στην «Απολογία», στον «Τρίτωνα» και στο «Φαίδωνα» απαθανάτισε τις φράσεις της δίκης, την άρνηση του Σωκράτη να αποφύγει την καταδίκη και τις τελευταίες στιγμές του, υψώνοντας τον σε παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο ο φιλόσοφος αντιμετωπίζει το θάνατο από αγάπη προς τη δικαιοσύνη και συνέπεια προς τη συνείδησή του.

Ένα γεγονός τόσο εντυπωσιακό και με την πρώτη ματιά τόσο άδικο ώστε να φαίνεται παράλογο (πολύ περισσότερο όταν έχει κανείς υπόψη του τις μετριοπαθείς και διαλλακτικές τάσεις που, γενικά, ακολουθούσε το καθεστώς που τον καταδίκασε), πρέπει να μπορεί να βρει την εξήγηση του, αν όχι μια πραγματική δικαιολογία, στις σχέσεις του Σωκράτη με την πόλη του και, με μια λέξη, στη φιλοσοφία της εποχής του.

Αλλά ακριβώς εδώ βρίσκεται το πρόβλημα: ο Σωκράτης δεν έγραψε τίποτε και όλα όσα ξέρουμε για αυτόν τα ξέρουμε από άλλους: κυρίως από τον Πλάτωνα που παρουσίασε τον Σωκράτη πρωταγωνιστή σε όλους σχεδόν τους φιλοσοφικούς διαλόγους του, από τον Ξενοφώντα, που του αφιέρωσε μερικά έργα του για να εξάρει τις προσωπικές πολιτικές και θρησκευτικές αρετές του, από τον Αριστοτέλη, που σε μερικές ενδείξεις που συνάγονται από τα έργα του τείνει να τον παρουσιάσει ως τον άνθρωπο που ανακάλυψε τους επαγωγικούς συλλογισμούς και τη θεωρία των αριθμών, από τον Αριστοφάνη, που στις «Νεφέλες» του (όταν ο Σωκράτης ζούσε ακόμα) μας δίνει μια σκληρή και υπερβολική γελοιογραφία του, βάζοντάς τον στο ίδιο επίπεδο με τους θεωρητικούς της νέας επιστήμης και με τους σοφιστές. Πρόκειται για παρουσιάσεις του Σωκράτη συχνά διασκεδαστικές ή που, οπωσδήποτε, δε συμφωνούν

απόλυτα με την πραγματικότητα ή και μεταξύ τους, και οι οποίες γίνονται ακόμα χειρότερες από τη διαφορά των συγκρουόμενων τάσεων μεταξύ των άμεσων μαθητών του, των λεγόμενων «σωκρατικών ελασσόνων». Καταλαβαίνουμε έτσι γιατί το «σωκρατικό πρόβλημα» συγκίνησε τα πνεύματα και προκάλεσε τις συζητήσεις ιστορικών και φιλοσόφων από την εποχή του Αριστοτέλη ως τις μέρες μας: κάθε εποχή παρουσίασε μια εικόνα του Σωκράτη κατά τη δική της εικόνα και ομοίωση, περνώντας από τις πιο υπερβολικές υμνολογίες (ας θυμηθούμε το Sancta Socrates, oar pro obis- «άγιο Σωκράτη, πρέσβευε υπέρ ημών» του Έρασμου) στις πιο απόλυτες υποτιμήσεις: διαφορές εκτιμήσεων που τις έκανε δυνατές το κριτήριο υπογραμμίσσεως των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των πηγών και της προτίμησης της μίας αντί της άλλης. Έτσι γίνεται κατανοητό και το ότι μερικοί έφτασαν στο συμπέρασμα ότι είναι αδύνατο να μάθουμε τον «ιστορικό» Σωκράτη και ότι μπορούμε μόνο να γνωρίσουμε το πλήθος των «σωκρατικών θρύλων».

Ένας τέτοιος σκεπτικισμός όμως πρέπει οπωσδήποτε να απορριφτεί με βάση τα όσα μπόρεσε να διαπιστώσει η ιστορική και η φιλολογική κριτική: η μαρτυρία του Αριστοτέλη εξαρτάται ουσιαστικά από μια ερμηνεία των όσων λέει ο Πλάτων και από τις συζητήσεις που γίνονταν μέσα στην Ακαδημία, η μαρτυρία του Ξενοφώντα, αν εξαιρέσει κανείς τα δύο πρώτα κεφάλαια των Απομνημονευμάτων, ανάγεται πιθανώς σε μια εποχή περίπου τριάντα χρόνια μετά το θάνατο του Σωκράτη και ο συγγραφέας τους δε διακρίνεται για την κατανόηση των φιλοσοφικών προβλημάτων, και στη μαρτυρία του Αριστοφάνη τέλος, ο Σωκράτης είναι ένα σύμβολο, όσο και αν μερικά χαρακτηριστικά τον κάνουν να αναγνωρίζεται εύκολα. Επομένως δε μένει παρά μόνο ο Πλάτων και ο Πλάτων των «νεανικών» η «σωκρατικών» διαλόγων: πρόκειται βέβαια, ακόμα μια φορά, για ένα Σωκράτη «ερμηνευμένο», αλλά είναι μια ερμηνεία που συνεπάγεται επίσης αποδοχή και υπεράσπιση και γι' αυτό ιστορικά αξιόπιστη. Τα λόγια που ο Πλάτων βάζει στο στόμα του Σωκράτη στο δικαστήριο και στη φυλακή δεν μπορεί να είναι επινοήσεις (πολλά πρόσωπα τα είχαν ακούσει και δεν τα διέψευσαν ποτέ) και στα λόγια αυτά

μπορούμε να διακρίνουμε τη φιλοσοφία και την ομολογία πίστης του Σωκράτη.

Ο Σωκράτης έχει τον ίδιο εκείνο υποκειμενισμό, που είναι το χαρακτηριστικό των σοφιστών. Κάθε ένας πιστεύει ως αληθινό μόνο εκείνο που φαίνεται αληθινό στη δική του σκέψη. Ο ίδιος ο Σωκράτης βεβαίως πως άφησε να πειστεί μόνο από το συλλογισμό εκείνο που του φαινόταν ο καλύτερος έπειτα από πλήρη κριτική εξέταση. Αλλά ακριβώς η απαίτηση αυτή της πλήρους κριτικής εξέτασης κάνει το Σωκράτη να ξεπερνά τη σοφιστική συμπεριφορά γιατί δε δέχεται ότι οι γνώμες των άλλων είναι μόνο δυσκολίες που πρέπει να υπερνικηθούν με κάθε τρόπο και ότι εκείνοι που τις υποστηρίζουν πρέπει να θεωρούνται μόνο ως αντίπαλοι που πρέπει να νικηθούν σε ένα ρητορικό αγώνα ή ως αφελείς που μπορούν να γοητευτούν με ωραία λόγια. Δεν μπορούμε επομένως να είμαστε βέβαιοι για τη δική μας αλήθεια πριν τη φέρουμε αντιμέτωπη με τις αλήθειες των άλλων. Έτσι, κοντά στο δικαίωμα του καθενός να υποστηρίζει τη δική του άποψη, γεννιέται και το καθήκον να καταλαβαίνει τις απόψεις του άλλου: εκείνο το καθήκον της εξέτασης, της συζήτησης, του διαλόγου που ο Σωκράτης εκτέλεσε σε όλη τη ζωή του, και που θεωρούσε υπέρτατο καθήκον του ανθρώπου και ταυτόχρονα το ύψιστο αγαθό.

Συζήτηση σημαίνει συνεργασία σε μία κοινή αναζήτηση της αλήθειας: ο Σωκράτης είναι βέβαιος ότι μόνο από έναν αληθινό φιλοσοφικό διάλογο μπορούν να προέλθουν κοινές αξίες και αλήθειες, δηλαδή καθολικές, συγχρόνως δεν έχει τη δογματική αντίληψη ότι αυτός κατέχει αυτές τις αξίες και τις αλήθειες. Με την έννοια αυτή, το μόνο που ξέρει είναι ότι δεν ξέρει τίποτε («ουδέν οίδα») και ακριβώς για τον λόγον αυτό θέλει να αναζητήσει, να εξετάσει, να συζητήσει και μπροστά στη φαινομενική αλλά όχι πραγματική σοφία των συνομιλητών του, η γνώση του ότι δεν ξέρει, γίνεται η πηγή της πιο αποτελεσματικής μορφής της σωκρατικής ειρωνείας.

Γύρω από τη βασική αυτή θέση αναπτύσσονται και αποχτούν σημασία οι άλλες θεωρίες, που μπορούμε να του αποδώσουμε με μεγαλύτερη βεβαιότητα. Και κυρίως εκείνη με την οποία «κανένας δεν κάνει

κακό θεληματικά» («ουδείς εκών κακός») επειδή δηλαδή του αρέσει να κάνει το κακό, καθέννας ενεργεί σύμφωνα με τις πεποιθήσεις του και κάνει εκείνο που θεωρεί για τον εαυτό του καλό. Αν κάνει κακό, αυτό οφείλεται αποκλειστικά στο γεγονός ότι δεν ξέρει ποιο είναι το αληθινό καλό για τον εαυτό του, αφού, αν το ήξερε, η θέλησή του και η επιθυμία του θα επηρεάζονταν ακατανίκητα απ' αυτό, γιατί το καλό δεν μπορεί να μη φαίνεται ως αυτό που είναι προτιμότερο περισσότερο από όλα. Η αρχή αυτής της έλξης που ασκεί το καλό, από τη μια πλευρά δεν είναι τίποτε άλλο από την επιβεβαίωση του καθήκοντος να καταλαβαίνουμε και από την άλλη η βάση της σωκρατικής θεωρίας της ταυτότητας γνώσης και αρετής και της αναγωγής όλων των επιμέρους αρετών σε γνώση του καλού και του κακού γενικά. Κι απ' αυτό πηγάζει και η άλλη θέση, ότι είναι καλύτερο να υφίστασαι παρά να διαπράττεις αδικία, με την οποία ο Σωκράτης δικαιολογεί την επίμονη άρνησή του να αποφύγει τη δίκη και την καταδίκη.

Για τις ιδέες του αυτές, για τη συνέπεια με την οποία τις εφάρμοσε στην πράξη, ο Σωκράτης παρουσιάστηκε πάντα ως μία από τις κεντρικές φυσιογνωμίες της ιστορίας της σκέψης, ένα ιδεώδες σοφίας και κριτικού πνεύματος, που η ανθρώπινη συνείδηση δεν έπαψε ποτέ να αναζητά.

Πηγή: <https://www.e-telescope.gr/>

22. «Η παρακμή του αστικού πολιτισμού» του Παναγιώτη Κονδύλη

Απ' το βιβλίο: Παναγιώτης Κονδύλης, **Η παρακμή του Αστικού Πολιτισμού**, σελ. 268-273, 1991, εκδ. Θεμέλιο.

Η πολιτισμική επανάσταση της δεκαετίας του 1960 και του 1970 αγκάλιασε —κι αυτό είναι ενδεικτικό— όσα έθνη είχαν προχωρήσει περισσότερο στον δρόμο προς τη μαζική δημοκρατία και άφησε στη ζωή τους ίχνη εξ ίσου βαθιά όσο και οι ίδιες οι αιτίες

της πολιτισμικής επανάστασης. Στην επανάσταση τούτην εκφραζόταν η ανάγκη της ωριμασμένης στο μεταξύ μαζικής δημοκρατίας να απαλλαγεί από τα κοινωνικά, ιδεολογικά και ψυχολογικά κατάλοιπα της αστικής εποχής και, αντίστοιχα, να βοηθήσει την αποσαφήνιση και την επιβολή των στάσεων ζωής και των νοοτροπιών εκείνων που ανταποκρίνονται περισσότερο στον τρόπο λειτουργίας της μαζικής δημοκρατίας. Αυτό βέβαια γίνεται προφανές μονάχα όταν κανείς δεν πάρει στην ονομαστική τους αξία τα φλογερά συνθήματα της πολιτισμικής επανάστασης, αλλά ερευνήσει την αντικειμενική τους λειτουργία και επίδραση πάνω σε φίλους και εχθρούς. Μια μακροπρόθεσμη συνέπεια της πολιτισμικής επανάστασης μεταξύ άλλων είναι και η σημερινή συζήτηση για το μεταμοντέρνο, στην οποία επίσης εκφράζονται, με λόγους λίγο ή πολύ υψιπετείς, επιθυμίες και ιδεολογήματα της ωριμασμένης και ολότελα αποκομμένης πια από την αστική σκέψη μαζικής δημοκρατίας. Οι σκοποί της κανονιστικά εννοούμενης μεταμοντέρνας τάσης — προ παντός η κατάργηση των άλλοτε δεσμευτικών ιεραρχιών, οι οποίες καθαγιάζονταν με την κυριαρχία του Λόγου και της ταυτότητας πάνω στη φαντασία και στη διαφορά, η γεφύρωση του χάσματος ανάμεσα σε κουλτούρα των ελίτ και κουλτούρα της μάζας, η διεύρυνση των δυνατοτήτων της συνείδησης πέρα από το απολλώνειο στοιχείο και προς την κατεύθυνση του διονυσιακού κτλ.— ανήκουν αρχικά στις ιδέες της πολιτισμικής επανάστασης και απλώς θεωρητικοποιήθηκαν μετά την εξασθένησή της, εν μέρει για να εξαγιασθούν και εν μέρει για να ενεργοποιηθούν και πάλι.

Αλλά και η πολιτισμική επανάσταση υπήρξε με τη σειρά της όχι μόνον εμπροσθοφυλακή, αλλά και οπισθοφυλακή. Αποτελούσε βέβαια ένα χωνευτήρι, μέσα στο οποίο συντήχθηκαν πολύ διαφορετικές παλαιότερες και νεότερες ή πρόσφατες τάσεις, αν όμως κατασκευάσουμε έναν πλασματικό μέσο όρο των ιδεών και των στάσεων που εκπροσωπήθηκαν εντός της, τότε μπορούμε να σύρουμε μια ευθεία γραμμή ανάμεσα σ' αυτήν και στην πρωτοπορία. Βέβαια, η πολιτισμική επανάσταση αγκάλιασε μάζες που ούτε να τις ονειρευθεί δεν μπορούσε η πρωτοπορία, ωστόσο από την άλλη πλήρωσε την

εξάπλωσή της με απώλειες ως προς τη λογική συνοχή και το βάθος, έτσι ώστε μπορεί να χαρακτηριστεί εν μέρει ως εκχυδαϊσμός της πρωτοπορίας υπό τις συνθήκες της μαζικά καταναλωτικής μαζικής δημοκρατίας. Όπως η πρωτοπορία, έτσι και η πολιτισμική επανάσταση θέλησε να παρουσιασθεί, επιδεικτικά και συνειδητά, ως φόβητρο των αστών, ως σκόπιμη και συνεπής αντιστροφή όλων, όσα θεωρούνταν ως «αστικά». Η ανοιχτή περιφρόνηση προς τους «καλούς τρόπους» και οι προκλητικές εμφανίσεις συμπορεύθηκαν με μη συμβατικές προτιμήσεις στο ντύσιμο και στην τροφή, με τη μετατόπιση του κέντρου βάρους της ζωής από την ημέρα στη νύχτα, με την αδιαφορία απέναντι στην ακρίβεια και στις τακτικές συνήθειες εργασίας — και επί πλέον με την κατ' αρχήν συμπαθητική τοποθέτηση προς όλα, όσα σύμφωνα με τα αστικά κριτήρια θεωρούνταν ως έγκλημα ή διαστροφή, καθώς και με ανορθολογιστικές αντιλήψεις, οι οποίες διαδόθηκαν στο πλαίσιο της αναζήτησης του γνήσιου ή του αρχέγονου και της πάλης για υπέρβαση όλων των τεχνητών ορίων. Όλες αυτές οι στάσεις και οι ιδέες συμπυκνώθηκαν στην πρωτοκαθεδρία της αρχής της ηδονής, όπου η ηδονή, σε συμφωνία με την οικονομία της κατανάλωσης, δεν εμφανίζεται ως άξιος μισθός μιας φιλόπονης και καλά οργανωμένης ζωής, παρά μάλλον ως αδιαμεσολάβητη υπαρξιακή κορύφωση, η οποία θα πρέπει να επαναλαμβάνεται όσο γίνεται συχνότερα· η ηδονή είναι λοιπόν στοιχειακό και πρωτογενές ενέργημα, όχι αποζημίωση για προηγούμενες στέρσεις και για την παραίτηση από την άμεση ικανοποίηση. Στην ομολογία πίστεως προς αυτήν την αρχή της ηδονής αντιστοιχούσε το αίτημα μιας αυτοπραγμάτωσης, η οποία ελάχιστα κοινά σημεία είχε με τον επίπονο δρόμο προς την ωρίμανση του χαρακτήρα και του πνεύματος, όπως τον περιέγραφε το αστικό *Bildungsroman*. Η ηδονή και η αυτοπραγμάτωση όφειλαν να πραγματοποιηθούν και να βιωθούν εδώ και τώρα, εφ' όσον μάλιστα αυτοπραγμάτωση σήμαινε πρώτα-πρώτα την ανάπτυξη της ικανότητας να βιώνει κανείς το άμεσο άμεσα και αυθόρμητα. Το Εγώ, όταν αυτοπραγματώνεται μ' αυτόν τον τρόπο, μπορεί βέβαια να συγκεντρωθεί σ' ότι είναι άμεσο,

όμως ακριβώς αυτές οι διαδοχικές και συνεχώς διακοπτόμενες συγκεντρώσεις του στερούν τον «χαρακτήρα», με την αστική έννοια του όρου. Η αυτοπραγμάτωση ζητείται λοιπόν εδώ ακριβώς μέσα σε ό,τι από τη σκοπιά της αστικής έννοιας της προσωπικότητας θεωρείται ως πλήρης διάλυση του Εγώ, ενώ από τη σκοπιά της πολιτισμικής επανάστασης εκλαμβάνεται ως διεύρυνση του Εγώ, χάρη στην κατάργηση των ορίων ανάμεσα σε Λόγο και φαντασία, φυσιολογική κατάσταση και τρέλα. Η συγγένεια αυτών των αντιλήψεων με ιδέες φουτουριστικές, ντανταϊστικές και σουρρεαλιστικές είναι πρόδηλη. Όπως η πρωτοπορία, έτσι και η πολιτισμική επανάσταση διόλου δεν πίστευε ότι το τέλος του αστικού Εγώ θα συνεπέφερε το τέλος της ικανότητας του ανθρώπου να βιώνει και να ζει· αντίθετα, το τέλος του αστικού Εγώ χαιρετίστηκε ως τέλος της καταπίεσης του Εγώ και ως αρχή της εκδίπλωσης των γνήσιων και πρωταρχικών καταβολών του. Ακριβώς η ανθρωπολογική πίστη στην ύπαρξη τέτοιων καταβολών εξηγεί την αγάπη των πλείστων ρευμάτων της πολιτισμικής επανάστασης για τα θεωρήματα της αλλοτρίωσης κτλ.

Η οργανική συνάφεια μεταξύ πρωτοπορίας και πολιτισμικής επανάστασης καταφαίνεται εξ ίσου και στη συμμετρική εσωτερική αντιφατικότητα και των δυο τους. Γνωρίζουμε ότι η αντιαστική τοποθέτηση της πρωτοπορίας εκφράστηκε τόσο στην εξύμνηση όσο και στην καταδίκη της μηχανής και της τεχνικής ορθολογικότητας, τόσο στον έπαινο της ψυχρής γεωμετρικής κατασκευής όσο και στο αίτημα για απελευθέρωση της δημιουργικότητας των συνειρμικών λειτουργιών της φαντασίας — και γνωρίζουμε επίσης ότι η φαινομενική αυτή αντίφαση είχε τη δική της εσωτερική λογική, εφ' όσον τα δύο σκέλη της αντιστοιχούσαν στις δύο βασικές επόψεις του μαζικοδημοκρατικού τρόπου σκέψης και ζωής, στον οποίο ανήκουν τόσο η τεχνική ορθολογικότητα όσο και η ηδονιστική στάση. Στο πλαίσιο της πολιτισμικής επανάστασης το μοτίβο της υποκειμενικής αυτοπραγμάτωσης συνδέθηκε συχνά με μιαν απόρριψη της τεχνικής ορθολογικότητας και με μια λαχτάρα για ολόκληρες και κοινοτικές μορφές ζωής. Ο αντικαπιταλιστικός και αντιαστικός ρομαντισμός εκφράστηκε στην

προσδοκία και στην επιθυμία μιας αντικατάστασης του στενού πνεύματος του συναγωνισμού και του κέρδους από την ανθρώπινη ευαισθησία και τη διευρυμένη συνείδηση· η αναδρομή σε εξωτικά πρότυπα, όπως π.χ. οι διάφορες μορφές ανατολικής σοφίας, καθώς και ο συγκρητισμός κάθε λογής πανθειστικών, παμψυχιστικών ή βιταλιστικών μυστικισμών σκόπευαν να αποδείξουν την πεποίθηση ότι υπάρχουν πραγματικές εναλλακτικές λύσεις προς τον ξεστρατισμένο δυτικό ορθολογισμό. Μια άλλη βασική τάση της πολιτισμικής επανάστασης, την οποία κυρίως εκπροσωπούσαν διανοούμενοι επηρεασμένοι από τον μαρξισμό, συνηγορούσε αντίθετα υπέρ της τεχνικής προόδου με την έννοια της ολοκλήρωσης του σχεδίου του Διαφωτισμού – αλλά το έκανε με την επιφύλαξη ότι η τεχνική-εργαλειακή ορθολογικότητα δεν επιτρέπεται να παραγνωρίζει ή να επικαλύπτει τις κανονιστικές επιταγές του Λόγου· η βιομηχανία και η τεχνική καταφάσκονταν λοιπόν στον βαθμό που θα μπορούσαν να παράσχουν μέσα για την ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας. Όμως και η αριστερή πτέρυγα του κινήματος της πολιτισμικής επανάστασης κατανοούσε την ανάπτυξη αυτήν όχι κυρίως με την έννοια του ανθρωπιστικού ιδεώδους, όπως γινόταν ακόμα στο αρχικό μαρξιστικό πλαίσιο, αλλά την προσέγγιζε προς το ιδεώδες της αυτοπραγμάτωσης, όπως το διακήρυσσαν οι μη μαρξιστές εκπρόσωποι της πολιτισμικής επανάστασης. Τούτο το άνοιγμα προς τον ατομικιστικό ηδονισμό (που συχνά αναμείχθηκε κατά τρόπο αλλόκοτο με μορφές ασκητισμού και αυταπάρησης στους κύκλους διαφόρων θρησκευτικών και πολιτικών αιρέσεων) καθώς και η αναπόφευκτη αοριστία ως προς τον προσδιορισμό του περιεχομένου του κανονιστικού εκείνου Λόγου, ο οποίος θα επιτηρούσε και θα κατηύθυνε την τεχνική ορθολογικότητα, εξασθένισαν βέβαια την πρακτική σημασία της κατ' αρχήν κατάφασης της τεχνικής προόδου και είχαν ως συνέπεια μιαν αλλοίωση ή παραποίηση των γενικά υιοθετημένων μαρξιστικών ιδεών, όπως άλλωστε έδειξε και η στροφή προς τον επαναστατικό βολουνταρισμό και ακτιβισμό. Με δεδομένη αυτήν την αμφιρρέπεια ως προς την αποδοχή της τεχνικής προόδου, ακόμη κι όταν η αποδοχή αυτή ήταν γεγονός, μπορούμε να

διαπιστώσουμε ότι η πολιτισμική επανάσταση στο σύνολό της, όπως άλλωστε και η πρωτοπορία, συνέβαλε στη διαμόρφωση της ώριμης μαζικής δημοκρατίας όχι με την προώθηση ενός (μετααστικού) τεχνικού-ορθολογικού πνεύματος, παρά μάλλον με την ιδεολογική νομιμοποίηση και με την πρακτική συγκεκριμενοποίηση των ηδονιστικών στάσεων. Μ' αυτόν τον τρόπο μπόρεσε βέβαια να επηρεάσει σημαντικά τόσο τη γενική κοινωνική συνείδηση σε σχέση με το πρόβλημα της τεχνικής ορθολογικότητας όσο και την εργασιακή οργάνωση της ορθολογικότητας τούτης.

Το αντιαστικό ήθος και έθος της πολιτισμικής επανάστασης, το οποίο το συμμεριζόταν με την πρωτοπορία, πρόβαλλε με τέτοια ορμητικότητα, επειδή οι φυσικοί φορείς του κινήματος προέρχονταν από κοινωνικές ομάδες που ως εκ του χαρακτήρα τους αντιτίθενται περισσότερο στις αστικές συνήθειες ζωής και εργασίας, έχοντας την τάση να υποψιάζονται για κομφορμισμό την αστική αντίληψη για την τάξη και την πειθαρχία. Οι ομάδες αυτές ήταν τμήματα της νεολαίας και (προς παντός νεότεροι) διανοούμενοι. Είναι περισσότερο από αμφίβολο αν στους προγενέστερους κοινωνικούς σχηματισμούς οι ομάδες αυτές θα μπορούσαν ποτέ να αναπτύξουν τέτοιο κοινωνικό δυναμισμό και ν' αποκτήσουν τέτοια κοινωνική επιρροή. Στις συνθήκες της μαζικής δημοκρατίας αυτό έγινε δυνατό επειδή σε γενικές γραμμές άλλαξε ριζικά η λειτουργία της νεολαίας και της γνώσης μέσα στον μηχανισμό της οικονομίας και στο σύστημα της κοινωνικής εργασίας. Στα προηγούμενα (κεφ. IV, 3) εξηγήσαμε ότι η καινούργια θέση και περιωπή της νεολαίας μέσα στη μαζική δημοκρατία σε τελική ανάλυση οφείλεται στην αδιάκοπη εξέλιξη της εργασιακής τεχνικής και οργάνωσης, η οποία παραμερίζει τα σεβάσματα πλεονεκτήματα της πείρας και της ηλικίας, απαιτώντας στη θέση τους την ικανότητα γρήγορης προσαρμογής, την ενεργητικότητα και την αποφασιστικότητα. Κοντά σε μορφές εργασίας εξαρτημένες από τις γνώσεις του σύγχρονου τεχνικού δημιουργήθηκαν όμως, προ παντός στον τομέα των υπηρεσιών, και άλλες, για τις οποίες ήταν απαραίτητες οι γνώσεις των διανοουμένων (ό,τι κι αν μπορεί να σημαίνουν οι τέτοιες γνώσεις)· την πρώτη θέση ανάμεσά τους την

έχουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τόσο εξ αίτιας της σημασίας τους για την επαγγελματική και κοινωνική κατάσταση του σημερινού διανοουμένου όσο και εξ αιτίας της επιρροής τους πάνω στη διαμόρφωση της κοινωνικής συνείδησης. Η διπλή ανατίμηση της νεολαίας και της γνώσης βρήκε τη συγκεκριμένη κοινωνική της έκφραση στην αλματώδη αύξηση του αριθμού των φοιτητών, η οποία δημιούργησε για πρώτη φορά τις πραγματικές προϋποθέσεις για την εμφάνιση ενός μαζικού πολιτισμικού κινήματος με υψηλότερες πνευματικές αξιώσεις. Ανάλογα κινήματα πριν από τον πρώτο και τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο περιορίστηκαν στους υιούς και στις θυγατέρες των ανωτέρων στρωμάτων δίχως αξιόλογη απήχηση στους νεαρούς υπαλλήλους και εργάτες· αντίθετα, η αύξηση του αριθμού των παιδιών από φτωχότερες οικογένειες μέσα στη φοιτητική νεολαία έριξε άμεσα γέφυρες ανάμεσα στην πολιτισμική επανάσταση της δεκαετίας του 1960 και του 1970 και σε ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού. Ωστόσο η φοιτητική νεολαία διόλου δεν στάθηκε ο μόνος ή και ο αρχικός καν φορέας της πολιτισμικής επανάστασης μέσα στο σύνολο της νεολαίας. Πριν ακόμα από τα φαινόμενα της μαζικοποίησης και επίσης πριν ακόμα από τα πρώτα σαλέματα της πολιτισμικής επανάστασης στα πανεπιστήμια, άλλοι κύκλοι της νεολαίας, όπως π.χ. η λεγόμενη γενιά των *beat*, αναζητούσαν έναν εναλλακτικό τρόπο ζωής. Εδώ δεν ενδιέφεραν οι λεπτολογίες των διανοουμένων· το κατεστημένο, οι οικογενειακοί δεσμοί και η σταδιοδρομία απορρίπτονταν άμεσα και στοιχειακά, και εξ ίσου άμεση και στοιχειακή ήταν η επιδίωξη απόκτησης νέων εμπειριών μέσω του γενετήσιου έρωτα, των ναρκωτικών και της βίας. Οι *hippies* είχαν ήδη μιαν εμβρυώδη ιδεολογία, στο επίκεντρο της οποίας θρυσκόταν η επιστροφή στη φύση, η απόρριψη της τεχνικής και της βίας καθώς και η μυστικιστική διεύρυνση της συνείδησης. Γενικά μπορεί να λεχθεί ότι τα μέλη της περιθωριακής κουλτούρας της νεολαίας που προέρχονταν από μεσαία και ανώτερα στρώματα ενδιαφέρονταν περισσότερο για τα έντονα εσωτερικά βιώματα, ενώ απεναντίας οι νέοι πληθειακής καταγωγής, όπως λ.χ. οι *skinheads* και οι *hooligans* των γηπέδων, προσπαθούσαν να

πετύχουν την κατάργηση των αστικών συμβάσεων και την άμεση απελευθέρωση με την ανοιχτή σύγκρουση και με την άσκηση βίας.

Παρά τον εσωτερικό ιδεολογικό και κοινωνικό της διαφορισμό, η πολιτισμική επανάσταση είχε τον μεγάλο κοινό σκοπό να πραγματώσει την «αντιδομή» ή τη «μηδενική δομή», δηλαδή να δημιουργήσει μορφές κοινότητας, μέσα στις οποίες θα εξέλειπε η ιεράρχηση των ανθρώπων και των αξιών, όπως την εφάρμοζε το κατεστημένο. Τέτοιες κοινότητες μπορούσαν να 'ναι πολιτικές ή πολιτιστικές οργανώσεις, ομάδες εργασίας ή συγκατοίκησης, παρέες στα όρια της νομιμότητας ή και παροδικές συνομαδώσεις, όπως λ.χ. το κοινό μιας συναυλίας ροκ. Η είσοδος σ' αυτές δεν είχε κατ' αρχήν σχέση με το επάγγελμα, την κοινωνική θέση ή το φύλο, δηλαδή γινόταν ως ελεύθερη πράξη του άτομου, το οποίο μ' αυτόν τον τρόπο αποκτούσε (καινούργια) ταυτότητα. Το εξισωτικό αίτημα της «αντιδομής» και της «μηδενικής δομής» το εμπόδιζε βέβαια να υλοποιηθεί η έμπρακτη επιβολή ενός ηγέτη, η λατρεία ενός «σταρ» ή η έμπληξη πίστεως επίκληση των ιερέων και των προφητών της επανάστασης, όμως αυτό ή παραβλεπόταν εντελώς ή δεν θεωρούνταν ως αποφασιστικό μειονέκτημα, εφ' όσον ο παραμερισμός της παλιάς «δομής» φαινόταν να εγγυάται από μόνος του τη δυνατότητα της αυτοπραγμάτωσης. Δομή σήμαινε όριο και περιορισμός, επομένως η καταστροφή της ισοδυναμούσε *ipso facto* με τη δημιουργία ενός ελεύθερου χώρου για εκδίπλωση του αυθορμητισμού και της δημιουργικότητας. Σημαντικό και χαρακτηριστικό είναι τώρα ότι ο ορμητικός πόθος παραμερισμού της δομής και πραγμάτωσης της αντιδομής ή της μηδενικής δομής θέλει να εκφρασθεί μέσα από το ίδιο το σώμα. Το κάνει με τη μουσική του ροκ λ.χ. ή με τον χορό ως ελεύθερη κίνηση, όπου το άτομο μπορεί να πετάξει από πάνω του δεσμά, να αρθρώσει μια διαμαρτυρία ή να αποφορτισθεί ακριβώς μέσα στην ένταση. Η αποκοπή της κουλτούρας των νέων από το αστικό απολλώνειο στοιχείο και η στροφή της προς το διονυσιακό, ακριβώς μέσα στην αναζήτηση της επαρκούς σωματικής έκφρασης της αντιδομής ή της μηδενικής δομής, φθάνει στο αποκορύφωμά της με την καινούργια τοποθέτηση απέναντι στη βία και

στη γενετήσια σχέση. Και οι δύο αυτές φαίνονται τώρα ως τουλάχιστον δυνητική εκδήλωση αυθορμητισμού και ελευθερίας, δυναμισμού και υπέρβασης στενών συμβατικών περιορισμών. Η πολιτικοποιημένη πτέρυγα της πολιτισμικής επανάστασης ασκεί βέβαια τη λατρεία της βίας μονάχα σε συνάφεια με επαναστατικές η πολιτικά εμπνευσμένες τρομοκρατικές πράξεις, όμως εδώ συχνά απλώς θεωρητικοποιείται ό,τι δεχόταν και εφαρμόζε δίχως βαθυστόχαστες εκλογικές η βία των απολιτικών πληθείων της περιθωριακής κουλτούρας: ό,τι δηλαδή η βία πραγματοποιεί με τον αμεσότερο δυνατό τρόπο το επιθυμητό υπαρξιακό ξέσπασμα και ξεπέταγμα, ό,τι ως αυτοτελής πράξη ανεξάρτητα από στρατηγικές και αποτελέσματα έχει απελευθερωτική επήρεια και ό,τι τέλος μπορεί να επιφέρει την κάθαρση του κοινωνικού δράματος. Ανάλογα αιτιολογήθηκε και η αποθέωση της γενετήσιας σχέσης από μέρος της πολιτισμικής επανάστασης, η οποία στο ζήτημα αυτό υιοθέτησε και επεξεργάστηκε μοτίβα ήδη διαμορφωμένα στον λογοτεχνικό μοντερνισμό και στην πρωτοπορία. Πρώτα-πρώτα η γενετήσια σχέση θεωρήθηκε ως ο κατ' εξοχήν τομέας όπου μπορούσε να επιτελεσθεί μέσα στο επιθυμητό επικοινωνιακό πλαίσιο η αυτοανακάλυψη και η αυτοπραγμάτωση η ελεύθερη εκδίπλωση του σώματος και των ψυχορμήτων θα έδινε το έρεισμα για να παραμερισθεί η ηθική της αυτουπέμβασης και η ανθρωπολογία του Λόγου. Σ' αυτήν την προοπτική η γενετήσια σχέση μερικές φορές υμνήθηκε ως λύτρωση και ως αποδέσμευση βαθύτατων υπαρξιακών δυνάμεων, οι οποίες τάχα είναι συνυφασμένες με μια αρχέγονη κοσμική δύναμη-αναπτύχθηκε με άλλα λόγια ένας μυστικισμός της σάρκας, όπου η γενετήσια πράξη εμφανίστηκε ως οιονεί θρησκευτική τελετουργία, την οποία επιτελούν οι άνθρωποι μετά τον θάνατο του πνευματικού Θεού στο όνομα της αποθεωμένης σάρκας. Στις μυθολογίες αυτές λάνθαναν δύο αντιαστικές συνέπειες της λατρείας του γενετήσιου στοιχείου, όπως την ασκούσε η πολιτισμική επανάσταση. Από τη μια πλευρά η ανοιχτή θεματοποίηση ή και η επιδεικτική προβολή της προσωπικής σφαίρας επιβοήθησε την άρση του χωρισμού ανάμεσα σε δημόσιο και σε ιδιωτικό, ενώ

από την άλλη η ανατίμηση και τελικά η αυτονόμηση του γενετήσιου παράγοντα προκάλεσε την αποκοπή του από τους ηθικούς και θεσμικούς δεσμούς, στους οποίους έπρεπε να υπόκειται σύμφωνα με την αστική αντίληψη. Η γενετήσια ορμή δεν διοχετεύεται πια κατά τις ανάγκες της αγάπης, της πίστης και του γάμου, παρά αφήνεται στο ελεύθερο παίγνιδι των εκάστοτε ορέξεών της· γι' αυτό και τώρα φαίνονται ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες οι μορφές της εκείνες που είναι οι λιγότερο κατάλληλες να υπηρετήσουν θεσμικούς και κοινωνικούς σκοπούς, και ανακαλύπτεται το επαναστατικό δυναμικό των γενετήσιων διαστροφών ως τρόπων συμπεριφοράς, οι οποίοι από τη φύση τους αντιστρατεύονται τους αστικούς κομορμισμούς και αποδιαιρθώνουν τους μηχανισμούς της κοινωνικής πειθάρχησης.

Καθώς η πολιτισμική επανάσταση εμφανίστηκε με την αυτάρεσκη όψη του φοβήτρου των αστών, γέννησε σε πολλούς την εντύπωση ότι θα μπορούσε να επιφέρει την ανατροπή του «συστήματος». Στην πραγματικότητα δεν ήταν επανάσταση, αν μ' αυτό εννοούμε την αντικατάσταση ενός κοινωνικού σχηματισμού από έναν άλλον ή μιας μορφής κυριαρχίας από μια άλλη, παρά ένα κίνημα αναπροσαρμογής στον δρόμο προς τη μαζική δημοκρατία. Όπως είπαμε, συνέβαλε στον παραμερισμό των καταλοίπων των αστικών αξιών και τρόπων συμπεριφοράς και ενίσχυσε ιδέες και στάσεις σύμφωνες με τη λειτουργία της μετααστικής κοινωνίας. Το κεντρικό της αίτημα, δηλαδή η επίτευξη ή η βίωση της αυτοπραγμάτωσης εδώ και τώρα, ανταποκρινόταν δομικά σ' ένα ουσιαστικό γνώρισμα της μαζικά καταναλωτικής και ηδονιστικά προσανατολισμένης μαζικής δημοκρατίας, ό,τι δηλαδή μπορεί και οφείλει να καταναλώνει κανείς εδώ και τώρα. Αν επί πλέον εξετάσουμε τα επί μέρους αιτήματά της, μεταφράζοντάς τα στην αντικειμενική γλώσσα της συγκεκριμένης εφαρμογής τους μέσα στις δεδομένες περιστάσεις, τότε διαπιστώνουμε ότι όλα ανεξαιρέτως διέπονταν από την εσωτερική λογική της μαζικά καταναλωτικής μαζικής δημοκρατίας. Έτσι π.χ. η λεγόμενη σεξουαλική επανάσταση, από τη νομιμοποίηση της γενετήσιας διαστροφής ίσαμε τη νομιμοποίηση της έκτρωσης, επιβοήθησε την

αποσύνθεση της οικογένειας και επομένως την κατάτμηση της κοινωνίας σε άτομα και την επίταση της κοινωνικής κινητικότητας. Η συνάρτηση των αιτημάτων της πολιτισμικής επανάστασης με τον τρόπο λειτουργίας της μαζικά καταναλωτικής μαζικής δημοκρατίας είναι όμως και άμεση, και γίνεται πρόδηλη αν σκεφθεί κανείς τι συνεπάγεται η αυτοπραγμάτωση όσον αφορά στην κατανάλωση, από μοτοσυκλέτες και ταξίδια ίσαμε τις ηλεκτρονικές συσκευές και τα μουσικά όργανα — κι αν μη μιλήσουμε για το φτηνό πρακτικό ντύσιμο, το οποίο θέτει εκποδών την αστική αντίληψη της άψογης εξωτερικής εμφάνισης. Η παραγωγή καταναλωτικών αγαθών, ως μαζική παραγωγή, αυξήθηκε αναγκαστικά για να ικανοποιήσει ανάγκες που δημιούργησε ή διέδωσε η πολιτισμική επανάσταση. Η βιομηχανία έβαλε υπό την αιγίδα της τόσο τις πνευματικές όσο και τις υλικές ανάγκες της πολιτισμικής επανάστασης, εκχυδαίζοντάς τες σύμφωνα με τις απαιτήσεις της μαζικής κατανάλωσης. Δεν είναι σύμπτωση που η βία και το σεξ κυριάρχησαν όσο ποτέ άλλοτε στην οθόνη, ακριβώς σε μια εποχή όπου ιδεολογοποιήθηκαν ή εξιδανικεύθηκαν από την πολιτισμική επανάσταση. Τούτη η αφομοιωτική ικανότητα του συστήματος δείχνει *e contrario* ότι η πολιτισμική επανάσταση στο σύνολό της προκάλεσε απλώς μια ήδη ωριμασμένη αλλαγή στο εποικοδόμημα, δηλαδή παραμέρισε απλώς ό,τι το «σύστημα» δεν χρειαζόταν πια, και μάλιστα έπρεπε να αποβάλει. Η ριζοσπαστικότητα των συνθημάτων της μπορεί βέβαια να γεννήσει οπτικές απάτες, όμως δεν σημαίνει τίποτε για την αντικειμενική λειτουργία του κινήματος. Δεν ήταν άλλωστε η πρώτη φορά στην ιστορία που επιστρατεύθηκε περισσότερη ενεργητικότητα, ρητορική και ψευδαίσθηση απ' όσο χρειαζόταν απαραίτητα για την επίτευξη του δεδομένου αποτελέσματος — όμως από την άλλη μεριά το αποτέλεσμα αυτό δεν θα είχε επιτευχθεί ποτέ, αν επιδιωκόταν με αιτήματα και με μέσα που θα βρίσκονταν σε καθαρά λογική σχέση προς τον σκοπό.

Η ανικανότητα της πολιτισμικής επανάστασης να θίξει την τεχνική και οικονομική βάση του «συστήματος», συμπεριλαμβανομένων των «παραγωγικών σχέσεων», έγινε κατάδηλη με την

αποτυχία της επίθεσής της ενάντια στην αρχή της απόδοσης. Και σ' αυτό το νευραλγικό σημείο η (έμμεση) επίδρασή της εκδηλώθηκε με διορθωτικές αλλαγές που παραμέρισαν μερικά ξεπερασμένα πράγματα στις ιεραρχικές ή «αυταρχικές» δομές, κάνοντάς τες έτσι γενικά λειτουργικότερες για τις συνθήκες της μαζικής δημοκρατίας. Ακόμα και στην απόδοση δόθηκαν δραστικότερα κίνητρα χάρη στο μπόλιασμα ορισμένης δόσης ιδεών και αξιών της πολιτισμικής επανάστασης, όπως λ.χ. χάρη στον «εξανθρωπισμό του εργασιακού περιβάλλοντος», τη «συνδιαχείριση», τη μερική ανάμιξη εργασίας και παιχνιδιού, την αναγνώριση της προσωπικής πρωτοβουλίας κτλ. Εδώ η πολιτισμική επανάσταση διασταυρώθηκε με μακροπρόθεσμες τάσεις εγγενείς στην εξέλιξη της μαζικής δημοκρατίας, και γι' αυτό είχε και μερικές απτές επιτυχίες. Διασταυρώθηκε επίσης με τη μακροπρόθεσμη εξέλιξη της μαζικής δημοκρατίας, υπό την έννοια ότι τα ιδεολογήματά της μπόρεσαν να βρουν εκπροσώπηση και εφαρμογή ακριβώς στον τομέα εκείνον που αναπτυσσόταν τότε: εννοούμε τον τομέα της παροχής (κοινωνικών) υπηρεσιών και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Πώς έγιναν όλα αυτά το γνωρίζουμε αρκετά καλά — άλλωστε οι λόγοι είναι προφανείς. Εδώ πρέπει μόνο να αναφερθούμε σύντομα σε μια πολύ λεπτότερη διαδικασία, δηλαδή τη διαδικασία μέσω της οποίας αντιλήψεις, αξίες και συμπεριφορές της πολιτισμικής επανάστασης διείσδυσαν σε μάζες, που ελάχιστες λεπτομέρειες γνώριζαν για την πολιτισμική επανάσταση, και συχνά μάλιστα ούτε ήθελαν ν' ακούσουν γι' αυτή. Στη μαζική δημοκρατία, όπως και σε άλλους κοινωνικούς σχηματισμούς, δεν συμμορφώνουν όλα τα άτομα και όλες οι ομάδες την καθημερινή τους ζωή με τον εκάστοτε ρηξικέλευθο και υπ' αυτήν την έννοια κοινωνικά αποφασιστικό κώδικα — και ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο έχουν τόση κοινωνιολογική σημασία ο τρόπος και η έκταση της διάδοσης τούτου του κώδικα πέρα από τη μειονότητα των αρχικών προασπιστών του. Στην περίπτωση μας ευσταθεί ο ισχυρισμός ότι χάρη στην επήρεια της πολιτισμικής επανάστασης έγινε καθημερινότητα πλατειών μαζών ότι προηγουμένως θεωρούνταν ως πρωτοπορία. Για να γίνει όμως αυτό χρειαζόταν εξ ίσου τόσο η ριζοσπαστική διατύπωση

και εφαρμογή των συνθημάτων της πολιτισμικής επανάστασης από μέρους δυναμικών μειοψηφιών, έτσι ώστε να μπορέσουν τούτα τα συνθήματα να επισύρουν τη γενική προσοχή και να προκαλέσουν ρήγματα στο τείχος του κατεστημένου, όσο και η κατοπινή τους νόθευση, μεθερμηνεία και προσαρμογή, έτσι ώστε να μπορέσουν να επηρεάσουν και την πλειοψηφία εκείνη, η οποία δεν επιθυμούσε να συμπεριφερθεί ριζοσπαστικά, αλλά ήταν διατεθειμένη να εγκολπωθεί ριζοσπαστικά στοιχεία μετά την πολιτογράφηση τους στην καθημερινή ζωή. Με άλλα λόγια: τα συνθήματα και οι στάσεις της πολιτισμικής επανάστασης μπόρεσαν να αγκαλιάσουν ευρύτερες μάζες στον βαθμό που η ριζοσπαστικότητα και ο κομφορμισμός συγχωνεύθηκαν, και μέσα από διάφορους παρακαμπτηρίους δρόμους η προηγούμενη ριζοσπαστικότητα μετατράπηκε σε νέο κομφορμισμό. Για να το πούμε πιο συγκεκριμένα: η αχαλίνωτη περιφρόνηση της πολιτισμικής επανάστασης για τούς καλούς τρόπους πήρε τη μορφή της αυθόρμητης χρήσης του ενικού αριθμού, της ανοιχτής έκφρασης, του ελεύθερου λεξιλογίου, των φιλιών και των εναγκαλισμών ως τύπων χαιρετισμού· η επιδεικτική παραμέληση της ενδυμασίας πήρε τη μορφή της προτίμησης για τον ανοιχτό γιακά και τα ρούχα της σχόλης· τα όργανα πήραν τη μορφή της μεγαλύτερης άνεσης στη διάπραξη μοιχείας, των χωριστών διακοπών ή της ανταλλαγής ερωτικού συντρόφου. Τέτοιες μορφές συμπεριφοράς αποτελούσαν μίαν εξημέρωση της πολιτισμικής επανάστασης προ παντός προς χρήση ενός μεσαίου στρώματος, το οποίο διαθέτει σχετικά υψηλές δυνατότητες κατανάλωσης και κατά τα άλλα επιδιώκει να συνδυάσει τους ελεύθερους τρόπους με την εξεζητημένη κομψότητα, να δείξει την εκλέπτυνσή του μιλώντας για μάρκες κρασιών, να βιώσει την «περιπέτεια» σε εξωτικά ταξίδια με τη διαμεσολάβηση ταξιδιωτικών πρακτορείων ή να αναπτύξει οικολογική συνείδηση έχοντας εξασφαλισμένα εισοδήματα. Η μετατροπή της πολιτισμικής επανάστασης σε καθημερινότητα και η εξημέρωσή της επηρέασε επί πλέον τη συμπεριφορά και τα ήθη στρωμάτων που προσπαθούν να ανέβουν στο κοινωνικό επίπεδο

αυτού του μέσου στρώματος — όπως επηρέασε και τούς ίδιους τους (πρώην) εκπροσώπους της πολιτισμικής επανάστασης. Όσο η πολιτισμική επανάσταση βρισκόταν στην κορύφωσή της και αρθρωνόταν σε διαφορετικά, λίγο-πολύ ορατά ρεύματα, αναμιγνυόταν εντός της η πολιτική στράτευση με την αντικομφορμιστική συμπεριφορά. Όταν άρχισε να μετατρέπεται σε καθημερινότητα, η άμεσα πολιτική της πτέρυγα συρρικνώθηκε σε μερικές αιρέσεις, που όντας κοινωνικά απομονωμένες έτειναν προς έναν μισαλλόδοξο επαναστατικό ασκητισμό, ενώ η αντικομφορμιστική συμπεριφορά μετριάστηκε κι έγινε αποδεκτή στους ανώτερους κοινωνικούς κύκλους, και μάλιστα και της μόδας. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, το πρακτικό ζήτημα δεν ήταν πια ν' αντικατασταθεί η σταδιοδρομία και το επάγγελμα από την αυτοπραγμάτωση, παρά επικράτησε η στάση της σύνδεσης του επαγγέλματος και της σταδιοδρομίας με την αυτοπραγμάτωση διά μέσου διαφόρων παρακαμπτηρίων οδών και εκλογικεύσεων («πορεία μέσα από τούς θεσμούς», «στρατευμένος κοινωνικός λειτουργός» κτλ.). Οι πλείστοι πρώην εκπρόσωποι της πολιτισμικής επανάστασης το πέτυχαν αυτό σχετικά άκοπα, εφ' όσον μάλιστα από το κατεστημένο δεν τους χώριζαν ποταμοί αίματος ούτε ηρωικές εκατόμβες. Από ψυχολογική άποψη, το κίνημά τους, το οποίο άλλωστε αναπτύχθηκε μέσα στο ασφαλές πλαίσιο ενός λίγο-πολύ άθικτου κράτους δικαίου, μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξέγερση παραχαϊδεμένων παιδιών ενάντια σε ευνοησιμένους γονείς. Αυτό δεν λέγεται υποτιμητικά, αφού μάλιστα η τέτοια διαπίστωση διόλου δεν μειώνει την κοινωνική επίδραση της πολιτισμικής επανάστασης, παρά απλώς θέλει να εκφράσει παραστατικά το γεγονός ότι στην ατμόσφαιρα της μαζικής δημοκρατίας ακόμα κι οι επαναστάσεις έχουν χροιά ηδονιστική.

Από το βιβλίο: Παναγιώτης Κονδύλης, Η παρακμή του Αστικού Πολιτισμού, σελ. 268-273, 1991, εκδ. Θεμέλιο.

23. Έλληνες νεο-μετανάστες και ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό

Δρ Γιώργος Κόσσυβας,

Συντονιστής Εκπαίδευσης στην Πρεσβεία της Ελλάδας στο Λονδίνο

Η Ελλάδα υπήρξε παραδοσιακά χώρα αποδημίας. Με την οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008 η μαζική αποδημία Ελλήνων, μια κατάσταση που έμοιαζε να ανήκει στο παρελθόν, έκανε δυναμικά την επανεμφάνισή της. Το φαινόμενο, που έχει ονομαστεί «νεο-μετανάστευση», είχε διαφορετικά χαρακτηριστικά από όσα ανάλογα συνέβησαν πριν από μερικές δεκαετίες. Ενώ τον 20ο αιώνα η μετανάστευση στερούσε από την Ελλάδα τις πλέον παραγωγικές ηλικίες, στις αρχές του 21ου αιώνα στερεί ένα άρτια καταρτισμένο επιστημονικό και εργατικό δυναμικό.

Μετά το 2008 οι Έλληνες μετανάστες είναι επιστήμονες, στελέχη επιχειρήσεων, επαγγελματίες, εξειδικευμένοι τεχνίτες που προέρχονται από τα μεγάλα αστικά κέντρα και μιλούν ξένες γλώσσες. Το 75% όσων αποδημούν είναι κάτοχοι πανεπιστημιακού πτυχίου, ενώ το ήμισυ είναι ηλικίας μεγαλύτερης των 30 ετών, έχουν οικογένεια και μεταναστεύουν για να διατηρήσουν την ποιότητα ζωής που είχαν εξασφαλίσει στην Ελλάδα πριν από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης. Η μετακίνησή τους είναι μελετημένη και οι ίδιοι είναι ανοιχτοί στο κοινωνικό περιβάλλον των χωρών υποδοχής, ενώ δείχνουν αποφασισμένοι να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες ένταξης στις χώρες υποδοχής και τα ειδικότερα θέματα της εκπαίδευσης των παιδιών τους.

Οι νέοι Έλληνες μετανάστες αισθάνονται περισσότερο ως διακινούμενοι εργαζόμενοι, με την έννοια που έχει αυτός ο όρος εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), παρά μετανάστες. Οι δεσμοί με τη χώρα παραμένουν ισχυροί, λόγω της διάδοσης των διαδικτυακών κοινωνικών μέσων αλλά και της γεωγραφικής εγγύτητας, αφού οι περισσότεροι νεο-μετανάστες έχουν επιλέξει χώρες της ΕΕ. Δίπλα στους έχοντες μορφωτικά και επαγγελματικά προσόντα, υπάρχει και μια μειοψηφική ομάδα ατόμων, η οποία ανέρχεται στο 6% του συνόλου, χωρίς καμία επαγγελματική κατάρτιση και με γυμνασιακές γνώσεις, που εγκατέλειψαν την Ελλάδα ευρισκόμενοι σε κατάσταση οικονομικής απελπισίας. Όταν δεν διασφαλίζονται προϋποθέσεις προστασίας και υποστήριξης κινδυνεύουν από διακρίσεις, περιθωριοποίηση και κοινωνικό αποκλεισμό.

Είναι σαφές ότι η νεο-μετανάστευση αποκτά προοδευτικά μόνιμα χαρακτηριστικά.

Οι επόμενες γενιές βιώνουν καταστάσεις που είναι συνήθεις ως προς τη δυσκολία διατήρησης του δεσμού με την πατρίδα των προγόνων τους (π.χ. αποξένωση από την Ελλάδα, μεικτοί γάμοι, παραμέληση της συμμετοχής στις ομογενειακές κοινότητες, μείωση χρήσης της ελληνικής γλώσσας κ.λπ.). Ένα από τα βασικά προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπισθεί είναι η παιδεία των ελληνοπαίδων της ομογένειας στο εξωτερικό.

Οι εκτός Ελλάδας Έλληνες, στους οποίους απευθύνεται κυρίως η ελληνόγλωσση εκπαίδευση, κατανέμονται μεταξύ της ιστορικής και της σύγχρονης-μεταναστευτικής διασποράς. Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται όσοι βρίσκονται σε παραδοσιακά κέντρα του ελληνισμού, χωρίς να μετακινηθούν στο πρόσφατο παρελθόν (π.χ. Έλληνες της Αλβανίας, της Αιγύπτου, της Κωνσταντινούπολης κ.λπ.) και στη δεύτερη όσοι μετακινήθηκαν απ' τις εστίες τους γνωρίζοντας πως αποκόπτονται οριστικά από το εθνικό κέντρο (π.χ. Έλληνες της Αμερικής, της Αυστραλίας κ.λπ.). Η οργάνωση των Ελλήνων Ομογενών οικοδομήθηκε και βασίστηκε για πολλές δεκαετίες σε δύο πυλώνες: α) στις λαϊκές (αστικές) κοινότητες και β) στις ενορίες της εκκλησίας. Στα μεγάλα κέντρα συγκέντρωσης Ελλήνων ομογενών, στη Βόρεια Αμερική, την Ευρώπη και αλλού (π.χ. Νέα Υόρκη, Λονδίνο, Μελβούρνη κ.λπ.), οι λαϊκές και ενοριακές κοινότητες συνυπάρχουν και δραστηριοποιούνται παράλληλα. Οι ομογενειακές κοινότητες διαδραματίζουν, διαχρονικά, καθοριστικό ρόλο στους τομείς της εκπαίδευσης, του πολιτισμού και της διατήρησης της θρησκευτικής πίστης, διευκολύνουν τις προσπάθειες διαμόρφωσης και

διατήρησης της εθνικής ταυτότητας, υποστηρίζουν τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, βοηθούν στην ταχύτερη κοινωνικοποίηση των νέων μεταναστών και αναδεικνύουν ζητήματα που απασχολούν τα μέλη τους.

Η εκπαίδευση του Απόδημου Ελληνισμού έχει μακρά ιστορία. Για πολλούς αιώνες οι ελληνικές ομογενειακές κοινότητες πρωτοστάτησαν στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και λειτούργησαν ως φορείς του ελληνικού πολιτισμού στα πέρατα της οικουμένης. Μετά το μεταναστευτικό κύμα της δεκαετίας του '60 προς τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης αρχίζει η υποστήριξη της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης των ομογενών από το ελληνικό κράτος με σχολεία, εκπαιδευτικούς, βιβλία και διδακτικό υλικό.

Ως ελληνόγλωσση εκπαίδευση ορίζεται η εκπαιδευτική δραστηριότητα που αναπτύσσεται στο εξωτερικό για τη διδασκαλία, τη διάδοση και την ενίσχυση της ελληνικής γλώσσας και της επιστημονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, σε άτομα ελληνικής καταγωγής, αλλά και σε ξένους. Οι φορείς που παρέχουν εκπαίδευση στον Απόδημο Ελληνισμό χαρακτηρίζονται από ποικιλομορφία. Κατά τη δεκαετία του '80 διαπιστώνεται ραγδαία αύξηση του αριθμού των αμιγώς ελληνικών σχολείων και των λεγόμενων Τμημάτων Μητρικής Γλώσσας (μετέπειτα ΤΕΓ). Επιπλέον, η θεσμοθέτηση της εισαγωγής των ομογενών και των τέκνων υπαλλήλων στα ελληνικά πανεπιστήμια και η αύξηση των αποσπάσεων εκπαιδευτικών ενίσχυσε σημαντικά το μαθητικό δυναμικό των σχολικών μονάδων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, κυρίως προς τις ευρωπαϊκές χώρες. Κατά την εικοσαετία 1990-2010 με την απόσπαση πολλών εκπαιδευτικών κυρίως προς τις ευρωπαϊκές χώρες, δεν υπηρέτηθηκαν οι πραγματικές ανάγκες των μαθητών και της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης και παρατηρήθηκαν στρεβλώσεις και υπερβολές.

Το νέο κύμα μετανάστευσης αποτελεί μια εκτεταμένη ιδιωτική επαγγελματική κινητικότητα, η οποία υπολογίζεται ότι μέχρι σήμερα σε όλο τον κόσμο αριθμεί περίπου 620.000 άτομα. Η Μ. Βρετανία ήταν αδιάλειπτα πόλος έλξης μεταναστών από την Ελλάδα και την Κύπρο, οι οποίοι αναζητούσαν μια καλύτερη ζωή. Σήμερα, σύμφωνα με ανεπίσημες εκτιμήσεις, η Ελληνοκυπριακή Παροικία στο Ηνωμένο Βασίλειο αριθμεί περίπου 150.000 άτομα και οι Έλληνες ομογενείς, παλιοί και νέοι μετανάστες, ανέρχονται περίπου στις 250.000 άτομα.

Ειδικότερα, κατά το διάστημα Ιανουαρίου 2002- Σεπτεμβρίου 2018, έχουν καταγραφεί 110.799 Έλληνες, που έχουν αποκτήσει Αριθμό Κοινωνικής Ασφάλισης (National Insurance Number, NIN), ο οποίος είναι απαραίτητος για εργασία στο Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ). Πιο συγκεκριμένα, το διάστημα 2009 – α' ενιάμηνο 2018, ο αριθμός των Ελλήνων που απέκτησαν NIN ανήλθε στις 88.793 άτομα (περίπου 55% άνδρες και 45% γυναίκες). Το 2017 ο αριθμός των Ελλήνων πολιτών που απέκτησαν NIN ήταν σχεδόν επταπλάσιος του αντίστοιχου του 2009. Το α' ενιάμηνο 2018, καταγράφηκε μείωση κατά 13% των εγγεγραμμένων έναντι του αντίστοιχου διαστήματος 2017. Επίσης, σημαντικά αυξημένος είναι ο αριθμός των νέων Ελλήνων μεταναστών προς τις σκανδιναβικές χώρες και την Ιρλανδία. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τα στοιχεία του HESA (Higher Education Statistics Agency) κατά το ακαδημαϊκό έτος 2017-18, φοιτούσαν στα βρετανικά Πανεπιστήμια 10.135 Έλληνες φοιτητές (4η θέση μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, 5.140 προπτυχιακοί, 4.995 μεταπτυχιακοί).

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των απόδημων Ελλήνων διαφέρουν από χώρα σε χώρα και συναρτώνται με την κοινωνικοοικονομική και πολιτισμική τους κατάσταση στις χώρες που ζουν. Έτσι η ελληνόγλωσση εκπαίδευση των μαθητών στις διάφορες ομογενειακές κοινότητες εξαρτάται από τις πολιτισμικές συνθήκες στις χώρες αυτές. Οι νέοι μετανάστες συνυπάρχουν με άλλους λαούς στην πολυειδή κοινωνία της εκάστοτε χώρας υποδοχής, η οποία συνήθως είναι πολύγλωσση, πολυ-εθνοτική, πολυ-θρησκευτική, κ.λπ., προσθέτοντας το δικό τους χρώμα στην πολυπολιτισμική ποικιλομορφία. Σταδιακά από την απλή συνύπαρξη περνούν στην αμοιβαία επιρροή, την πολιτισμική διασταύρωση, τη σύναψη σχέσεων και τη συμμετοχή στις σχολικές μονάδες της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης.

Η εκπαίδευση των παιδιών των νέων μεταναστών αναδεικνύεται ως η πιο σημαντική πρόκληση που πρέπει να αντιμετωπισθεί, καθώς οι μαθητές που έχουν ανάγκη διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας έχουν πυκνώσει. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας εκτός Ελλάδος γίνεται κυρίως στις εξής εκπαιδευτικές δομές: στα αμιγώς ελληνικά σχολεία που λειτουργούν ως αντίγραφο των σχολείων στην Ελλάδα, στα Τμήματα Ελληνικών Σπουδών (ΤΕΣ) στις έδρες των πανεπιστημίων του εξωτερικού (απευθύνονται κυρίως σε ξένους φοιτητές) και στα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού (ΤΕΓ). Οι εν λόγω εκπαιδευτικές δομές στελεχώνονται με εκπαιδευτικούς αποσπασμένους από την Ελλάδα ή με ομογενείς.

Τα αμιγώς ελληνικά σχολεία ακολουθούν το πρόγραμμα σπουδών των σχολείων της ημεδαπής, το οποίο οδηγεί στην απόκτηση ενός τίτλου σπουδών που διασφαλίζει σε ικανοποιητικό βαθμό ότι ο μαθητής ενσωματώνεται στη χώρα υποδοχής, διατηρώντας παράλληλα και την επαφή του με τη γλώσσα καταγωγής του. Στο εξωτερικό υποστηρίζονται από το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας Τμήματα Ελληνικών Σπουδών (ΤΕΣ) σε περίπου 80 έδρες με αποστολή εκπαιδευτικού υλικού ή/και εκπαιδευτικών αυξημένων προσόντων, ώστε να στηρίζεται πολύπλευρα το έργο της διάδοσης, της μελέτης και της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, της ιστορίας και του πολιτισμού. Τα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού (ΤΕΓ) είναι εκπαιδευτικές μονάδες που λειτουργούν συνήθως τα απογεύματα και τα σαββατοκύριακα και απευθύνονται κυρίως σε μαθητές ελληνικής καταγωγής οι οποίοι παρακολουθούν το υποχρεωτικό πρόγραμμα στα πρωινά σχολεία του κράτους υποδοχής στην αντίστοιχη γλώσσα της εκάστοτε χώρας (π.χ. αγγλικά στη Μ. Βρετανία, σουηδικά στη Σουηδία). Είναι σχολεία της μη τυπικής εκπαίδευσης, τα οποία δεν παρέχουν επίσημους τίτλους σπουδών, αλλά οργανώνονται από ομογενειακούς φορείς, με τη στήριξη του ελληνικού κράτους, με σκοπό τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων του ελληνικού πολιτισμού στις νεότερες γενιές της ομογένειας. Στα σχολεία αυτά η Ελληνική Γλώσσα διδάσκεται περισσότερο ως δεύτερη/ξένη γλώσσα και λιγότερο ως μητρική γλώσσα.

Οι εκπαιδευτικές μονάδες της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης βρίσκονται στην πρώτη γραμμή μέριμνας της ελληνικής πολιτείας, μεταξύ άλλων, για τους ακόλουθους λόγους:

- Παρέχουν ελληνική παιδεία και στηρίζουν τους μαθητές να γίνουν ενεργοί πολίτες της κοινωνίας της χώρας υποδοχής με σεβασμό των δύο πολιτισμών. Υποστηρίζουν, συντηρούν και ενισχύουν την ελληνική γλώσσα, την ορθοδοξία και τον ελληνικό πολιτισμό. Συμβάλλουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των ελληνοπαίδων, την ενίσχυση της αυτογνωσίας και την προώθηση των ιδιαίτερων πολιτιστικών στοιχείων και παραδόσεων του ελληνοισμού καθώς και την ενδυνάμωση της επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης του ενιαίου και αδιαίρετου ελλαδικού και ελληνοκυπριακού ελληνοισμού.
- Τα αμιγώς ελληνικά σχολεία, τα ΤΕΣ των ξένων πανεπιστημίων και τα ΤΕΓ εκπροσωπούν τη χώρα μας στο εξωτερικό. Είναι πνευματικές εστίες ελληνικού πολιτισμού σε όλη την οικουμένη. Ως εκ τούτου, οι μαθητές τους αποτελούν τους καλύτερους «πρεσβευτές» της ελληνικότητας, αναδεικνύοντας την ελληνική παιδεία. Οι νέες γενιές των ελληνοπαίδων μεταναστών αναμένεται να διατηρήσουν την ελληνική τους ταυτότητα, θα αμυνθούν στην αφομοίωσή τους από την γλωσσική ή πολιτισμική κουλτούρα της χώρας υποδοχής και τις πιέσεις της παγκοσμιοποίησης, αποκτώντας ταυτόχρονα συνείδηση Έλληνα και Ευρωπαίου πολίτη.
- Οι μαθητές των σχολικών μονάδων διαθέτουν γλωσσικές δεξιότητες σε περισσότερες της μιας γλώσσες και βιωματικές γλωσσικές εμπειρίες, τις οποίες αποκτούν στο πολυπολιτισμικό περιβάλλον των χωρών υποδοχής. Επομένως, από τη μια πλευρά μπορούν να ενταχθούν ενεργά και απρόσκοπτα στο περιβάλλον της χώρας που τους φιλοξενεί, ενώ από την άλλη πλευρά διατηρούν δεσμούς με την πατρίδα των γονέων τους ή των προπάππων τους και συνεισφέρουν σε αυτή με κάθε τρόπο.
- Τα αμιγώς ελληνικά σχολεία του εξωτερικού δίνουν την ευκαιρία σε παιδιά που αποκόπηκαν βίαια από την πατρίδα τους να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε ένα οικείο περιβάλλον στη μητρική τους γλώσσα και να αποκτήσουν ελληνόγλωσση μόρφωση και αποτελεσματικά εφόδια για μια καλύτερη ζωή. Όπως φαίνεται από τις εγγραφές μαθητών των τελευταίων ετών, εξαιτίας του εξελισσόμενου κύματος

μετανάστευσης από την Ελλάδα, ο μαθητικός πληθυσμός των ελληνικών σχολείων έχει αυξηθεί σημαντικά. Οι εν λόγω μαθητές εισάγονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση της πατρίδας μας ή των χωρών υποδοχής και θα αποτελέσουν ένα σύνολο νεαρών και πολλά υποσχόμενων επιστημόνων, οι οποίοι αναμένεται να αναδείξουν την πατρίδα μας εντός κι εκτός συνόρων, ενσαρκώνοντας την ελπίδα και το μέλλον του τόπου μας.

Τα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ) σε όλες τις χώρες της βόρειας Ευρώπης προσφέρουν πολύτιμες υπηρεσίες κρατώντας ζωντανή την ελληνική παιδεία και συμβάλλοντας στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και την ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας των ελληνικής καταγωγής μαθητών. Η σύνδεση αυτών των τμημάτων με τα επίπεδα του πιστοποιητικού επάρκειας ελληνομάθειας του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας αποτελεί ένα κίνητρο για τους μαθητές, αφού οι προσπάθειές τους καθίστανται μετρήσιμες. Γενικά, τα ελληνικά σχολεία είναι εστίες επικοινωνίας και συνάντησης, μικρών και μεγάλων, χώροι χαράς για τα παιδιά, τα οποία ασχολούνται με τη σύγχρονη Ελλάδα, βιώνουν τα ήθη και τα έθιμά μας και γνωρίζουν την Ιστορία, τη Γεωγραφία, τη Μυθολογία και την πολιτιστική μας κληρονομιά (χορός, μουσική, τραγούδι, λογοτεχνία, ποίηση κ.λπ.). Οι μαθητές με τη συμμετοχή τους στα ΤΕΓ έχουν πλούσιες ευκαιρίες να συγκρίνουν τη ζωή τους με τις ζωντανές παραδόσεις μας, να κατανοούν τη αξία της ελληνικής γλώσσας στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού και του παγκόσμιου πνεύματος, αλλά και στη δική τους πολιτιστική ταυτότητα.

Στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης ζουν αρκετοί μετανάστες δεύτερης και τρίτης γενιάς κυρίως από μεικτούς γάμους, οι οποίοι εγγράφουν τα παιδιά τους στα ελληνικά σχολεία της Ομογένειας (ΤΕΓ). Τα παιδιά αυτά είναι στην καλύτερη περίπτωση δίγλωσσα, με κυρίαρχη όμως γλώσσα της χώρας διαμονής. Συνήθως οι γονείς δεν διαθέτουν επαρκή χρόνο για να αναπτύξουν στενές σχέσεις στο πλαίσιο των ομογενειακών κοινοτήτων. Η παραμέληση της οργάνωσης του απόδημου ελληνισμού στις χώρες διαμονής οδηγεί στην αποδυνάμωση της ελληνικής γλώσσας. Η σύσφιξη των ανθρώπινων σχέσεων στις ομογενειακές κοινότητες είναι η εγγύηση για την αδιάλειπτη μελλοντική διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Αν ατονήσουν οι ελληνικές κοινότητες του εξωτερικού, τότε στα παροικιακά σχολεία η ελληνική γλώσσα θα διδάσκεται κυρίως ως ξένη γλώσσα. Στις περιπτώσεις αυτές οι γονείς δεν μιλούν στα παιδιά τους Ελληνικά με αποτέλεσμα η πρόοδός τους στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας να καθυστερεί. Ωστόσο, είναι περήφανοι για την ελληνική καταγωγή τους και επιδεικνύουν μια μορφή ελληνικότητας χωρίς έντονη την ελληνική γλώσσα, αφού αυτή φθίνει σε ορισμένες ελληνικές παροικίες της Ομογένειας.

Τα παιδιά των πρότερων μεταναστών και οι Έλληνες μαθητές του εξελισσόμενου μεταναστευτικού ρεύματος προς το Ηνωμένο Βασίλειο και τις άλλες χώρες της Βόρειας Ευρώπης εγγράφονται συνήθως στα ξένα σχολεία. Σύμφωνα με την Πράσινη Βίβλο της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τη Μετανάστευση και την Κινητικότητα διαγράφονται νέες προκλήσεις και ευκαιρίες για τα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα σχολεία αυτά θα πρέπει να προσαρμοστούν προς τους μετανάστες μαθητές, να υποστηρίξουν την ενεργητική τους ένταξη και να τους βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν τις ιδιαίτερες ανάγκες τους, παρέχοντας υψηλής ποιότητας μάθηση. Η εκπαίδευση θα πρέπει να εξασφαλίσει τις αναγκαίες συνθήκες ώστε οι μαθητές να γίνουν επιτυχημένοι και παραγωγικοί πολίτες της εκάστοτε χώρας υποδοχής. Σε ένα κλίμα αλληλοσεβασμού και αποδοχής της γλωσσικής και πολιτιστικής ποικιλομορφίας η μετανάστευση μπορεί να αποτελέσει ανεκτίμητη πηγή εμπλουτισμού για τα σχολεία.

Υπό το πρίσμα των προαναφερόμενων, οι Έλληνες του εξωτερικού επιβιώνουν όταν γίνονται δημιουργικά και ενεργά μέλη των χωρών στις οποίες ζουν. Όχι όταν αποκόπτονται από τις ρίζες τους και αφομοιώνονται από τον πανίσχυρο περίγυρο, ούτε όμως όταν αρνούνται την πραγματικότητα της χώρας διαμονής, εγκαταλείπονται και κρατιούνται στο περιθώριο. Οι Έλληνες επιβιώνουν όταν αφομοιώνουν τα δημιουργικά στοιχεία του περιβάλλοντος διαμονής, επιτυγχάνουν μια γόνιμη σύζευξη των δύο πολιτισμών και γίνονται πολίτες του σύγχρονου κόσμου. Έτσι δραστηριοποιούνται στη νέα δυναμική πραγματικότητα στην οποία θα ζήσουν και αξιοποιούν με επιτυχία τις δυνατότητες, τις ευκαιρίες και τις προκλήσεις που ανοίγονται.

Τέλος, τα αμιγώς ελληνικά σχολεία και τα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού (ΤΕΓ), τα οποία έχει ιδρύσει το ελληνικό κράτος, υπόσχονται την ομαλή και απρόσκοπτη ένταξη των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών στην πολυπολιτισμική βρετανική πραγματικότητα. Το Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης της Ελληνικής Πρεσβείας στο Λονδίνο από τη σύστασή του υπηρετεί την καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού. Το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Π.Ε.Θ.) της Ελλάδας παρά τις αντιξοότητες συνεχίζει να στηρίζει έμπρακτα την εκπαίδευση της Ελληνικής Ομογένειας με αποσπασμένους εκπαιδευτικούς και διδακτικό υλικό, έντυπο και ψηφιακό.

Υπό το βάρος της κρίσης, την οποία βιώνει η πατρίδα μας, αλλά και τις επιπτώσεις συνεχών μεταβολών, η Εκπαίδευση των Ομογενών διανύει μια μεταβατική φάση και τα ελληνόγλωσσα σχολεία αναζητούν τη διαμόρφωση νέας ταυτότητας στο διεθνές περιβάλλον. Τα αμιγώς ελληνικά σχολεία και τα ΤΕΓ είναι πνευματικές εστίες διατήρησης της ελληνοφωνίας, που αγκαλιάζουν νέους και ενήλικες ποικίλων πολιτιστικών καταβολών. Λαμβάνοντας υπόψη τη διγλωσσία ή πολυγλωσσία των μαθητών και μαθητριών, ενσωματώνουν διαπολιτισμικές διαστάσεις στο πρόγραμμα σπουδών της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης του εξωτερικού, αναπτύσσουν τη γνωστική ευελιξία για να εμπλουτίσουν τις εμπειρίες των μαθητών, ώστε να είναι σε θέση να ζήσουν δημιουργικά στον σύγχρονο πολυπολιτισμικό κόσμο.

EDUCATION OFFICE, GREEK EMBASSY IN LONDON

1A Holland Park, W11 3TP, U.K.

Tel.: 02072210093, Fax.: 02072434212

e-mail: education@greekembassy.org.uk

<http://hellenic-education-uk.europe.sch.gr/newsletters-2015/>

Facebook στον σύνδεσμο <https://www.facebook.com/Education-Office-Greek-Embassy-in-London-1517836485001125>, στο προφίλ Education Office - Greek Embassy in London.

Τα γραπτά που παρουσιάζονται στο Newsletter εκφράζουν τις προσωπικές απόψεις των συγγραφέων και δεν δεσμεύουν το Newsletter του Γραφείου Εκπαίδευσης, που τα δημοσιεύει χωρίς λογοκρισία ή περικοπές. Θα χαρούμε να δούμε τα σχόλια και τις δημοσιεύσεις σας. Εάν δεν επιθυμείτε να λαμβάνετε αυτό το newsletter, παρακαλούμε ενημερώστε μας στο παραπάνω e-mail.